

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७४/२०७५-२०७६/२०७७)

दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १, सल्यान
(साविकको दार्माकोट गा.वि.स. वडा नं. १, ३, ७ र ८)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा संलग्न संस्थाहरु

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
काठमाडौं, नेपाल

तथा

Investing in rural people

International Fund for Agricultural Development (IFAD)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने संस्था

रूपान्तरण नेपाल

पो.ब.नं. ७३४५, काठमाडौं
फोन नं. ०१-४१५४९४९

दामा गाउँपालिका

१ नं. वडा कार्यालय, सल्यान

सल्यान जिल्ला

६ नं. प्रदेश, नेपाल

प.स.: २०७४/०७५

च.नं.:

मिति:

बिषय : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको सन्दर्भमा

हरितगृह ग्याँसहरूको उत्सर्जनले जलवायु परिवर्तन भई पृथ्वी तात्ने क्रम तीव्र भएको छ भन्ने कुरालाई विश्व जनमतले स्वीकार गरिसकेको छ। जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका धनी-गरिव, विकसित-अविकसित सबै मुलुक र त्यहाँका बासिन्दा उत्तिकै प्रभावित हुन्छन्। विगत केही वर्ष यता देखिएका सुख्खा र वर्षामा अनियमितताले पनि नेपालको आर्थिक विकासमा चुनौति खडा गर्न थालिसकेको छ। खडेरी, वर्षामा अनियमितता, बाढी, पहिरो, कृषि उपजमा आएको कमी आदि कुराले सिधै खाद्य सुरक्षामा समस्या खडा गरिरहेका छन्। यस सन्दर्भमा यस वडामा बसोवास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरूको अनुकूलित क्षमताको विकास गर्न वडामा रहेका सबै सरोकारवाला, जलवायु परिवर्तनले प्रभावित घरधुरीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यस अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ। यस योजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायका अनुकूलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुग्नेछ।

यस दामा गाउँपालिका वडा नं. १ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय अन्तर्गतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, कार्ययोजना निर्माण प्रक्रियामा सहजीकरण गरी सहयोग गर्ने रुपान्तरण नेपाल र यस प्रक्रियामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले संलग्न सबै व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु।

साथै यस योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत अझ सक्रिय सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछु।

कवि कुमार चन्द

(अध्यक्ष)

दामा गा.पा., वडा नं. १, सल्यान

संक्षिप्त शब्दावलीहरू

संक्षिप्त रूप (नेपालीमा)	संक्षिप्त रूप (अंग्रेजीमा)	विस्तृत रूप (नेपालीमा)	विस्तृत रूप (अंग्रेजीमा)
	ASHA	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	Adaptation for Smallholders in Hilly Areas
सा.व.	CF	सामुदायिक वन	Community Forest
सा.व.उ.स.	CFUG	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	Community Forest Users' Group
जि.स.स.	DCC	जिल्ला समन्वय समिति	District Coordination Committee
	GIS	भौगोलिक सूचना प्रणाली	Geographic Information System
गा.वि.स.	VDC	गाउँ विकास समिति	Village Development Committee
गा.पा.		गाउँपालिका	Rural Municipality
लापा	LAPA	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना	Local Adaptation Plans for Action
	LGCDP	स्थानीय सु-शासन तथा समुदाय विकास कार्यक्रम	Local Governance and Community Development Programme
नापा	NAPA	राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम	National Adaptation Programme of Action
	PAF	गरिवी निवारण कोष	Poverty Alleviation Fund
	RM		Running Metre

शब्दावलीहरू

1. Weather (मौसम)

पृथ्वीको वायुमण्डलमा हरेक दिन परिवर्तन भइरहने तापक्रम, वर्षा, वायुको चाप, आद्रता, आदिको अवस्थालाई मौसम भनिन्छ। यो प्रत्येक दिन, हप्ता र महिना जसो परिवर्तन भइरहन्छ।

2. Climate (जलवायु वा हावापानी)

लामो अवधि (करिब ३० वर्ष) को मौसमको सरदर अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ। सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेष अनुसार स्थिर रहन्छ।

3. Climate Change (जलवायु परिवर्तन)

लामो समयको अन्तराल अथवा दीर्घकालमा जलवायुका विभिन्न सूचक/तत्वहरूमा भएको/हुने औसत परिवर्तन/बदलावलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ।

4. Greenhouse Gases (GHGs, हरितगृह ग्याँसहरू)

पृथ्वीको वायुमण्डलमा रहेका विश्वव्यापी तापक्रम उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनका लागि जिम्मेवार ग्याँसहरूलाई हरितगृह ग्याँसहरू भनिन्छन्। क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्याँसहरू अन्तर्गत कार्बन डाईअक्साईड (CO₂), मिथेन (CH₄), नाईट्रस अक्साईड (N₂O), हाईड्रोफ्लोरोकार्बनहरू (Hydrofluorocarbons, HFCs), परफ्लोरोकार्बनहरू (Perfluorocarbons, PFCs), सल्फर हेक्जाफ्लोराईड (SF₆) गरी ६ किसिमका ग्याँसहरू पर्दछन्। कतारको दोहामा सम्पन्न पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन (CoP) ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोराईड (NF₃) लाई थप गरे पश्चात हरितगृह ग्याँसहरूको संख्या ७ पुगेको छ।

5. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि)

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि १९९२ मा रियो दि जेनेरियामा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो। विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरूले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महशुस गरी त्यसलाई सम्बोधन गर्नका लागि यस संयन्त्रको स्थापना गरेका हुन्। यस महासन्धिलाई १९९६ देशहरूले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् र यो महासन्धि १९९४ देखि कार्यान्वयन छ। यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा हरितगृह ग्याँसहरूलाई प्रतिबद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्नु रहेको छ।

6. Conference of Parties (CoP, पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन)

पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन भन्नाले UNFCCC का पक्ष देशहरूको सम्मेलनलाई जनाउँछ। यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन वर्षमा एक पटक हुने गर्दछ। सन् २०१७ को नोभेम्बर डिसेम्बरमा जर्मनीको बोनमा COP 23 सम्पन्न भएको छ।

7. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)

Intergovernmental Panel on Climate Change जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रमा कार्यरत वैज्ञानिकहरूको अन्तरराष्ट्रिय संयन्त्र हो। यसमा संसार भरबाट voluntary किसिमले १३० राष्ट्रका २५०० भन्दा बढी वैज्ञानिकहरू आवद्ध छन्। यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरदेशीय समूह अर्थात अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव श्रृजित

जलवायु परिवर्तनका असरहरुबारे मूल्याङ्कन गर्दछ। यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो। जलवायु परिवर्तनका क्षेत्रमा यस Panel बाट प्रकाशित प्रतिवेदन नै आधिकारिक मानिन्छ।

8. Adaptation (अनुकूलन)

जलवायु परिवर्तनका विद्यमान र सम्भावित असरहरुसँग जुध्न गरिने उपायहरु नै अनुकूलन हुन्। जस्तै गर्मी बढेको अवस्थामा गर्मी सहन सक्ने प्रजातिका वोटविरुवाहरु लगोउनु, बाढी आउँछ भनेर घरको जग अग्लो बनाउनु। यो परिवर्तित वातावरणमा आफ्नो अस्तित्वलाई निरन्तरता दिन गरिने प्रतिक्रिया हो।

9. National Adaptation Programme of Action (NAPA, राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम)

मराकेश एकर्ड्स ३ अनुसार अनुकूलनको विषय आएको हो। जस अनुसार कम विकसित मुलुकहरुले जलवायु परिवर्तनका विद्यमान र सम्भावित असरहरुसँग अनुकूलित हुन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) बनाएको खण्डमा विकसित मुलुकहरुले सहयोग गर्ने प्रतिवद्धता अनुसार नेपालमा वातावरण मन्त्रालयले सन् २०१० मा नापा तयार गरिसकेको छ।

10. Local Adaptation Plans for Action (LAPA, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना)

नापाले पहिचान गरेका कार्यक्रमहरुलाई समुदाय तहसम्म पुऱ्याउनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय संरचनालाई LAPA Framework भनिन्छ। नेपाल सरकारले वि.सं. २०६८ मा अनुमोदन गरी यस संरचनालाई कार्यान्वयनमा ल्याईसकेको छ। यसै संरचना अनुसारनै स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका विद्यमान र सम्भावित असरहरुसँग अनुकूलित हुन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिन्छ।

11. Gender Equality (लैंगिक समानता)

महिला तथा पुरुषबीच सबै पक्ष र तहहरुमा बराबर अवसर र बराबर लाभ हासिल भएको अवस्थानै लैङ्गिक समानता हो।

12. Gender Integration (लैङ्गिक समायोजन)

लैङ्गिक समायोजन भन्नाले कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया (कार्ययोजना निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन चरणहरु) मा लैङ्गिक असमानता र भिन्नतालाई पहिचान गरी सम्बोधन गर्ने प्रक्रियालाई बुझाउँछ।

13. Reproductive Role (पारिवारिक/प्रजनन भूमिका)

यस भूमिका अन्तर्गत दुई किसिमका घरायसी कामहरु पर्दछन्। (१) जैविक जस्तै: बच्चा जन्माउने र (२) सामाजिक जस्तै: बच्चाहरुको स्याहार गर्ने, भान्साको काम, बजार जाने, परिवारको स्वास्थ्यको हेरविचार गर्ने एवं अन्य घरायसी कार्यहरु गर्ने जुन कार्यको मान्यता कम हुन्छ र आम्दानी पनि हुदैन। यस्ता काममा बढी श्रम र समय लाग्छ। महिला तथा बालिकाहरुले नै प्राय यस्ता काम गर्ने गर्दछन्।

14. Vulnerability (संकटासन्नता)

जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जना भएका जोखिम तथा खतराहरुका प्रतिफल तथा प्रभावहरु आदिसँग जुध्न सक्ने हैसियत वा क्षमतामा कमी आएको अवस्थालाई संकटासन्नता भनिन्छ।

15. Geographic Information System (GIS, भौगोलिक सूचना प्रणाली)

भौगोलिक तथ्यांक तथा सूचनाहरु लिन (capture), जम्मा गर्न (store), मिलाउन (manipulate), विश्लेषण गर्न (analyze), व्यवस्थापन गर्न (manage) र प्रस्तुत गर्न (Present) बनाइएको प्रणालीलाई भौगोलिक सूचना प्रणाली भनिन्छ।

16. Sensitivity (संवेदनशीलता)

जलवायु परिवर्तनका कारण कुनै पनि प्रणालीमा पर्ने सकारात्मक वा नकारात्मक प्रतिफल तथा प्रभावलाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

17. Adaptive Capacity (अनुकूलन क्षमता)

जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरूसँग अनुकूलित हुन सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ, जस्तै राष्ट्र वा समुदाय जति बढी विकसित हुन्छ तिनको अनुकूलन क्षमता पनि उत्तिनै बढी हुन्छ ।

18. Risk (जोखिम)

जलवायु परिवर्तनका कारण हुन सक्ने हानी, नोक्सानी वा प्रकोपको सम्भावनाहरू नै जोखिम हुन् ।

19. Inclusiveness (समावेशी)

समावेशी भन्नाले कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रियामा लक्षित सरोकारवालाहरू जस्तै महिला, दलित, विपन्न तथा सिमान्तकृत समुदायको सार्थक सहभागिताको निश्चितता गर्ने प्रक्रियालाई बुझाउँछ ।

सारांश

जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकूल प्रभावहरू समग्र विश्वकै लागि साभ्ना चुनौतिका रूपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा नेपाल सरकारले पनि यसबाट श्रृजित तथा भविष्यमा श्रृजना हुन सक्ने प्रतिकूल प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुन जलवायु परिवर्तन नीति २०६७, जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ एवं स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना २०६८ समेत तयार गरी स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरूलाई प्राथमिकता दिदै आइरहेको छ ।

यसै सन्दर्भमा नेपाल सरकार, वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय अन्तर्गतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन (ASHA) आयोजनाले स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरूलाई योजनाबद्ध रूपले अधि बढाउन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्ने कार्य तदारुकताका साथ अधि बढाई रहेको छ । यसै क्रममा नापाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरण अनुसार उच्च संकटासन्न स्तरमा रहेको यस सल्यान जिल्लाको जिल्ला स्तरिय सरोकारवालाहरूको गोष्ठीबाट छनौट गरिएको यस दार्मा गाउँपालिकाको वडा नं. १ मा पनि जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल प्रभावहरू देखा पर्न थालिसकेको सन्दर्भमा स्थानीय सरोकारवालाहरूको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता र ASHA आयोजनाको आर्थिक सहयोग तथा रूपान्तरण नेपालको सहजीकरणमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको लागि नेपाल सरकारबाट स्विकृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरूका साथै ASHA आयोजनाद्वारा तयार गरिएका भौगोलिक सूचना प्रविधिमा आधारित उप-जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा (Geographic Information System based Sub-watershed Management Planning) तथा सहभागितामुलक परिदृश्य विकास (Participatory Scenario Development) अवधारणाहरू अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरू समेत अवलम्बन गरिएको थियो । यस कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधीहरू, वडा सचिव, साविकका वडा नागरिक मञ्च, नागरिक सचेतना केन्द्र, शिक्षकहरू, समाजसेवीहरू, राजनैतिक दलहरूका प्रतिनिधीहरू, स्थानीय विषयगत कार्यालयहरूका कर्मचारीहरू, गरिव, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्गहरू तथा अन्य बुद्धिजीविहरूको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता रहेको थियो ।

आगामी ३ वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा यस वडामा विद्यमान सामाजिक, मानवीय, आर्थिक, प्राकृतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरू तथा जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रतिकूल प्रभावहरू/प्रकोपहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै यस वडा र यहाँका घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन गरिएको थियो । सोही मुल्यांकनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरिएको थियो जसको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

शिर्षक	विवरण			
कार्ययोजनाले समेटेको क्षेत्र	दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १, साविकको दार्माकोट गा.वि.स. वडा नं १, ३, ७ र ८			
चारकिल्ला	उत्तर : रुकुम जिल्ला (चौरजहारी न.पा.) पश्चिम : दार्मा गाउँपालिका वडा नं. २ पूर्व : रुकुम जिल्ला (त्रिवेणी गा.पा.) दक्षिण : दार्मा गा.पा. वडा नं. २			
क्षेत्रफल	७२६.१२ हेक्टर			
जनसंख्या (राष्ट्रिय जनगणना २०६८)	महिला	पुरुष	जम्मा	
	१३०९	११९५	२५०४	
जातजाती घरधुरी (सहभागिता मूलक संकटासन्नता स्तरिकरण २०७४)	ब्राह्मण/क्षेत्री/ठकुरी/सन्ध्यासी	जनजाति	दलित	जम्मा
	३६५	२	१३१	४९८
	७३.३ %	०.४ %	२६.३%	१०० %
प्रमुख पेशा / जीविकोपार्जनको आधार	यस वडाका वासिन्दाको मुख्य पेशा कृषि हो भने अन्य पेशाको हकमा कामको लागि खाडी मुलुक र भारत जाने गर्दछन् ।			
जलवायुको अवस्था	उपोष्ण र समशितोष्ण			
जलवायु परिवर्तनका सुचक तथा प्रभाव	● गर्मी दिन करिब ३ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रा पनि बढेको, जाडो दिन करिब २.५ महिनाले			

शिर्षक	विवरण					
	<p>घटेको</p> <ul style="list-style-type: none"> ● मनसुनी वर्षाको अवधि २ महिनाले घटेको, हिउँदे वर्षा छिटपुट मात्र हुने गरेको ● बाढी र पहिरोको मात्रा तथा बारम्बारता बढेको ● कृषिवाली, पशुपंक्षी तथा मानवमा नयाँ रोगको प्रकोप बढेको ● वनमा मिचाहा प्रजातिहरूको प्रकोप बढेको 					
मुख्य जोखिम	खडेरी, बाढी, कृषिवाली तथा पशुपंक्षीमा रोग, मिचाहा प्रजातिको प्रकोप, मानवका रोग					
वस्ती/वडागत संकटासन्नता	अति उच्च (V4)	उच्च (V3)	मध्यम (V2)	न्यून (V1)		
	३	७	८	१		
संकटासन्न घरधुरी संख्या प्रतिशत	अति उच्च (V4)	उच्च (V3)	मध्यम (V2)	न्यून (V1)		
	१४४	२१५	१०७	३२		
	२९%	४३.१%	२१.५%	६.४%		
योजनाको परिकल्पना	<ul style="list-style-type: none"> ● सिंचाई कुलोको मर्मत तथा स्तर उन्नती र साना सिंचाई प्रविधिहरूको प्रयोगले सिंचाईको उपलब्धतामा वृद्धि भई खडेरीले न्यून प्रभाव पारेको हुनेछ र कृषि उत्पादनमा वृद्धि भई खाद्य सुरक्षा बढेको हुनेछ। ● विभिन्न भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माणबाट वडामा बाढी, पहिरो जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरूको असरमा कमी आई वडा विकास निर्माणतर्फ अग्रसर भएको हुनेछ। ● विभिन्न खाले कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धि तालिमका माध्यमबाट कृषकहरूको क्षमता विकास गरिनुका साथै उन्नत वीउविजन र उन्नत नश्लको प्रवर्द्धनले गर्दा कृषिवाली तथा पशुमा देखा पर्ने रोगहरूको असरमा कमी आउनुका कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुनाले खाद्य सुरक्षा बढेको हुनेछ। ● दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण गर्दा वनको हैसियतमा सुधार आएको हुनेछ। ● स्वस्थ पिउने पानीको व्यवस्थापन तथा सरसफाईको कारण स्थानीय समुदायको स्वास्थ्यमा सुधार आएको हुनेछ। ● समग्रमा सम्पूर्ण स्थानीय बासिन्दाहरूमा जलवायु परिवर्तनको बारेमा चेतना अभिवृद्धि भई यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुने क्षमताको विकास भएको हुनेछ, जसले गर्दा जलवायुजन्य प्रकोपहरूबाट हुने क्षति न्यून भएको हुनेछ। 					
कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका अनुकूलनका कार्यहरू	<ul style="list-style-type: none"> ● सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तर उन्नती ● साना सिंचाई प्रविधि प्रवर्द्धन, रिचार्ज पोखरी निर्माण ● नदी किनारमा वृक्षारोपण, तटबन्ध निर्माण, ग्यावियन पर्खाल निर्माण ● सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरूको प्रवर्द्धन (गहुँ, मकै, धान) ● नश्ल सुधारको लागि (बोका) बोयर वितरण, भकारो सुधार, बाखाको खोर सुधार ● वन व्यवस्थापन ● मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रणको लागि बायो ब्रिकेट तयारी तालिम ● पानीका मुहान संरक्षण, खानेपानी टंकी निर्माण, पानीको शुद्धिकरण सम्बन्धि तालिम 					
योजनाको अवधि	आ.व. २०७४/७५-२०७६/७७					
विषयगत क्षेत्र अनुसार अनुमानित वार्षिक बजेट	क्र.स.	विषयगत क्षेत्र	अनुमानित बजेट रु. हजारमा			
			पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	कुल जम्मा
	१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	४०६९	३८१०	२०४१	९९२०
	२	जलश्रोत तथा उर्जा	२६२५	१६७५	२२०८	६५०८
	३	वन तथा जैविक विविधता	१९०	१६०	१२५	४७५
४	जलवायु परिवर्तन उत्पन्न प्रकोप	५५०	५५०	४५०	१५५०	

शिर्षक	विवरण					
	५	जनस्वास्थ्य	१२०	८०	११०	३१०
	६	भौतिक पूर्वाधार	९००	१७४०	१०८०	३७२०
	७	जलवायु परिवर्तन सचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास तथा लैंगिक समावेशीकरण	५०	२६०	७०	३८०
	८	योजना अनुगमन, मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास	५५	१३०	५५	२४०
कुल जम्मा			८५५९	८४०५	६१३९	२३१०३
योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्न सक्ने निकाय	दार्मा गाउँपालिका, वडा कार्यालय, जिल्ला समन्वय समिति, कृषि विकास कार्यालय, पशुसेवा कार्यालय, वन कार्यालय, भू-संरक्षण कार्यालय, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु, जिल्लामा क्रियाशिल गैर सरकारी संस्थाहरु, इत्यादि ।					
लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण	साविकका वडा स्तरको तथ्याङ्क संकलन गरी विभिन्न क्रियाकलाप तथा कार्यक्रमहरुमा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई ध्यानमा राखी कार्ययोजना निर्माण गरिएको ।					
योजना समायोजन	विस्तृत छलफलबाट तयार गरिएको यस अनुकूलन कार्ययोजनालाई नेपाल सरकारको ७ चरणको स्थानीय योजना तर्जुमा प्रक्रिया अन्तर्गत वडास्तरीय योजना प्राथमिकरण बैठक, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, गाउँ कार्यपालिकाको बैठक हुँदै गाउँ सभाको बैठकबाट अनुमोदन गरिनेछ ।					
योजना कार्यान्वयन	स्थानीय अनुकूलन योजनाका प्राथमिकताहरुलाई वडास्तरीय योजना प्राथमिकरण बैठक स्थानीय विकास योजनामा समायोजन गर्दै एकिकृत योजना तर्जुमा प्रणालीबाट गाउँ सभाको बैठकमा निर्णय गरि कार्यान्वयन गरिनेछ ।					
अनुगमन तथा मूल्यांकन	समुदाय तहमा क्रियाकलापहरुको, वडा तहमा प्रक्रिया र प्रगतिहरु र गाउँपालिका तथा जिल्ला तहमा नतिजा तथा उपलब्धीहरुको विभिन्न वार्षिक समिक्षा, अर्धवार्षिक समिक्षा, फिल्ड अनुगमन आदिको माध्यमबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।					
क्षमता विकास	विभिन्न तहमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना तथा अभिमुखीकरण तालिमहरु, कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी तालिम, स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम, सीपमूलक तालिम, इत्यादि दिइनेछ ।					

यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट यस दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १ का सम्पूर्ण बासिन्दा खासगरी लक्षित साना किसान, विपन्न, महिला तथा पछाडि पारिएका वर्गहरुको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि भई जलवायु परिवर्तनको समस्याले न्यून प्रभाव परेको भविष्यको परिकल्पना गरिएको छ । उक्त परिकल्पना पूरा गर्नको लागि तीन वर्षको लागि जम्मा रु.२,३१,०३,०००/- (अक्षरेपी दुई करोड एकतीस लाख तीन हजार रुपैयाँ) बराबरको विस्तृत कार्ययोजना तयार गरिएको छ । कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन एवं क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु समेत यस योजनामा समावेश गरिएका छन् । यस कार्ययोजनाले लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरणको पक्षलाई अभिन्न अंगको रूपमा अंगिकार गरेको छ । त्यसैगरी यस योजनालाई वडा, गाउँपालिका तथा अन्य सम्बद्ध निकायहरुको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुमा एकिकृत गरी कार्यान्वयन गर्न विशेष जोड दिइएको छ ।

विषय सुची

परिच्छेद १: परिचय	१
१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको औचित्य	१
१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरू	२
परिच्छेद २: उप-जलाधार क्षेत्रको विवरण तथा वडाको पृष्ठभूमि	३
२.१ दार्मा खोला उप-जलाधार क्षेत्र	३
२.२ अवस्थिति	४
२.३ सामाजिक अवस्था	५
२.४ मानवीय अवस्था	५
२.५ आर्थिक क्रियाकलापहरूको अवस्था	६
२.६ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था	७
२.७ समुदाय विकास	८
२.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था	८
परिच्छेद ३: सूदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका चरणहरू	९
३.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि	९
३.२ भौगोलिक सुचना प्रणालीबाट प्राप्त सुचना तथा नक्शाहरू र तीनको विश्लेषण	१०
३.३ जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मूल्यांकन	१८
३.३.१ जलवायु परिवर्तनको अवस्था - मौसमी पात्रो	३७
३.३.२ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा	३८
३.३.३. श्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन	४३
३.३.४ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान	४४
३.३.५ प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण	३९
३.३.६ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण	३९
३.३.७ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विश्लेषण	४२
३.३.८ वस्तीहरूको संकटासन्नताको अवस्था स्तरीकरण	४७
३.४ अनुकूलन कार्यहरूको प्राथमिकीकरण	४९
३.४.१ उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना	४९
३.४.२ अनुकूलन कार्यहरूको प्राथमिकीकरण	५०
३.४.३ आवश्यक क्षमता विकासको लेखाजोखा	५६

३.५ लैंगिक विश्लेषण	५७
३.६ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा	५९
३.७ संस्थागत नक्शांकन तथा सेवा प्रदायक संस्था विश्लेषण	७७
३.८ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन	७८
३.९ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन	७९
३.१० स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको प्रगति समिक्षा, अनुगमन तथा मुल्यांकन	७९
सन्दर्भ सामाग्री:	८१
अनुसूचीहरू	८२

चित्र सुची

चित्र १. दार्मा खोला उप-जलाधार क्षेत्रका खोलाहरुको नक्शा	३
चित्र २. दार्मा खोला उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग नक्शा	४
चित्र ३. दार्मा गा.पा. १ को भू-उपयोग नक्शा	७
चित्र ४. भौगोलिक सूचना प्रणाली प्रविधीमा आधारित उप-जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा र सहभागितात्मक परिदृश्य विकास विधीहरु समायोजित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संरचना (ASHA, २०१६)	९
चित्र ५. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् १९९६ को भू-क्षयको नक्शा	१२
चित्र ६. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् २०१६ को भू-क्षयको नक्शा	१३
चित्र ७. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् १९९६ को भू-उपयोग नक्शा	१४
चित्र ८. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् २०१६ को भू-उपयोग नक्शा	१५
चित्र ९. दार्मा गा.पा. वडा नं. ५ को सन् १९९६ देखि २०१६ को भू-उपयोग परिवर्तन नक्शा	१६
चित्र १०. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को भू-उपयोग समायोजन नक्शा	१७
चित्र ११. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ का नदी तथा खोलाको नक्शा	१८
चित्र १२. सल्यान बजारको कूल वार्षिक वर्षा	३७
चित्र १३. सल्यान बजारको वार्षिक औषत अधिकतम तापक्रम	३८
चित्र १४. सल्यान बजारको वार्षिक औषत न्यूनतम तापक्रम	३८
चित्र १५. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शा	४४
चित्र १६. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण	४२
चित्र १७. दार्मा गा.पा. १ को वस्तीगत संकटासन्नता नक्शा (श्रोत: रुपान्तरण नेपाल)	४९

तालिका सुची

तालिका १. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण	५
तालिका २. वाली चक्र	६
तालिका ३. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियाका सहभागीहरू	१०
तालिका ४. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् १९९६ र २०१६ को भू-क्षयको अवस्था	११
तालिका ५. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् १९९६ र २०१६ को भू-उपयोगको अवस्था	१३
तालिका ६. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को परिवर्तित मौसमी पात्रो	३७
तालिका ७. प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा	३९
तालिका ८. जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान	३७
तालिका ९. प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण	३९
तालिका १०. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण	४०
तालिका ११. जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा श्रोतहरूको विश्लेषण	४३
तालिका १२. प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा वडा/वस्ती स्तरीकरण	४७
तालिका १३. वस्ती स्तरीकरणको निष्कर्ष	४८
तालिका १४. अनुकूलन उपायहरूको प्राथमिकीकरण	५१
तालिका १५. क्षमता विकास योजना	५६
तालिका १६. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना	६०
तालिका १७. संस्थागत विश्लेषण	७८
तालिका १८. अनुगमन योजना	८०

परिच्छेद १: परिचय

१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको औचित्य

बहदो औद्योगिकीकरण, वन विनाश, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बहदो प्रयोग आदि जस्ता मानवीय क्रियाकलापहरूका कारणले गर्दा हरितगृह ग्याँसहरूको उत्सर्जनमा वृद्धि भई जलवायु परिवर्तनको नियमित प्रक्रियामा तिब्रता आएको तथ्य अकाट्य छ। यसले गर्दा क्रमशः तापक्रम र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्ति (अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि) मा परिवर्तन भईरहेको सबैतिर महशुस गरिएको छ। समयमा पानी नपर्ने, गर्मी बढ्ने, जाडोका दिनहरू घट्ने, पानीको मुलहरू सुक्ने, बाढी/पहिरो आउने जस्ता प्रकोपहरू हरेक वर्ष बहदै गरिँरहेका छन्। यसर्थ अहिले जलवायु परिवर्तन संसारकै प्रमुख समस्याको विषय बनेको छ। अझ प्राकृतिक श्रोत माथि निर्भर रहने हाम्रो जस्तो कम विकसित गरीव राष्ट्रहरूमा त यो भन् ठूलो समस्याको रूपमा देखा पर्न थालेको छ।

यसै सन्दर्भमा जलवायु परिवर्तनको कारणबाट श्रृजित समस्याहरूको सामना गर्न नेपाल सरकारले वि.सं. २०६७ मा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) तयार गरी अनुमोदन गर्नुका साथै तत्कालिन वातावरण मन्त्रालयले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना तयार गरी कार्यान्वयनमा समेत ल्याई सकेको छ। राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) ले जलवायु परिवर्तन संवेदनशिल ६ वटा मुख्य क्षेत्रहरू (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य, जलश्रोत तथा उर्जा, शहरी क्षेत्र तथा पूर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता र जलवायुजन्य प्रकोप) पहिचान गरी ती क्षेत्रहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका के-कस्ता उपाय तथा रणनीतिहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ भन्ने स्पष्ट कितान गरेको छ। त्यसै गरी हाल नेपाल सरकार जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि राष्ट्रिय अनुकूलन योजना निर्माण गर्ने क्रममा छ। उक्त योजनाले थप तीनवटा विषयगत क्षेत्रहरू (पर्यटन, प्राकृतिक तथा संस्कृतिक सम्पदा; सामाजिक समावेशीकरण र जिविकोपार्जन तथा सु-शासन) को प्रस्ताव गरेको छ।

विभिन्न व्यक्ति तथा समुदायको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता जलवायु परिवर्तनसंगको सम्मुखता, संवेदनशिलता र अनुकूलन क्षमताका आधारमा फरक-फरक हुने हुँदा जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरू पनि व्यक्ति र समुदाय अनुसार फरक-फरक हुने गर्दछन्। सोही सन्दर्भमा नेपाल सरकार, वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय अन्तर्गत पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग र रुपान्तरण नेपालको सहजीकरणमा जिल्ला स्तरिय सरोकारवालाहरूको गोष्ठीबाट छनौट भएको यस दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १ मा नेपाल सरकारबाट स्विकृत लापा संरचना अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरू साथै पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाद्वारा तयार गरिएका भौगोलिक सूचना प्रविधिमा आधारित उप-जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा (Geographic Information System based Sub-watershed Management Planning) तथा सहभागितामूलक परिदृश्य विकास (Participatory Scenario Development) अवधारणाहरू अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरू समेत अवलम्बन गरी निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, वडा सचिव, साविकका वडा नागरिक मञ्चका प्रतिनिधीहरू, नागरिक सचेतना केन्द्रका प्रतिनिधीहरू, शिक्षक, समाजसेवी, स्थानीय राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू, स्थानीय विषयगत कार्यालयहरूका प्रतिनिधीहरू, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्ग लगायत अन्य बुद्धिजीविहरूको सहभागितामा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ।

यस योजना तयारीको प्रक्रियामा दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १ अर्न्तगतका साविकको दार्माकोट गा.वि.स.का वडा नं. १, ३, ७ र ८ वडाहरू (वस्तीहरू) मा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना गोष्ठी, जलवायु परिवर्तन संवेदनशिल सहभागितामूलक सम्पन्नता स्तरिकरण विधिको प्रयोग गरी संकटासन्नताको विश्लेषण तथा अनुकूलनका कार्यहरू वस्तीगत रूपमा पहिचान गरिएको थियो। यसरी नै वस्ती स्तरमा संकटासन्न घरधुरीहरूको स्तरिकरण समेत सम्पन्न गरी सबै वस्तीका प्रतिनिधीहरूको समेत सहभागितामा दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १ को वडा स्तरीय योजना तर्जुमा गरिएको थियो। यस कार्ययोजना साविकको वडा नागरिक मञ्च प्रतिनिधी, वन उपभोक्ता समूहका प्रतिनिधी, विभिन्न संघ/संस्थाका प्रतिनिधि, विषयगत कार्यालयका प्रतिनिधि र राजनैतिक दलहरूका प्रतिनिधिहरूको सहभागितामा २०७४

साल असोज २७ देखि २९ गते सम्म दार्मा गाउँपालिका वडा नं १ स्थित राष्ट्रिय मा.वि.को हलमा संचालित अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीबाट तयार गरिएको हो ।

१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरु

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य दार्मा गाउँपालिकाको वडा नं. १ का स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरी उनीहरुको जिविकोपार्जनमा सुधार ल्याउनु रहेको छ भने यस योजनाको उद्देश्यहरु निम्नानुसार रहेका छन् :

- स्थानीय समुदायलाई जलवायु परिवर्तन, यसको कारण, यसले समुदायमा पार्ने असर र यससँग जुध्नलाई अपनाउनु पर्ने अनुकूलनका उपायहरु बारे सुसूचित गर्नु,
- जलवायु परिवर्तन सङ्घटासन्न टोल, वस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन चुनौती तथा अवसरहरु पहिचान गर्नु,
- स्थानीय समुदायलाई आफैले सहज तरिका प्रयोग गरी आफ्ना आवश्यकताहरु पहिचान गरी सोही अनुरूपका अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्न सक्षम बनाउनु,
- यस कार्ययोजनालाई स्थानीय तथा राष्ट्रिय स्तरका नियमित योजना निर्माणका प्रक्रियामा समायोजन (मूलप्रवाहिकरण) गर्नु,
- समयमै प्रभावकारी ढङ्गले श्रोत परिचालन गरी अनुकूलनका कार्यहरु क्रमबद्ध रूपमा अपनाउनु/कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नु,
- कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्दै कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु ।

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना मुख्य रूपमा भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) प्रविधी तथा सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखाबाट गरिएका वस्ती तथा घरधुरीहरुको संकटासन्नता विश्लेषण र विद्यमान परिवेशमा आधारित रहेको छ । दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १ जलवायु परिवर्तनसँग संवेदनशील रहेको र ग्रामीण जीविकोपार्जन कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलश्रोत तथा उर्जा, जलवायुजन्य प्रकोप र ग्रामीण पूर्वाधार, जनस्वास्थ्य जस्ता क्षेत्रहरुमा आधारित रहेको कारण यस कार्ययोजनाले समग्र वडा तथा वडामा रहेका वस्ती तथा घरधुरीहरुको संकटासन्नताको विश्लेषण गरी संकटासन्न क्षेत्रहरु एवं वर्गहरुको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न विशेष जोड दिएको छ । यस कार्ययोजनामा जलवायु परिवर्तनबाट सिर्जित प्रकोप तथा जोखिमहरुबाट प्रमुख रूपमा प्रभावित हुने सामाजिक समूहहरु विशेष गरी महिला, बालबालिका तथा वृद्ध-वृद्धाहरुमा पर्ने असर तथा प्रभावहरु विश्लेषण गर्दै उनीहरु मैत्री कार्यक्रमहरु राखिएका छन् ।

यसरी नै संकटासन्न क्षेत्र र घरधुरीहरुलाई अति आवश्यक र तत्कालै कार्यान्वयन गर्नु पर्ने अनुकूलनका कार्यहरुलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी उनीहरुलाई लक्षित हुने र थप रोजगारीको सृजना गर्ने कार्यक्रमहरु समावेश गरिएका छन् । यसका साथै लैगिक तथा समावेशीकरणका मुद्दाहरुलाई विशेष ध्यान दिई कार्यान्वयन गर्न र महिलाहरुको कार्यबोभलाई न्यून गर्न र महिलाहरुको स्वास्थ्य सुधारमा सहयोग पुग्ने विभिन्न प्रविधिहरु उच्च प्राथमिकतामा राखिएका छन् । यसका अतिरिक्त स्थानीय विपद् तथा जोखिम व्यवस्थापन योजनालाई पनि परिपुरक हुने अनुकूलनका कार्यहरु पनि योजनामा रहेका छन् ।

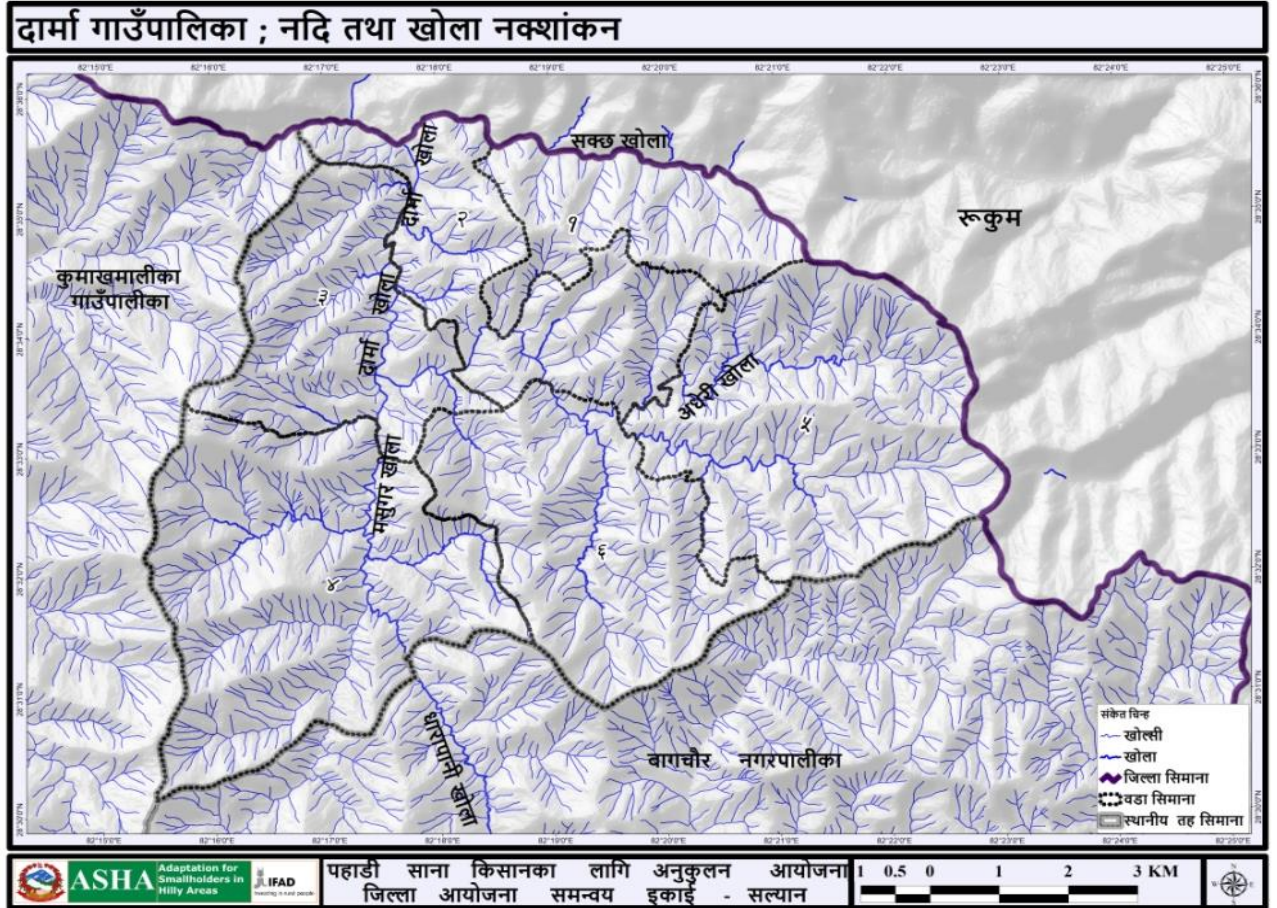
यस योजना साविकको गा.वि.स. तहमा रहेका वडा नागरिक मञ्चका प्रतिनिधिहरु, महिला तथा संकटासन्न घरधुरीहरु, राजनैतिक दलहरु तथा निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरुको सहभागितामा तयार गरिएको हुँदा यसमा स्थानीय प्राथमिकताहरुले स्थान पाएका छन् । साथै सुदृढ लापा निर्माण मार्गदर्शनले सिफारिश गरेका भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त सूचना र सहभागितात्मक विधिहरुमा केन्द्रित रही योजना तयार गरिएको हुँदा संकटासन्न क्षेत्र र घरधुरीहरुले लाभ पाउने सुनिश्चित छ । यसैकारण यस अनुकूलन कार्ययोजनाले ती संकटासन्न वर्ग र क्षेत्रहरुको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने मान्यता राख्छ ।

परिच्छेद २: उप-जलाधार क्षेत्रको विवरण तथा वडाको पृष्ठभूमी

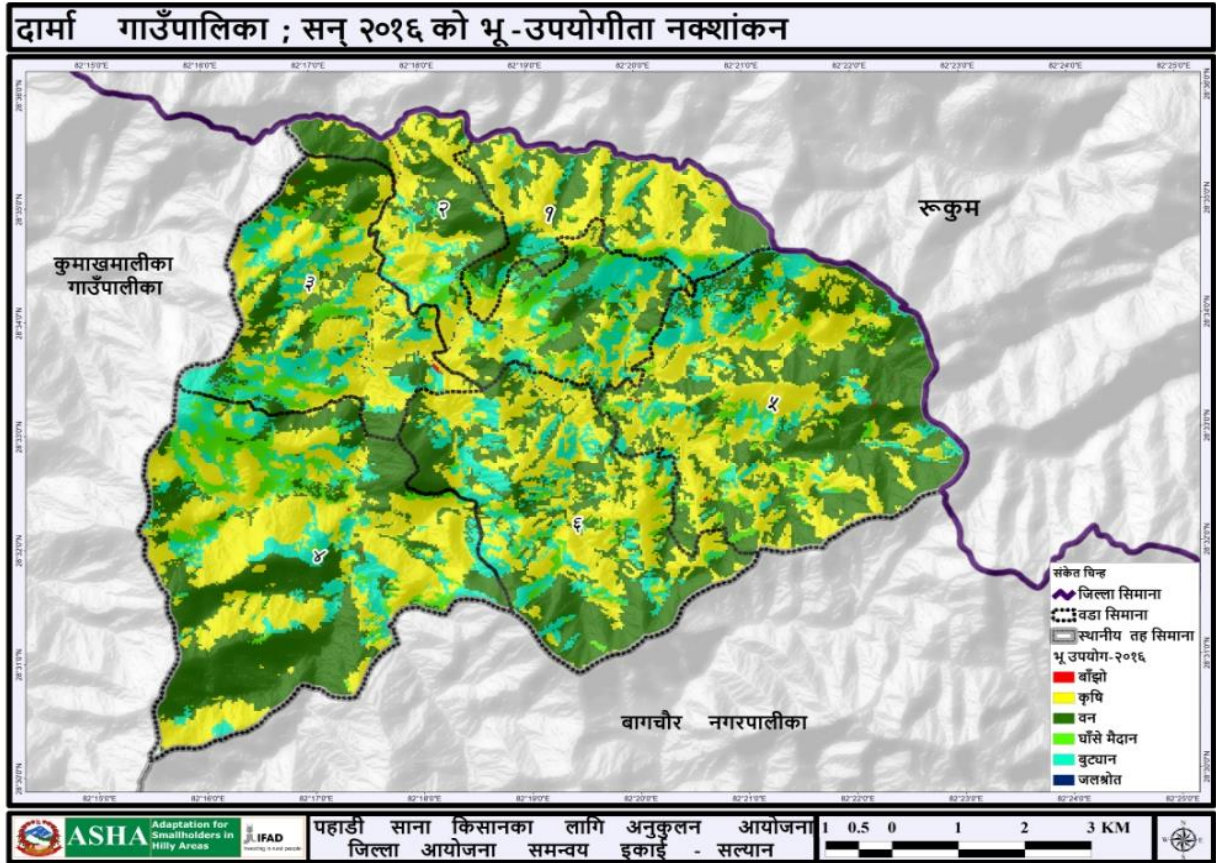
२.१ दार्मा खोला उप-जलाधार क्षेत्र

दार्मा खोला र यसका सहायक खोलाहरु: खाली खोला, सर्सु खोला, कोवाङ्ग खोला, मासुगार खोला, अघेरी खोला, भालु खोला, भुर्तिवाँङ्ग खोला, मलिवाँङ्ग खोला, पाँजाखोला, गंगेखोला, घुस खोला, भदाले खोला, साक्चा खोला जस्ता खोलाहरुको ढालक्षेत्र (Catchment Area) नै दार्मा खोला उप-जलाधार क्षेत्र (चित्र १) हो । दार्मा खोला बागचौर नगरपालिकाको पुत्लिवासमा शुरु भई अन्तत भेरी नदीमा गई मिसिन्छ, (जिल्ला वस्तुगत विवरण, सल्यान, २०७२)

चित्र १. दार्मा खोला उप-जलाधार क्षेत्रका खोलाहरुको नक्शा

यो उप-जलाधार क्षेत्र सल्यान जिल्लाको उत्तरी भेगमा पर्दछ । यस उप-जलाधार क्षेत्रमा दार्मा गाउँपालिकाको वडा नं . १ देखि ७ सम्मका सम्पूर्ण भू-भाग र कुमाख मालिका गाउँपालिका र बागचौर नगरपालिकाका केही भू-भागहरु पर्दछन् । यस उप-जलाधार क्षेत्रको कूल क्षेत्रफल १०३२४.१७ हेक्टर मध्ये ४२४२.७८ हेक्टर वन क्षेत्र, १४७६.५४ हेक्टर बुट्यान क्षेत्र, ६८७.२४ हेक्टर चरण क्षेत्र करिब ३८९७.०९ हेक्टर कृषि क्षेत्र, १०.२६ हेक्टर बाँभो जमिन र १०.२६ हेक्टर पानीले ढाकेको छ, (श्रोत : ASHA, DPCU-Salyan) ।

चित्र २. दार्मा खोला उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग नक्शा

उपल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध

यस दार्मा खोला उप-जलाधार क्षेत्रको उपल्लो तटिय क्षेत्रमा वागचौर नगरपालिकाका पुत्लीवास र चौरपानीका साथै दार्मा गा.पा.का मौलाहाल्ने, पुखात, तकमारा, मसिना, गोठिवन, ढाकाडाम कोट, वार्ने, विष्टाकुरा, दार्माकोट जस्ता पहाडी भू-भागहरु पर्दछन् भने तल्लो तटिय क्षेत्रमा फारुलाचौर, दार्मा र सिलिंगे जस्ता समथर खेतियोग्य फाँटहरु पर्दछन् । यस उप-जलाधार क्षेत्रको उपल्लो क्षेत्रका भू-भागहरुको भिरालोपन बढी भएको हिसावले ती भू-भागहरुमा संरक्षणका क्रियाकलापहरु गरिनु पर्नेमा कृषिजन्य क्रियाकलापहरुका साथै वन अतिक्रमण, वन विनाश तथा अवैज्ञानिक सडक संजाल विस्तार लगायतका कार्यहरु तिव्र गतिमा भईरहेका छन् । जसको फलस्वरूप जलवायु परिवर्तनसगै बढ्दै गएको वर्षाको अनियमितता र वर्षाको प्रकृतिले गर्दा उपल्लो तटिय क्षेत्रहरुमा भू-क्षय तथा पहिरोको समस्या बढ्दै गएको छ भने तल्लो तटिय क्षेत्र बेशीमा बाढी र नदी कटानका समस्याहरु बढ्दै गएको छ । यो क्रम नरोकिएको खण्डमा यस उप-जलाधार क्षेत्रको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता अभै बढ्ने देखिन्छ ।

२.२ अवस्थिति

प्रदेश नं. ६ को सल्यान जिल्लाका ७ ओटा गाउँपालिका मध्ये सवैभन्दा सानो गाउँपालिका दार्मा गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकामा साविकका तीनवटा गा.वि.स.हरु (दार्माकोट, ढाकाडाम र भल्चौर) पर्दछन् । साविकको दार्माकोट गा.वि.स.का १, ३, ७ र ८ नं. वडाहरुलाई समावेश गरी दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १ बनाईएको छ । यो वडा जिल्ला सदरमुकाम खलङ्गाबाट १९ कोस उत्तर तर्फ पर्दछ । यस वडाको कुल क्षेत्रफल ७२६.१२ हेक्टर रहेको छ (श्रोत : ASHA, DPCU-Salyan) । यस वडाको पूर्वमा रुकुम जिल्ला (त्रिवेणी गा.पा.), पश्चिममा दार्मा गाउँपालिका वडा नं. २, उत्तरमा रुकुम जिल्ला (चौरजहारी न.पा.) र दक्षिणमा दार्मा गा.पा. २ रहेका छन् । यस वडाको कुल घरधुरी संख्या ४९८ रहेको

छ भने कुल जनसंख्या २५०४ रहेको छ जस मध्ये महिलाको संख्या १३०९ र पुरुषको संख्या ११९५ रहेको छ । यस वडामा समशितोष्ण प्रदेशीय हावापानी पाईन्छ ।

२.३ सामाजिक अवस्था

यस वडामा मुख्य गरि ठकुरी, क्षेत्री, ब्राह्मण, दलित लगायतका जातजातीहरूको बसोवास रहेको छ । कुल ४९८ घरधुरी रहेको यस वडामा ब्राह्मण/क्षेत्री/ठकुरी ३६५ (७३.३%), दलित १३१ (२६.३%) र जनजातिहरू २ (०.४%) घरधुरीहरू रहेका छन् (सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरिकरण, २०७४) । यहाँ सबैले मातृभाषा नेपाली नै बोल्ने गर्दछन् । यस वडामा हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरूको बाहुल्यता रहेको छ भने छिटफुट रूपमा क्रिश्चियन धर्म मान्ने मानिसहरू छन् । यस वडामा चाँडपर्वका हिसावले दशैं, तिहार, माघे संक्रान्ती, साउने संक्रान्ती, नयाँ वर्ष, आदि पर्वहरू मनाउने गरिन्छ । यस वडामा १ वटा मा.वि. र ३ वटा आधारभुत विद्यालय गरी जम्मा ४ वटा शैक्षिक संस्थाहरू रहेका छन् ।

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको क्रममा यस वडाका प्रत्येक वस्तीहरू (साविकको दार्माकोट गा.वि.स. वडा नं १, ३, ७, ८) मा सहभागितामूलक तरिकाले घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नताको स्तरीकरण गरिएको थियो । उक्त स्तरीकरण समुदाय आफैले तयार गरेको जलवायु परिवर्तन सम्मुखता, सम्बेदनशिलता र अनुकूलन क्षमता आधारहरूमा आधारित भई गरिएको थियो । उक्त स्तरीकरण गर्दा जिविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरू (प्राकृतिक, भौतिक, मानवीय, सामाजिक र आर्थिक सम्पत्ति) का साथै जलवायु परिवर्तनजन्य प्रकोपहरूले घरधुरीमा पारेको प्रभावलाई समेत आधार बनाईएको थियो । घरको उत्पादनले १२ महिना खाना पुग्ने वा सरकारी सेवामा स्थायी रोजगारी भएका र जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित नभएका सम्पन्न घरधुरीलाई न्यून संकटासन्न घरधुरी (V1) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ९ महिना मात्र खाना पुग्ने वा घरको उत्पादनले १२ महिना खाना पुग्ने र सरकारी सेवामा स्थायी रोजगारी भएतापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित घरधुरीलाई मध्यम संकटासन्न घरधुरी (V2) मा राखिएको थियो । त्यसै गरी घरको उत्पादनले ६ महिना मात्र खाना पुग्ने वा घरको उत्पादनले ६ महिना भन्दा बढी खाना पुगे तापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित घरधुरीलाई उच्च संकटासन्न घरधुरी (V3) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ३ महिना मात्र खाना पुग्ने र जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित अति विपन्न घरधुरीलाई अति उच्च संकटासन्न घरधुरी (V4) मा राखिएको थियो । यस क्रममा वडाका जम्मा ४९८ घरधुरी मध्ये ९३.६ प्रतिशत घरधुरीहरू अति उच्च (V4), उच्च (V3) र मध्यम (V2) संकटासन्न रहेको पाईएको थियो (तालिका १) ।

तालिका १. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण

साविकको वडा नं.	घरधुरीगत जलवायु परिवर्तन संबेदनशिल सम्पन्नता स्तर				जम्मा
	न्यून (V1)	मध्यम(V2)	उच्च (V3)	अतिउच्च(V4)	
1	2	8	42	90	142
3	8	33	26	13	80
7	8	25	73	17	123
8	14	4	74	24	153
जम्मा	32	107	215	144	498
प्रतिशत	6.4%	21.5%	43.1%	29%	100%

आधार: जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सहभागितामूलक सम्पन्नता स्तरीकरण, २०७४

२.४ मानवीय अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १ को जनसंख्या २५०४ रहेको छ जसमध्ये पुरुषको संख्या ११९५ छ भने महिलाको संख्या १३०९ रहेको छ । उमेर अनुसार पाँच वर्ष मुनिका बाल बालिकाहरू १३ प्रतिशत, ५-१४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरू ३० प्रतिशत, १५-२४ वर्षसम्मका व्यक्तिहरू १९ प्रतिशत, २५-३९ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरू

१८ प्रतिशत, ४०-५९ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरु १४ प्रतिशत, ६०-७४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरु ६ प्रतिशत र ७५ वर्षभन्दा माथिका व्यक्तिहरु १ प्रतिशत पाइएको छ (जिल्ला वस्तुगत विवरण सल्यान, २०७१) ।

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा गरिएको वस्ती तथा वडा स्तरीय सहभागितामूलक छलफलहरुबाट प्राप्त सूचना अनुसार यस वडाको कुल जनसंख्या मध्ये शिक्षा सेवामा ५१ जना, सैनिक तथा प्रहरीमा ४ जना, निजामति सेवामा १३ जना, गैर सरकारी संस्थामा ६ जना, वैदेशिक रोजगारी (भारत बाहेक अन्य मुलुकहरुमा) १२१ जना, सिकर्मि डकर्मि ८० जना, ओभरसियर, सव ओभरसियर र ईन्जिनियर १० जना, कृषि तथा भेटनरी प्राविधिक (जे.टि.ए.) १३ जना, अ.हे.व., अ.न.मी. हेल्थ असिस्टेन्ट १४ जना, ६ महिना भन्दा बढी सिलाई कटाई गरेका २७ जना, अगुवा कृषक ७ जना, नर्सरी नाईके २ जना रहेका छन् । यस वडामा स्नातकोत्तर गरेका १८ जना, स्नातक गरेका ९५ जना, प्रविणता प्रमाण पत्र तह पास गरेको १६५ जना र एस.एल.सी. पास गरेका २७० जना रहेका छन् (सहभागितामूलक जिविकोपार्जन विश्लेषण २०७४) । यहाँका जनसमुदायमा जलवायु परिवर्तन तथा जलवायु परिवर्तनका प्रभाव र असरहरु सम्बन्धी सामान्य जानकारी रहेको देखिन्छ ।

२.५ आर्थिक क्रियाकलापहरुको अवस्था

यस वडाका वासिन्दाहरुको प्रमुख पेशा कृषि हो । प्रायजसो व्यक्तिहरुले परम्परागत खेतीपाति र पशुपालन गरेता पनि केही कृषकहरुले व्यवसायिक तरकारी खेती र व्यवसायिक पशुपालन गर्दछन् । अधिकांश युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न छन् । कृषि अन्तर्गत यहाँका भूभागमा धान, गहुँ, मकै, तोरी र मुसुरोको खेती गरिन्छ भने नगदे वाली अन्तर्गत बेसार, अदुवा खेती गरिन्छ । तरकारी वालीमा विशेष गरी आलु, काउली, बन्दा, सिमी, बोडी, भान्टा, भटमास, साग, गोलभेंडा र प्याज आदिको खेती गरिन्छ । फलफूलमा यहाँ छिटफुट रुपमा सुन्तला, कागती, अमिलो खेती गरिन्छ । पशुपालनको हकमा भैंसी, गाई र बाखापालन गरिन्छ ।

यस वडाको वाली चक्र बमोजिम यहाँका सबैजसो कृषियोग्य जमीन वर्षको दुई महिना (वैशाख र जेष्ठ) बाँझो रहने गरेको देखिन्छ भने अर्ध सिंचित र असिंचित जग्गा भने मनसुनी वर्षाको आधारमा थप १५ दिन जति बढी बाँझो रहने गरेको देखिन्छ भने अन्य समयमा समयानुकूल वालीहरु लगाईने गरिन्छ (तालिका २) ।

तालिका २. वाली चक्र

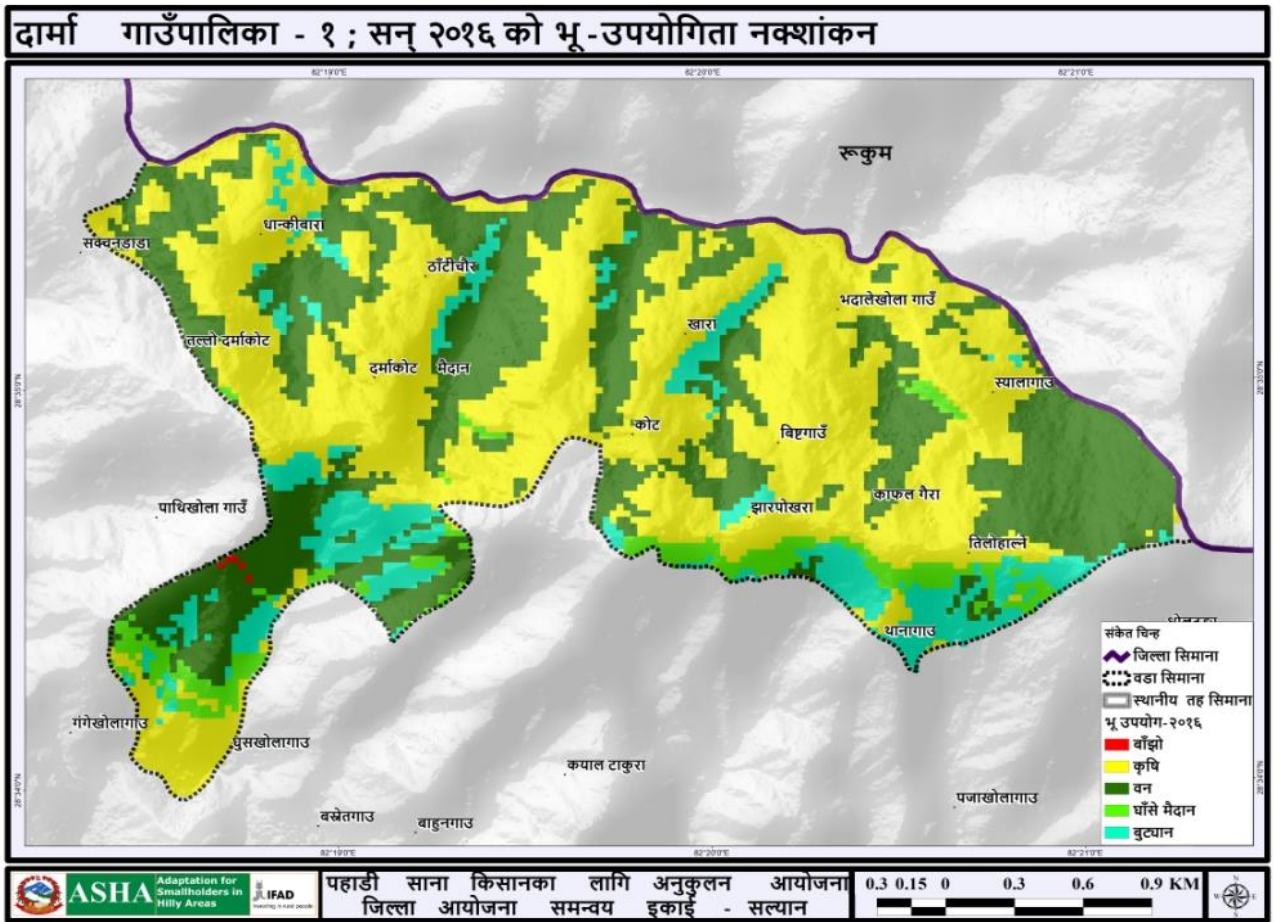
क्षेत्र	वैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फाल्गुन	चैत्र	कैफियत
सिंचित (बाँझो महिना कुलो लाग्ने)	←	←	←	धान				→		गहुँ		→	
अर्धसिंचित (वर्षामा निर्भर)	←		←	धान, मकै, तरकारी सिमी, बोडी, भटमास				→			गहुँ, तरकारी मा आलु, काउली		→
असिंचित (पानी नलाग्ने)	←	←	←	मकै, अदुवा				→		गहुँ, केराउ, मुसुरो		→	

२.६ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था

यस वडाको कुल क्षेत्रफल ७२७.१२ हेक्टर मध्ये करिब २५७.५८ हेक्टर वन क्षेत्र, ३६०.९ हेक्टर कृषि क्षेत्र, ७४.४३ हेक्टर बुट्यान क्षेत्र, ३२.७६ हेक्टर चरण क्षेत्र र ०.४५ हेक्टर बाँझो जमिन रहेको छ (श्रोत : ASHA, DPCU-Salyan) ।

यस वडा भित्र ५ वटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन् । यस वडाको तल्लो भू-भागमा साल र सल्लाको मिश्रीत वन पाईन्छ भने माथिल्लो भागमा सल्ला संगै लालीगुराँस, रैज, बाभ्र, कटुज, खन्यू जस्ता प्रजातिहरू पाईन्छन् । टिमु, चुत्रो, समायो, सुनाखरी, कटुकी, रगतजरी, सिल्यु, गुर्जो, कुरिलो जस्ता जडिवुटिहरू प्रसस्त पाईयता पनि हाल आएर विभिन्न किसिमका मिचाहा प्रजातिहरूले यी जडिवुटिहरू र स्थानीय घाँसहरू क्रमिक रूपमा विस्थापन गर्दै लागेको देखिन्छ । वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरूमा स्याल, रतुवा, घोरल, बाँदर, खरायो, वनविरालो, मलसाप्रो, रुखखोपिया, कोकले, दुमिस, सर्प, काग, च्याखुरा, तिर्थो, कालिज, न्याउली, ढुकुर, जुरेली, भंगेरा, मैना, लाटोकेसेरो आदि पाईन्छन् (सहभागितामुलक जिविकोपार्जनको विश्लेषण, २०७४) ।

साक्वा खोला र दामा खोला यस वडा भएर बग्ने मुख्य खोला हुने भने अन्य खोला तथा खोल्सीहरूमा रानीपानी खोला, गुईयापानी खोला, राङ्गे खोला, धुला खोला, भ्नापु खोला, दमा खोला, राता खोला, नाला खोला, धुवा खोला जस्ता स-साना खोला तथा खोल्सीहरूले यहाँको केही कृषियोग्य भू-भागलाई सिंचाई सुविधा पुऱ्याईरहेका छन् । यस वडाका सबै वस्तीहरूमा पानीका श्रोतहरू भएतापनि व्यवस्थित खानेपानी योजनाको अभाव र असहज भौगोलिक बनावटको कारणले गर्दा यहाँका सम्पूर्ण समुदायले सहज रूपमा स्वच्छ खानेपानीको उपभोग गर्न पाएका छैनन साथै उचित सिंचाईको व्यवस्था पनि रहेको छैन । यस वडाको सबै घरधुरीहरूले ईन्धनका रूपमा दाउरा नै प्रयोग गरिरहेका छन् ।

चित्र ३. दामा गा.पा. १ को भू-उपयोग नक्शा

२.७ समुदाय विकास

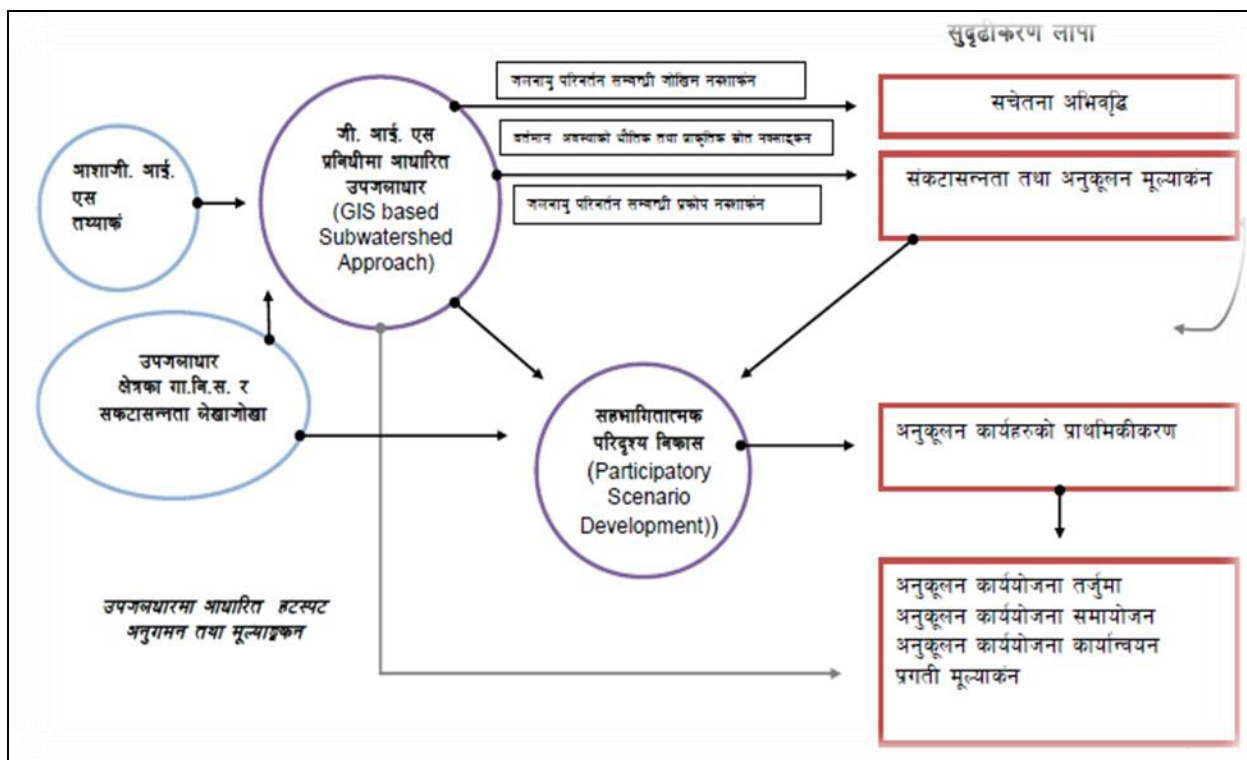
यस वडामा स्वास्थ्य चौकी, लघुवित्त संस्थाहरु, कृषि सहकारी संस्था, सहकारी, वडा कार्यालय जस्ता सेवा प्रदायक संघ संस्था तथा निकायहरु कार्यरत रहेका छन् । अन्य निकायहरुमा स्थानीय सु-शासन तथा समुदाय विकास कार्यक्रम, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, गरिवि निव्वरण कोष, एकिकृत परियोजना, सुआहारा, मेडपा जस्ता कार्यक्रमहरुले यहाँका व्यक्ति, समुदायहरुलाई आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गरिरहेका छन् । नागरिक संगठनको रूपमा साविकका वडाहमा वडा नागरिक मञ्च, आमा समूह, कृषि समूहहरु र विभिन्न क्लवहरु संचालनमा रहेका छन् । यस वडामा ५ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु छन् । यस वडामा जिल्ला स्थित एफ.एम. रेडियोको पहुँच राम्रो नभएता पनि रुकुम जिल्ला र जाजरकोट जिल्लामा रहेका एफ.एम.हरुको पहुँच भएको देखिन्छ भने टेलिफोनको हकमा एनसेल, स्काई र नमस्तेको राम्रै पहुँच रहेको छ ।

२.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था

यस वडाको कुल जनसंख्या २५०४ मध्ये महिलाको संख्या ५२% रहेको छ (राष्ट्रिय जनगणना २०६८) । जातिगत रूपमा हेर्दा यस गा.वि.स.मा ७३.३% ब्राह्मण/क्षेत्री/ठकुरी , २३.३% दलित र जनजाति ०.४ % घरधुरीहरुको बसोबास रहेको छ । यस वडामा ६ ओटा आमा समूहहरु रहेका छन् । यस वडामा व्यापार, जागिर, बैदेशिक रोजगारी जस्ता उत्पादनशील कार्यहरुमा पुरुषको सहभागीता धेरै पाइएको छ भने चुलोचौको, घाँस दाउरा, पानी पँधैरो जस्ता पुर्नउत्पादनशील कार्यहरुमा महिलाहरुको सहभागिता धेरै पाइएको छ । त्यसैगरी सामुदायिक तथा राजनैतिक कृयाकलापहरुमा महिलाहरुको संलग्नता पुरुषको भन्दा कम छ । समान काममा पनि महिलालाई भन्दा पुरुषलाई बढी ज्याला दिने चलन यहा विद्यमान छ । यद्यपी नितिगत तहमा आएका महिलामूखी नितिहरु तथा विभिन्न निकायहरुबाट संचालन भईरहेका सशक्तिकरणका कृयाकलापहरुले गर्दा महिलाहरुको चेतना स्तर बढ्दै गएकोले भविष्यमा उत्पादनशील, सामाजिक तथा राजनैतिक कृयाकलापहरुमा महिलाहरुको संलग्नता बढ्ने आशा गर्न सकिन्छ ।

परिच्छेद ३: सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका चरणहरू

नेपालमा हालसम्मका स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरू नेपाल सरकारको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०६८ ले निर्दिष्ट गरेका चरणहरूको आधारमा स्थानीय स्तरमा विभिन्न सहभागितामूलक विधीहरूको प्रयोग गरी त्यसबाट आएका परिणामहरू अनुसार तयार भई कार्यान्वयनमा छन् । प्रभावकारी अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न प्रशासकिय सिमा भित्र मात्रै सिमित नभई माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रहरूमा परेका र पर्ने सक्ने जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था समेत विश्लेषण गर्नु पर्ने यथार्थलाई महसुस गरी पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले नेपाल सरकारको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०६८ ले निर्दिष्ट गरेका विधीहरूका साथसाथै भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त अन्य वैज्ञानिक जानकारीहरूलाई पनि आधार बनाएर स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई सुदृढीकरण गर्न दुई वटा अवधारणहरू अघि सारेको छ । पहिलो अवधारण अन्तर्गत भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित रहेर उप-जलाधार क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव तथा जोखिमको विश्लेषण गरिन्छ भने दोश्रो अवधारण अन्तर्गत जलवायु अनुकूलन योजनाका लागि सहभागितात्मक परिदृश्य विकास गरिन्छ । यिनै अवधारणहरूलाई नेपाल सरकारको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०६८ ले निर्दिष्ट गरेका विभिन्न चरणहरूमा समायोजन गरी तयार गरिएको सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संरचना (चित्र ४) अनुसार यस कार्ययोजना तयार गरिएको हो ।

चित्र ४. भौगोलिक सूचना प्रणाली प्रविधीमा आधारित उप-जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा र सहभागितात्मक परिदृश्य विकास विधीहरू समायोजित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संरचना (ASHA, २०१६)

३.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि

यस कार्ययोजना तयारीको लागि सबै भन्दा पहिले यस वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधीहरू, वडा सचिव, साविकका वडाका वडा नागरिक मञ्चका पदाधिकारीहरू, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू, सा.व.उ.स.का पदाधिकारीहरू, विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाका कर्मचारीहरू र विभिन्न सरोकारवालाहरूको उपस्थितिमा शुरुवाती बैठक सम्पन्न गरिएको थियो । त्यसपछि सम्पूर्ण वस्तीहरू (साविकका वडा नं. १, ३, ७ र ८) मा औपचारिक रूपमा जलवायु परिवर्तनका

प्रभाव र तिनलाई सम्बोधन गर्ने उपायहरू बारे सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सहित २ दिने वस्ती स्तरीय गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो भने अर्को चरणमा वडा स्तरमा ३ दिने लापा तयारी गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो । प्रभावकारी स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्ने तथा यसरी तयार गरिएको कार्ययोजनालाई विकासको योजनामा समावेश गराउन सकियोस भन्ने उद्देश्यका साथ हरेक गोष्ठीको शुरुवात जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धिबाट गरिएको थियो जसका लागि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्रस्तुति, छलफल, पोष्टर प्रदर्शन र प्रश्नोत्तर विधिको प्रयोग गरिएको थियो ।

यसरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको सम्पूर्ण प्रक्रियामा गरी जम्मा ३६९ जनाको सहभागिता रहेको थियो । जस मध्ये ५९% महिला र ४१% पुरुष थिए । त्यसैगरी जातिगत रूपमा हेर्दा दलित २६%, जनजाति ०% र बा/क्षे/ठ ७४% सहभागी थिए । ती विभिन्न वर्गका सहभागीहरूको विस्तृत विवरण निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ३. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियाका सहभागीहरू

क्र.सं	क्रियाकलापको विवरण	सहभागी विवरण					
		लिंग		जातजाती			
		महिला	पुरुष	दलित	जनजाति	बाहुन, क्षेत्री, ठकुरी	जम्मा
१	साविकको गा.वि.स. स्तरीय शुरुवाती बैठक	१०	३३	५	०	३८	४३
२	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी साविकको वडा नं १	७३	१७	७२	०	१८	९०
३	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी साविकको वडा नं ३	४०	३२	१	०	७१	७२
४	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी साविकको वडा नं ७	४२	२४	१७	०	४९	६६
५	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी साविकको वडा नं ८	४१	३०	०	०	७१	७१
६	वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठी (३ दिने)	१०	१७	१	०	२६	२७
	जम्मा	२१६	१५३	९६	०	२७३	३६९
	प्रतिशत	५९%	४१%	२६%	०%	७४%	१००%

३.२ भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त सूचना तथा नक्शाहरू र तीनको विश्लेषण

यस कार्ययोजना तयारीको क्रममा भौगोलिक सूचना प्रणालीको प्रयोगबाट यस वडाको पहिरो जोखिम नक्शा (Landslide map), भू-क्षय जोखिम नक्शा (Soil Erosion map) र भू-उपयोग र भू-उपयोग परिवर्तन नक्शा (Land Use Land Cover map and Land Use Land Cover Change map) र भू-उपयोग समायोजन नक्शा (Land Use Adjustment map) तयार गरिएको थियो । ती नक्शाहरू र तिनबाट प्राप्त सूचनाहरू माथि वस्ती तथा वडा स्तरीय गोष्ठीहरूमा सहभागितामूलक छलफल पनि गरिएको थियो । ती नक्शाहरू र तिनबाट प्राप्त सूचनाहरूले जलवायुजन्य प्रकोपको पहिचान, नक्शाकन तथा अन्तरसम्बन्ध लेखाजोखा गर्न र अनुकूलनका उपायहरूको खोजी तथा प्राथमिकरण गर्न सहज बनाएको थियो ।

यस वडामा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट पहिरो घटनाहरू देखिदैनन् यद्यपि सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शामा साविकको वडा नं. ३ को बिष्टगाउँ र खर्चेपातल सा.ब.मा पहिरो गएको देखिन्छ ।

भू-क्षयको मात्रा अनुसार यस वडाको भु-भागलाई पाँच वर्गमा विभाजन गरिएको छ । प्रति वर्ष प्रति हेक्टर ५ टन भन्दा कम माटो बग्ने क्षेत्रलाई न्यून वर्गमा राखिएको छ भने ८० टन भन्दा बढी माटो बग्ने क्षेत्रलाई अति संवेदनशिल वर्गमा

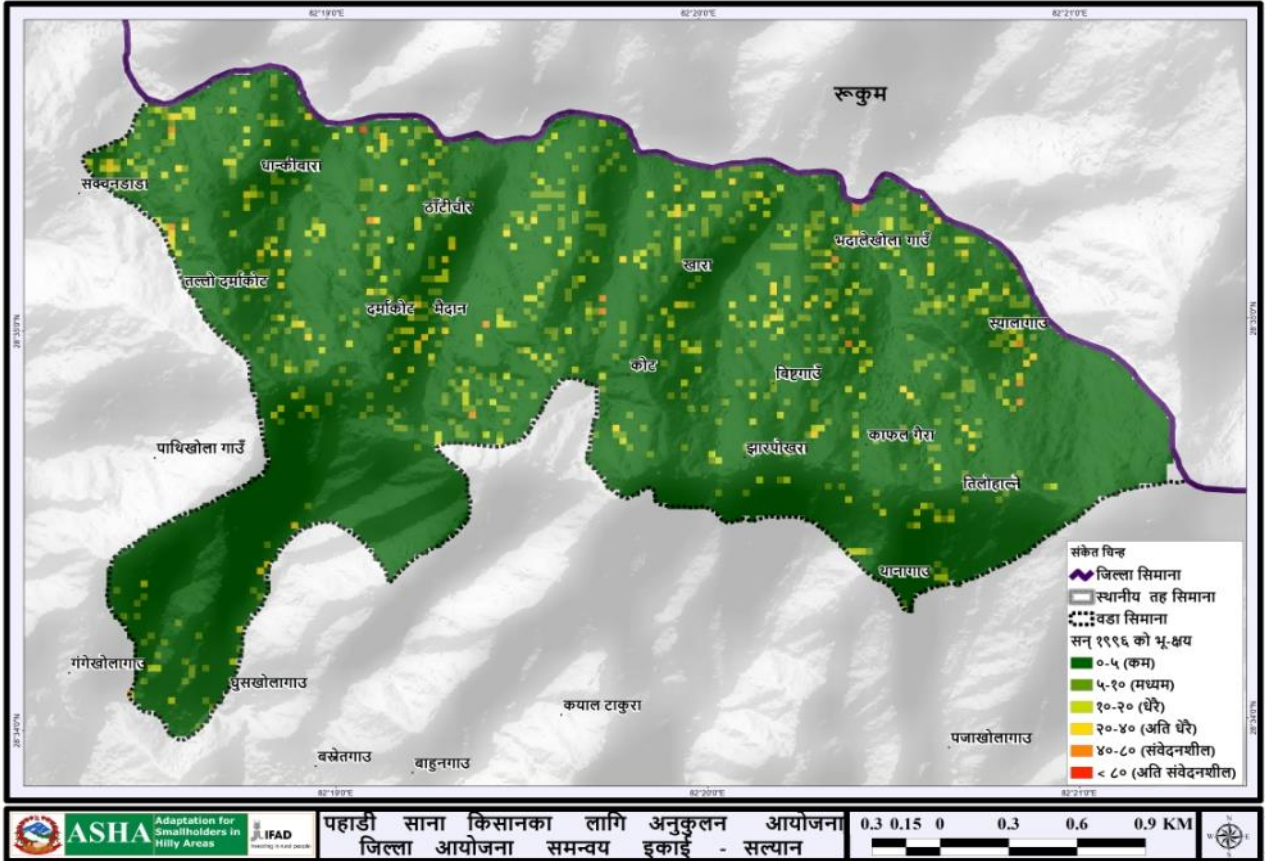
राखिएको छ । सन् १९९६ को भू-क्षयको नक्शाको अध्ययन गर्दा न्यून वर्गमा पर्ने भू-भागको क्षेत्रफल ६४७.११ हेक्टर रहेको छ भने अति संवेदनशिल वर्गमा पर्ने भू-भागको क्षेत्रफल ०.१८ हेक्टर रहेको छ । तर २०१६ को भू-क्षयको नक्शाको अध्ययन गर्दा न्यून वर्गमा पर्ने भू-भागको क्षेत्रफल ६६९.०६ हेक्टर रहेको छ भने कुनैपनि भू-भाग अति संवेदनशिल वर्गमा परेको छैन । यसर्थ विगत २० वर्षको अवधिमा यस वडामा भू-क्षयको मात्रा घटेको पाइएको छ (तालिका ४, चित्र ५, चित्र ६) ।

यस दामा गा.पा. वडा नं १का कोट, मैदानर दामा गा.पा. वडा नं. २ को गंगेखोला, पाँजाकोट जस्तामाथिल्लो तटिय क्षेत्रमा भएका भू-क्षयका गतिविधिहरूले दामा गा.पा. वडा नं. १ मा पर्ने घुसखोला र वडा नं २ मा पर्ने भयारीबाड र दामा जिउला क्षेत्रमा जस्ता तल्लो तटिय क्षेत्र असर पुर्याईरहेको देखिन्छ । अतः : घुसखोला, भयारीबाड र दामा जिउला क्षेत्रमा हुने खहरे तथा बाढीको कटानलाई कमगर्न माथिल्लो तटिय क्षेत्रमा संरक्षणका कृयाकलापहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका ४. दामा गा.पा. वडा नं. १ को सन् १९९६ र २०१६ को भू-क्षयको अवस्था

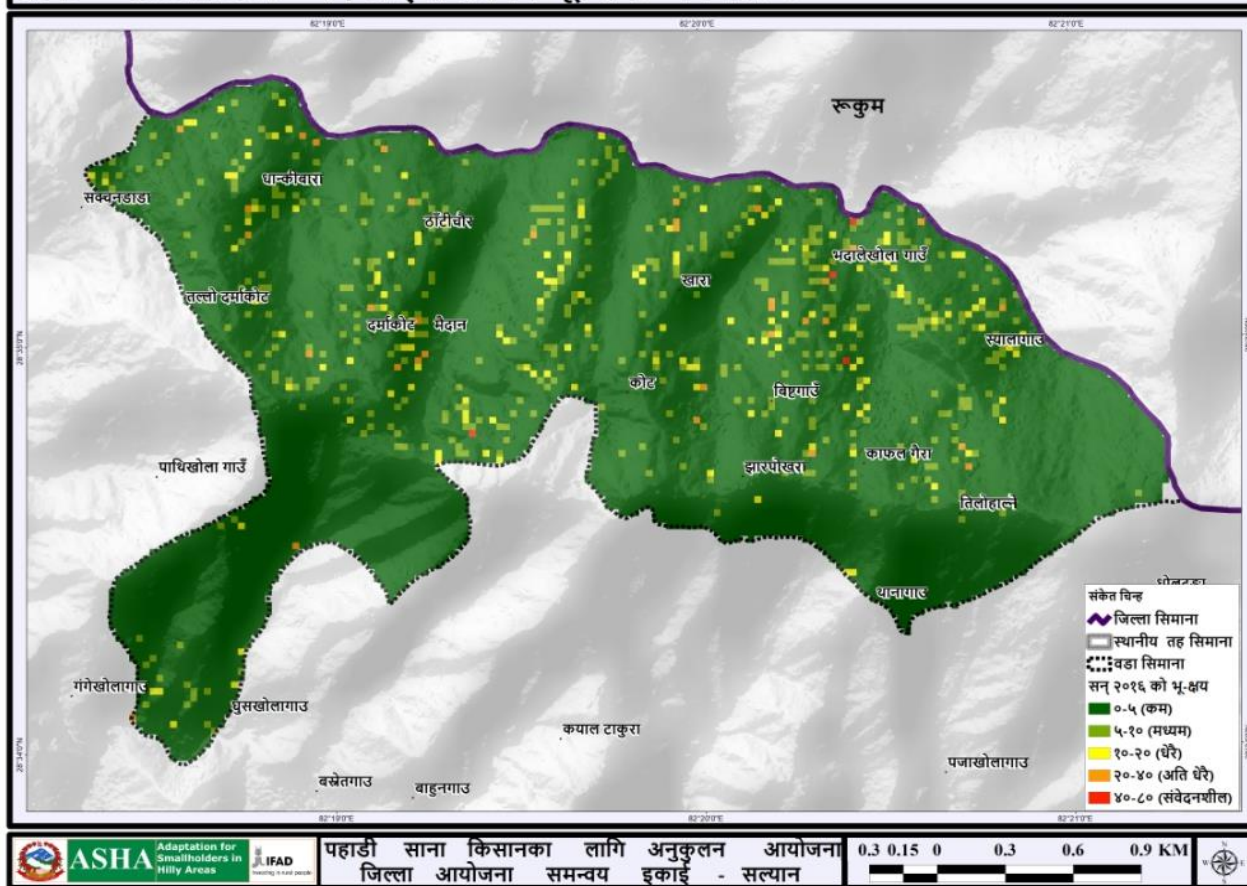
भू-क्षय (टन /हे /वर्ष)	वर्ग	क्षेत्रफल (हे.)	
		१९९६	२०१६
०-५	न्यून	६४६.११	६६९.०६
५-१०	मध्यम	५१.२१	३८.७
१०-२०	उच्च	१९.८	१३.२३
२०-४०	अति उच्च	६.७५	४.४१
४०-८०	संवेदनशिल	२.०७	०.७२
८० भन्दा बढी	अति संवेदनशिल	०.१८	०
जम्मा		७२६.१२	७२६.१२

दार्मा गाउँपालिका - १ ; सन् १९९६ को भू-क्षय नक्शांकन

चित्र ५. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् १९९६ को भू-क्षयको नक्शा

दार्मा गाउँपालिका - १ ; सन् २०१६ को भू-क्षय नक्शांकन

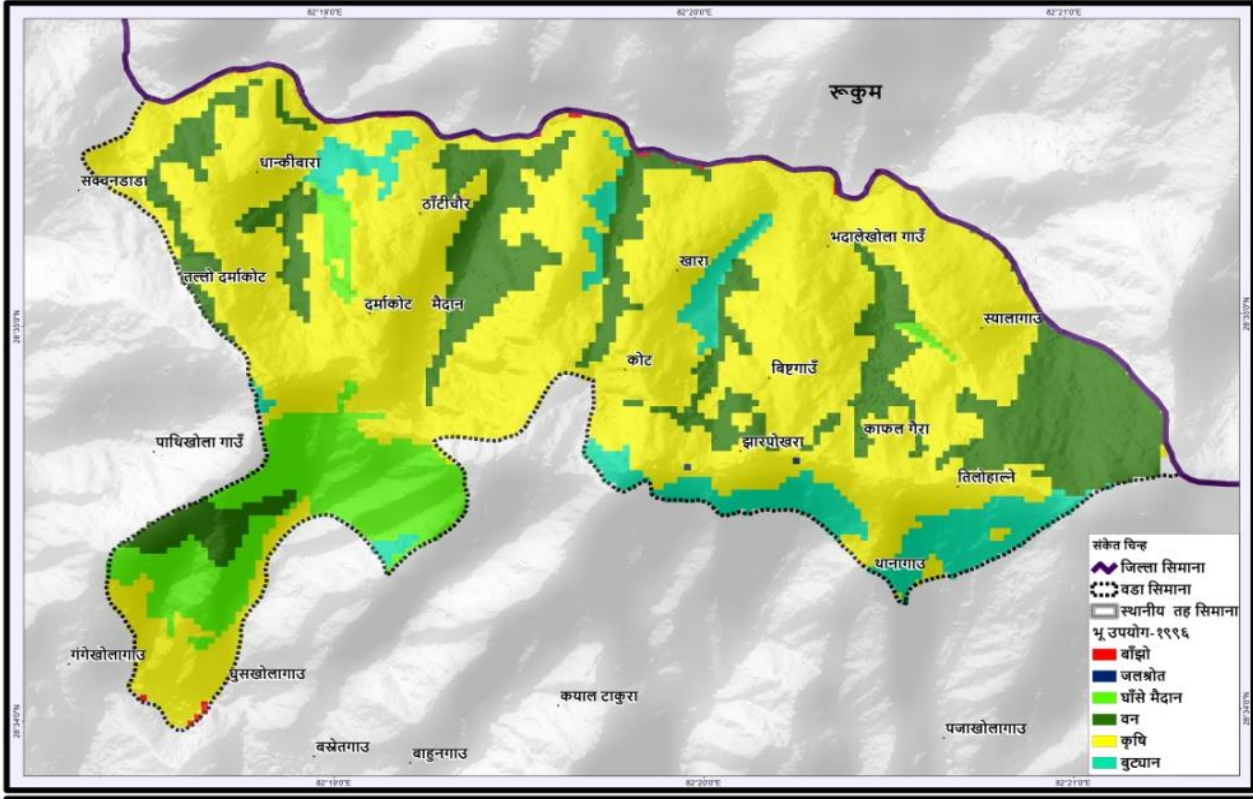
चित्र ६. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् २०१६ को भू-क्षयको नक्शा

सन् १९९६ र २०१६ को भू-उपयोग नक्शाको अध्ययन गर्दा विगत २० वर्षको अवधिमा वन क्षेत्र र बुट्यान क्षेत्र क्रमशः १०७.१९ हेक्टर र १९.८ हेक्टरले बढेको पाईयो जसलाई सामुदायिक वनहरुको सकारात्मक प्रभाव मान्न सकिन्छ। त्यसै चरण क्षेत्र, कृषि क्षेत्र र बाँभो जमिनको क्षेत्रफल क्रमशः ३६.५४ हेक्टर, ८८.६५ हेक्टर र १.६२ हेक्टरले बढेको पाईयो र पानीले ढाकेको क्षेत्र पूर्णरूपमा हराएको पाइयो (तालिका ५, चित्र ७, चित्र ८)।

तालिका ५. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् १९९६ र २०१६ को भू-उपयोगको अवस्था

भू-उपयोग	क्षेत्रफल (हे.)	
	सन् १९९६	सन् २०१६
वनक्षेत्र	150.39	257.58
बुट्यान क्षेत्र	54.63	74.43
चरण क्षेत्र	69.3	32.76
कृषि क्षेत्र	449.55	360.9
बाँभो जमिन	2.07	0.45
पानीले ढाकेको क्षेत्र	0.18	0
जम्मा	726.12	726.12

दार्मा गाउँपालिका - १ ; सन् १९९६ को भू-उपयोगिता नक्शांकन

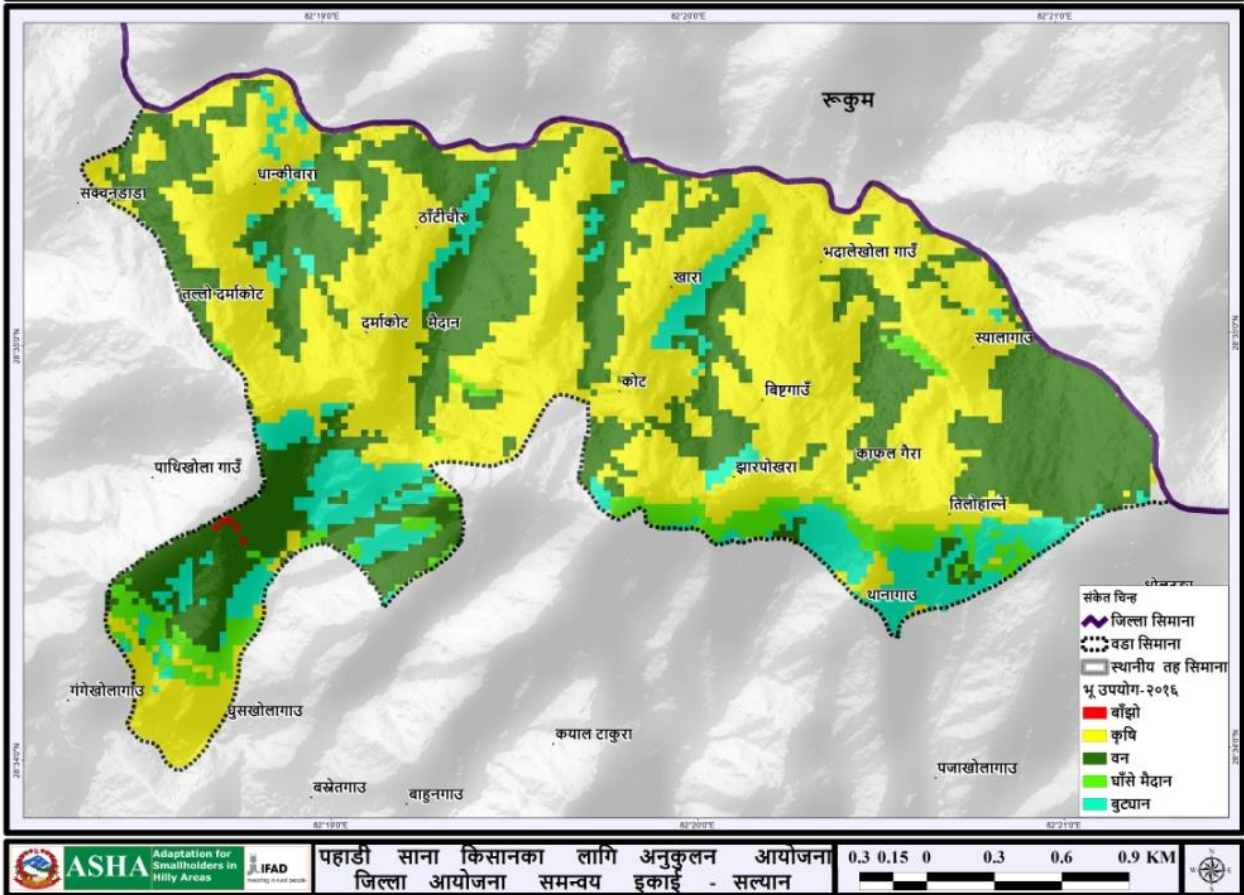

पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
जिल्ला आयोजना समन्वय इकाई - सल्यान

चित्र ७. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् १९९६ को भू-उपयोग नक्शा

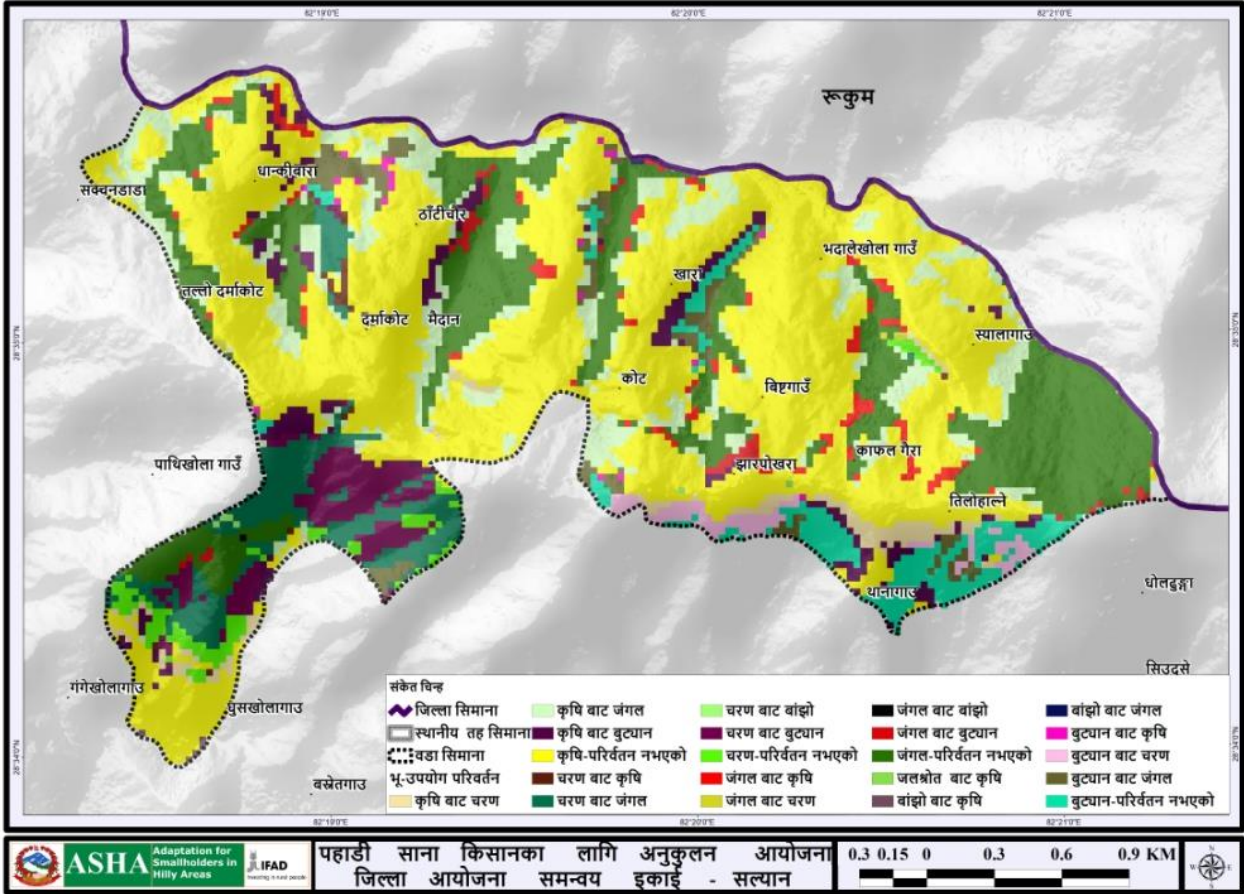
दार्मा गाउँपालिका - १ ; सन् २०१६ को भू-उपयोगिता नक्शांकन

चित्र ८. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को सन् २०१६ को भू-उपयोग नक्शा

सन् १९९६ र २०१६ को भू-उपयोग परिवर्तन नक्शाको अध्ययन गर्दा यस वडामा विगत २० वर्षको अवधिमा वन क्षेत्रको १७.७४ हेक्टर भू-भाग कृषि क्षेत्र, बुट्यान क्षेत्र, चरण क्षेत्र र बाँझो जमिनमा परिणत भएको देखिन्छ भने १७.२८ हेक्टर बुट्यान क्षेत्र, ३४.२९ हेक्टर चरण क्षेत्र र ७३.१७ हेक्टर कृषि क्षेत्र वन क्षेत्रमा परिणत भएको देखिन्छ । समग्रमा विगत २० वर्षको अवधिमा वनको क्षेत्रफल बढेको पाइयो । ११.१६ हेक्टर बुट्यान क्षेत्र चरण क्षेत्र तथा कृषि क्षेत्रमा, २३.८५ हेक्टर चरण क्षेत्र कृषि र बुट्यान क्षेत्रमा र ३४.२९ कृषि क्षेत्र तथा चरण क्षेत्रमा परिणत भएको देखिन्छ भने ०.१८ हेक्टर पानीले ढाकेको क्षेत्र कृषि क्षेत्रमा परिणत भएको छ (चित्र ९) ।

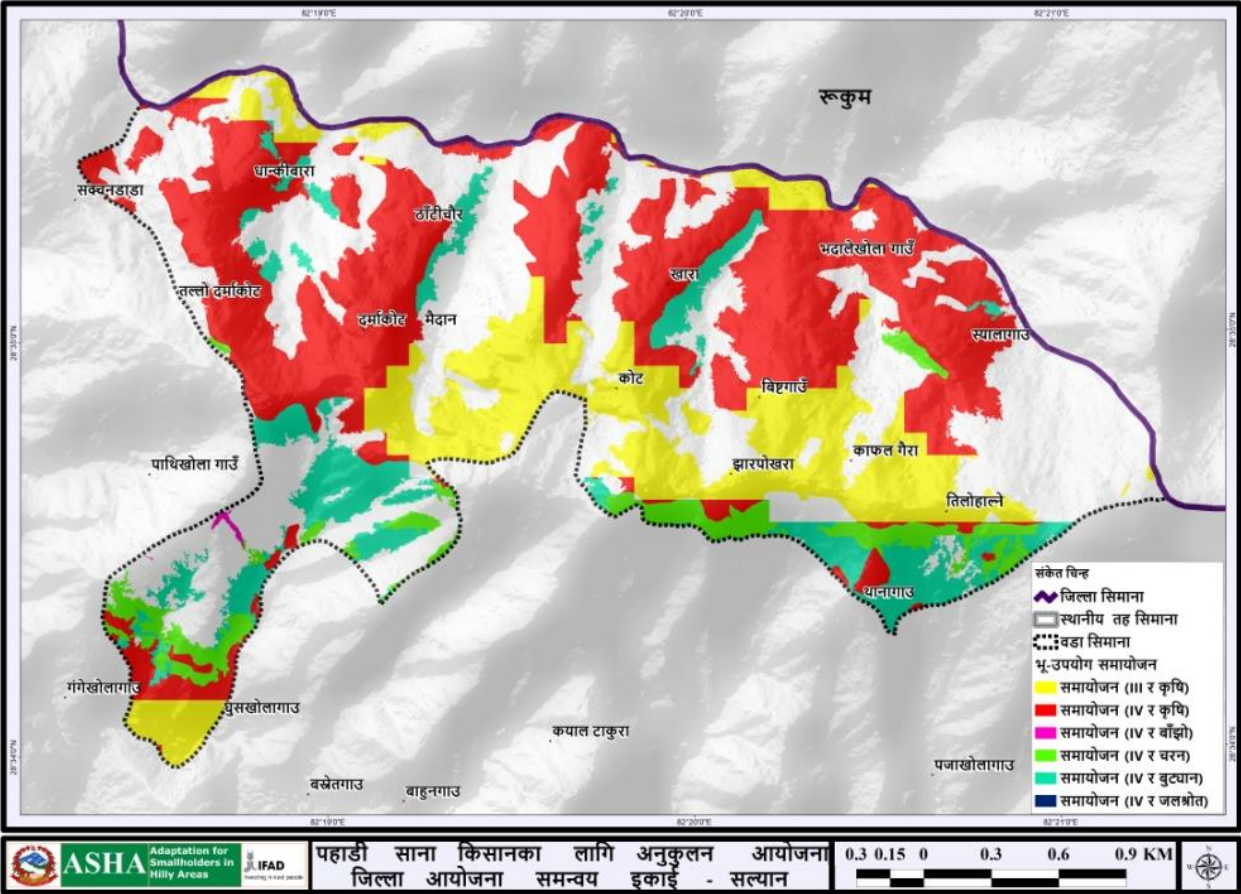
दार्मा गाउँपालिका - १ ; भू-उपयोग परिवर्तन (सन् १९९६ बाट २०१६)

चित्र ९. दार्मा गा.पा. वडा नं. ५ को सन् १९९६ देखि २०१६ को भू-उपयोग परिवर्तन नक्शा

नेपाल सरकारको Land Reform Mapping Project (LRMP) ले भू-क्षमताको आधारमा नेपालका भू-भागहरूलाई सातवटा Class हरूमा (Class I to Class VII) वर्गीकरण गरेको छ। जसमध्ये Class I पर्ने जमिन कम भिरालो, कम ढुङ्गाहरू भएको र बढी पानी सोस्न सक्ने किसिमको हुने भएकाले यस्तो जमिनलाई कृषि लगायतका जुनसकै प्रयोजनको लागि पनि निर्बाध रूपमा उपयोग गर्न सकिन्छ भने Class II र सो भन्दा माथिका Class हरूमा पर्ने जमिनहरूको कमश भिरालोपन तथा ढुङ्गाको मात्रा बढ्दै जाने र पानी सोस्ने क्षमता घट्दै जाने भएकोले यस्तो जमिनहरूमा कृषिजन्य गतिविधिहरू गर्दा भू-क्षयको सम्भावना पनि कमश बढ्दै जाने हुन्छ। यसर्थ Class VII पर्ने जमिनलाई सुन्दर दृष्यावलोकन लगायत सिमित प्रयाजनको लागि मात्र उपयोग गर्न सकिन्छ। यसै भू-क्षमता नक्शा र भू-उपयोग नक्शाको समायोजन गरेर भू-उपयोग समायोजन नक्शा तयार गरिन्छ। यसरी तयार गरिएको दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को भू-उपयोग समायोजन नक्शाको अध्ययन गर्दा Class IV पर्ने जमिन वन क्षेत्रले पूर्णरूपले ढाकिनुपर्ने जमिन भएता पनि यहाँ खेतीपाती लगायतका विभिन्न गतिविधिहरू भइरहेको पाईन्छ (चित्र १०)। यसरी Class IV पर्ने तर खेतीपातीका क्रियाकलापहरू भइरहेका यस वडाका भू-भागहरूको जम्मा क्षेत्रफल करिब २३५.२ हेक्टर रहेको छ जुन तलको चित्रमा रातो रंगले छुट्याइएको छ र Class III पर्ने तर खेतीपातीका क्रियाकलापहरू भइरहेका यस वडाका भू-भागहरूको जम्मा क्षेत्रफल करिब १२६.३ हेक्टर रहेको छ जुन नक्शामा पहेलो रंगले छुट्याइएको छ। त्यसै गरी Class IV मा पर्ने तर चरण क्षेत्रको रूपमा उपयोग भइरहेको (हरियो रंगले छुट्याइएको) र बुट्यान क्षेत्र (पिक्का निलो रंगले छुट्याइएको) र बाँझो जमिनको भाग क्रमशः ३२.७ हेक्टर, ६७.८ हेक्टर र ०.६ हेक्टर रहेको छ। यस्ता ठाउँहरूमा संरक्षणका कृयाकलापहरू अबलम्बन गरिनु जरुरी छ।

दार्मा गाउँपालिका - १ ; भू-उपयोग समायोजन नक्शांकन

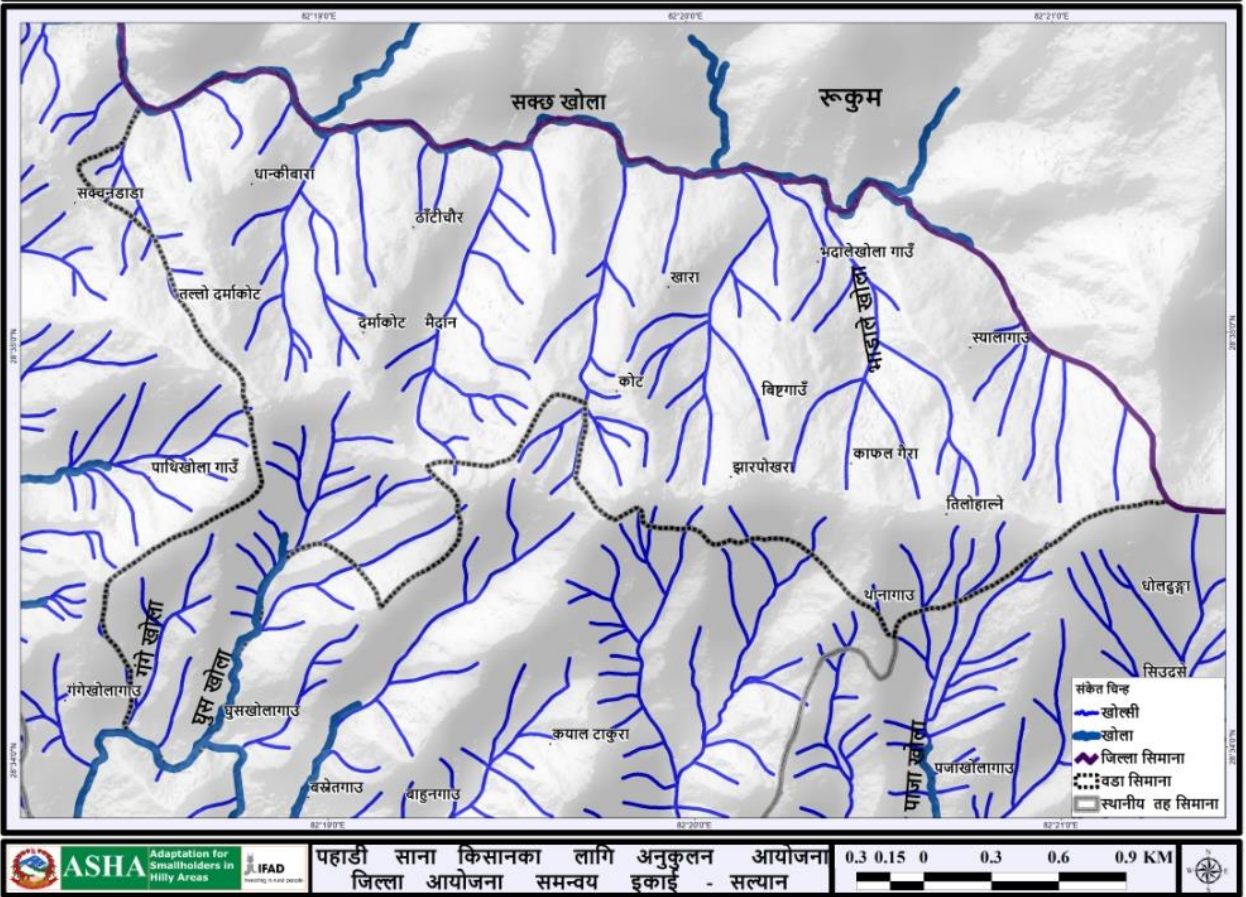

चित्र १०. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को भू-उपयोग समायोजन नक्शा

दार्मा गा.पा. वडा नं. १ का नदी तथा खोलाहरु चित्र ११ देखाइएको छ । यस वडालाई घुस खोला, पाँजा खोला, गंगे खोला र साक्चा खोलाले सिंचित गरेका छन् ।

दार्मा गाउँपालिका - १ ; नदि तथा खोला नक्शांकन

चित्र ११. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ का नदी तथा खोलाको नक्शा

३.३ जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मूल्यांकन

जलवायु परिवर्तनका प्रभाव र तिनलाई सम्बोधन गर्ने उपायहरू बारे सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सहित गरिएका २ दिने वस्ती स्तरीय गोष्ठीहरूका क्रममा प्रत्येक वस्तीमा सहभागितामूलक तरिकाबाट जलवायु परिवर्तन सम्मुखता, संवेदनशिलता तथा अनुकूलन क्षमतामा आधारित रही हरेक घरधुरीको मूल्यांकन गरी ती घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरण गरिएको थियो। जसबाट यस वडाका ४ वटा वस्तीका जम्मा ४९८ घरधुरीहरू मध्ये २९% अति उच्च जोखिममा, ४३.१% उच्च जोखिममा, २१.५% मध्यम र ६.४% न्यून जोखिममा रहेको पाईएको थियो। त्यसै गरी उक्त २ दिने वस्ती स्तरीय गोष्ठीका क्रममा सहभागितामूलक विधि साथै भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) प्रविधीबाट प्राप्त सूचनाहरूका आधारमा वस्ती स्तरका जोखिम पहिचान गर्नुका साथै अनुकूलनका उपायहरू पहिचान तथा प्राथमिकीकरण पनि गरिएको थियो।

वस्ती स्तरीय गोष्ठीहरू पश्चात दार्मा गा.पा. वडा नं. १ का वडा अध्यक्षको नेतृत्वमा ३ दिने वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो जहाँ हरेक वस्तीबाट आएका तथ्यांक र विश्लेषणहरू माथि छलफल गरी वडा स्तरीय विश्लेषण गरिएको थियो। उक्त ३ दिने वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठीमा जन प्रतिनिधिहरू, साविकका वडा नागरिक मञ्चका प्रतिनिधि, नागरिक सचेतना केन्द्रका प्रतिनिधि, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका प्रतिनिधि, सेवा प्रदायक कार्यालयका प्रतिनिधि, स्थानीय राजनैतिक दलका प्रतिनिधि लगायत स्थानीय भद्र भलादमीहरूको सहभागिता थियो। यस अनुकूलन कार्ययोजना निर्माणको क्रममा तपसिलका संकटासन्नता विश्लेषणका विभिन्न विधिहरूको उपयोग गरिएका थिए।

३.३.१ जलवायु परिवर्तनको अवस्था - मौसमी पात्रो

विगत ३० वर्षको अन्तरालमा स्थानीय स्तरको जलवायुमा आएका परिवर्तनहरूको जानकारी प्राप्त गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । यस विधिको छलफलमा समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, वृद्धिजीवी तथा जानिफकारहरूको सहभागिता रहेको थियो । यसै विधिको प्रयोग गरी समुदायस्तरमा जलवायु परिवर्तनको कारणले वालीचक्र, वनस्पति प्रजातिहरूको जीवनचक्र/व्यवहार, प्रकोपको स्वरूप लगायत अन्य विभिन्न क्षेत्रहरूमा आएका/देखिएका परिवर्तनहरूको जानकारी समेत प्राप्त गरिएको थियो ।

तालिका ६. दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को परिवर्तित मौसमी पात्रो

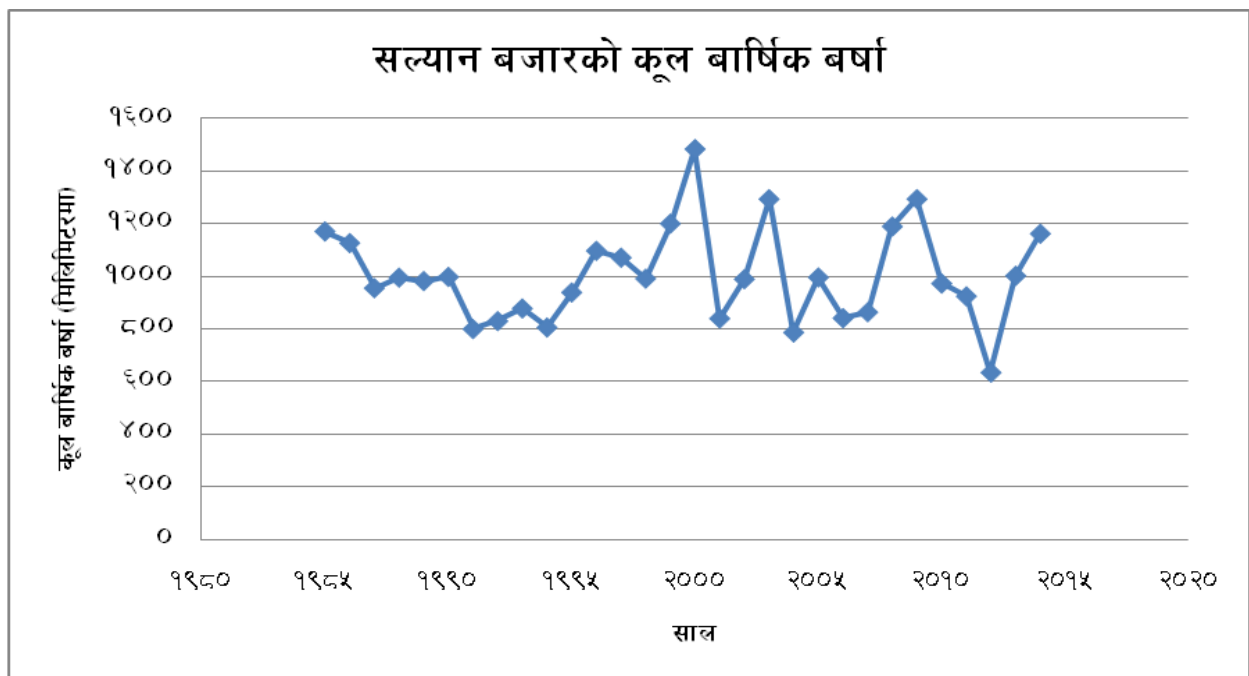
सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरू	समय	वैशाख	ज्येष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)	
तापक्रम	गर्मीको दिन	पहिले														गर्मीका दिन ३ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रा पनि बढेको
		अहिले														
	जाडोको दिन	पहिले														जाडोका दिन करिब २.५ महिनाले घटेको
		अहिले														
वर्षा तथा यसको स्वरूप	मनसुनी वर्षा	पहिले														मनसुनी वर्षाका दिन २ महिनाले घटेका
		अहिले														
	हिउँदे वर्षा	पहिले														हिउँदे वर्षा छिटपुट मात्र हुने गरेको
		अहिले														
	तुसारो	पहिले														तुसारो पर्ने दिनहरू १.५ महिनाले घटेका तर असर बढेको
		अहिले														
वनस्पति प्रजातिहरूको जीवनचक्र/व्यवहार	काफल पाक्ने समय	पहिले														काफल पाक्ने समय १ महिनाले अघि सरेको
		अहिले														
	लालीगुराँस फुल्ने समय	पहिले														लालीगुराँस फुल्ने समय १.५ महिनाले अघि सरेको
		अहिले														
प्रकोपको स्वरूप	बाढीको	पहिले													अहिले वर्षामा	

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	वैशाख	ज्येष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)
	घटना	अहिले													फेरबदल भएकोले वाढी तथा पहिरोको समयमा पनि परिवर्तन भएको छ तर मात्रा र बारम्बारता भने बढेको छ
	पहिरोको घटना	पहिले													
		अहिले													
जीविकोपार्जनका क्रियाकलापहरु	स्थानिय धान लगाउने	पहिले													धान लगाउने समय १ महिनाले पछि सरेको तर स्थानिय जातका धानहरु निकै कम रोप्ने गरेको
		अहिले													
	स्थानिय धान काट्ने	पहिले													धान काट्ने समय १५ दिनले अघि सरेको
		अहिले													
भौतिक जानकारी	पानीको मूल फुट्ने	पहिले													पानीका मुल साह्रै नै कम फुट्ने गरेको
		अहिले													

नोट: पहिले भन्नाले ३० वर्ष भन्दा माथि र अहिले भन्नाले विगत ५ देखि यताको समय सम्भन्नु पर्छ ।

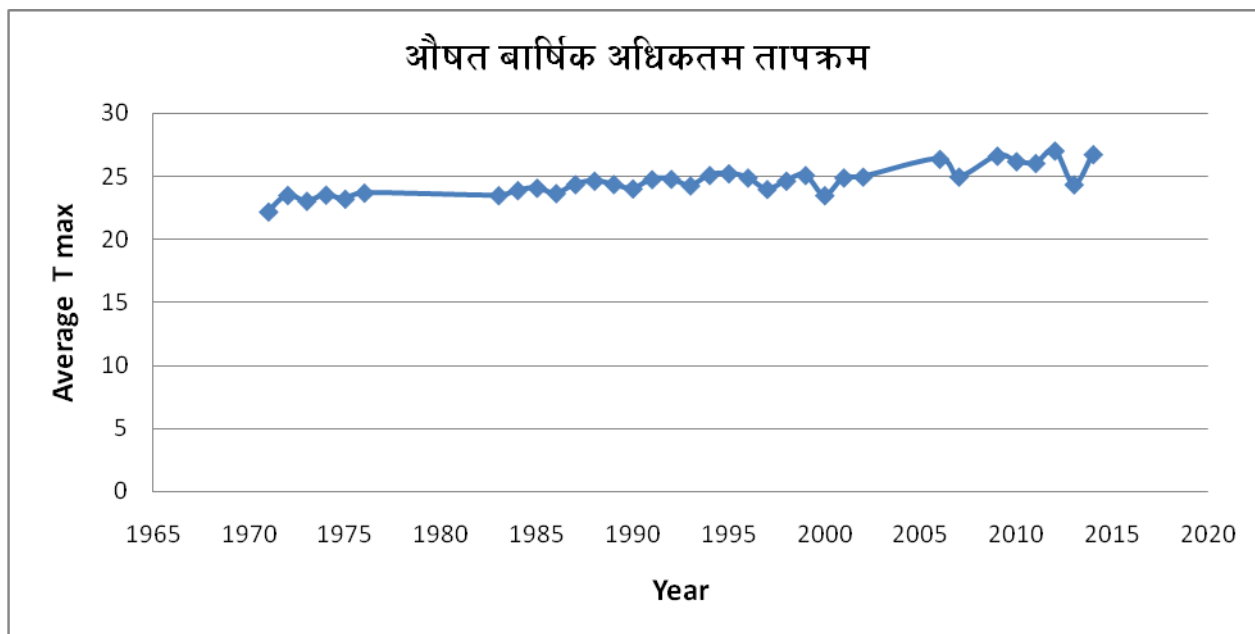
मौसमी पात्रोको विश्लेषण गर्दा स्थानीय स्तरमा जाडोको समयवाधि घट्टै गएको, गर्मीका दिनहरु लम्बिएको र तुलनात्मक रुपमा तातोपना बढेको पाइएको छ । मनसुनी तथा हिउँदै वर्षाको समयवाधि, मात्रा र तौर तरिकामा फेरबदल आएको देखिन्छ । पहिलेको तुलनामा वर्षात्को अवधि कम भएको तर वर्षा हुँदा एक्कासी हुने र एकै पटक ठूलो मात्रामा वर्षा हुने गरेको देखिन्छ । यहाँका बासिन्दाका अनुसार तुसारो लाग्ने समयवाधि पहिलेको तुलनामा घटेको देखिएता पनि यसको असर बढी देखिएको छ । त्यसैगरी गर्मीका दिनहरु बढेको र पानी पर्ने समयमा फेरबदल भएको कारणले गर्दा खेतिपाती गर्ने समयमा पनि हेरफेर भएको देखिन्छ । यहाँका प्रमुख वालीहरु धान, मकै र गहुँ लगाउने समयवाधिमा पहिलेको तुलनामा परिवर्तन आएको छ । काफल र लालीगुराँस तुलनात्मक रुपमा छिटो फुल्ल थालेको पाइयो । त्यसैगरी वर्षा याममा पानीका मुल फुट्ने क्रम पनि निकै कम भएको पाइएको छ । वन जंगलमा विभिन्न घाँस प्रजातीहरु, जडिबुटिहरु तथा वन्य जन्तुहरु लोप हुँदै गएका छन् । यसरी जलवायुमा आएको परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर कृषिमा मात्र नभई मानव स्वास्थ्य लगायत पानीका मुहानहरु, वन तथा जैविक विविधतामा समेत परेको देखिन्छ । यस प्रकारका परिवर्तनहरुले स्थानीय बासिन्दाहरुको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पार्नुका साथै उनीहरुको दैनिकीलाई थप चुनौतीपूर्ण बनाएको देखिन्छ ।

स्थानीय स्तरमा जलवायुमा आएको परिवर्तनको मुल्यांकन गर्न माथि उल्लेखित सहभागितामूलक विधिको साथसाथै सल्यान बजार स्थित जल तथा मौसम विज्ञान महाशाखाको मापन केन्द्रबाट प्राप्त तापक्रम र वर्षाको तथ्याङ्कहरुको समेत विश्लेषण गरिएको थियो । विगत ३० वर्ष (१९८५ देखि २०१४ सम्म) को कुल वार्षिक वर्षाको विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रको वर्षामा अनियमितता रहेको कुरा तलको चित्रमा प्रष्टै देखिन्छ ।

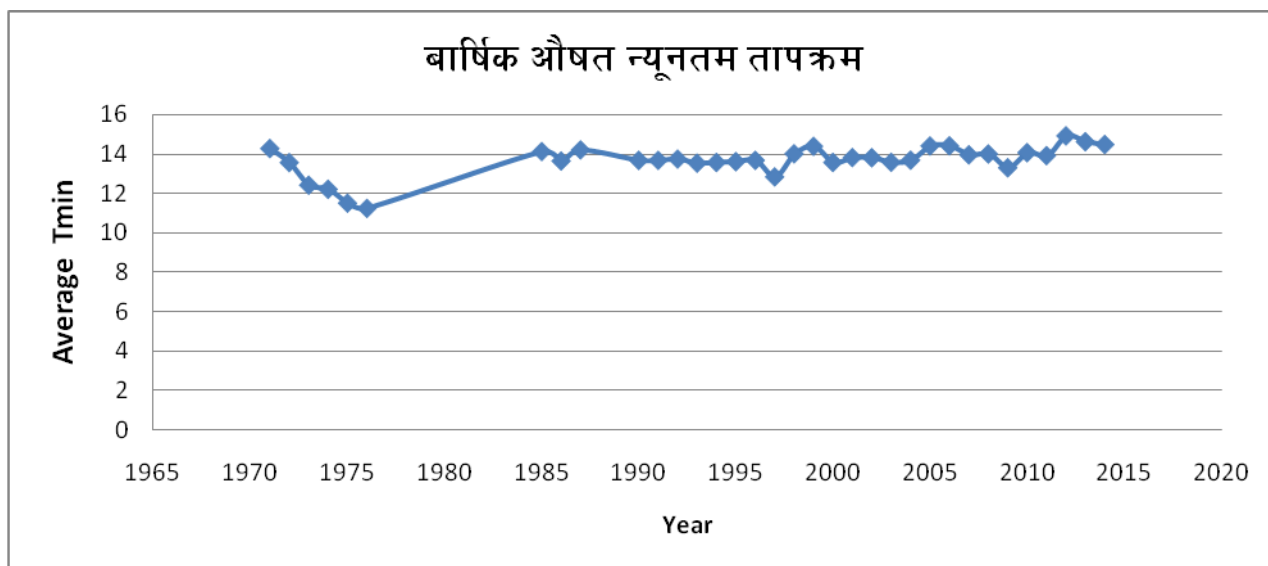

चित्र १२. सल्यान बजारको कूल वार्षिक वर्षा

त्यसैगरी सल्यान बजार स्थित मापन केन्द्रबाट प्राप्त सन १९७१ देखि २०१४ सम्मको तापक्रमक्रमको तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रमा औषत अधिकतम र न्यूनतम तापक्रम दुवै क्रमिक रुपमा बढ्दो क्रममा रहेको देखिन्छ (चित्र १३, चित्र १४) ।

चित्र १३. सल्यान बजारको वार्षिक औषत अधिकतम तापक्रम

चित्र १४. सल्यान बजारको वार्षिक औषत न्यूनतम तापक्रम

३.३.२ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा

विगत ३० वर्षको अन्तरालमा यस दामा गाउँपालिका वडा नं. १ मा घटीत विभिन्न प्रकोपहरुको विश्लेषण ऐतिहासिक समयरेखाको माध्यमबाट गाउँका जेष्ठ नागरिक, बुद्धिजिवी तथा जानिफकारहरुसँग छलफल गरी तयार गरिएको थियो । यस विधिमा जलवायुजन्य घटना बारे छलफल गर्नुका साथै त्यस घटनाको असर र समुदायले त्यस घटनासँग जुध्नका लागि गरेको प्रयास र उक्त परिस्थितिमा विभिन्न संघ संस्था र सरकारी निकायहरुबाट पाएको सहयोगको बारेमा छलफल गरिएको थियो । यसबाट जलवायु परिवर्तनको सम्बन्धमा स्थानीय बासिन्दाहरुको अनुभव र प्रकोपसँग जुध्न सक्ने क्षमताको बारेमा जानकारी हासिल गरिएको थियो ।

तालिका ७. प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा

क्र.स.	प्रकोप	वर्ष	वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	असर तथा प्रभावसँग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
१	वाढी	२०६५		साविकको वडा नं. ७ मा दामाखोलाले टेक व. वली, थल व. चन्द लगायत करिव ८ जनाको १० रोपनी खेतियोग्य जमिनमा क्षति गरेको साथै करिव १० मुरी जति गहु वाली नष्ट गरेको ।	पानी पर्ने तौरतरिकामा आएको फेरवदलले गर्दा	ढुंगाका गारा लगाउने गरेको, स्थानिय स्तरमा वास र काठका भकारीहरु
		२०६८		साविकको वडा नं. ८ मा साक्चा खोलाले भुकेन्द्र व. चन्द, कलु खत्री लगायत २० जनाको १०० रोपनी जति खेतियोग्य जमिनमा साथै ४ ओटा सिंचाई कुलोमा क्षति क्षति पुर्याएको ।	भविष्यमा वाढीका घटनाहरु अभै बढ्ने देखिन्छ ।	वनाउने गरेको, चेट हान्ने गरेको, सिंचाई कुलोहरु मर्मत गरेको, केहिले क्षति भएको खोलाको किनारमा भु-संरक्षणको सहयोगमा तारजाली लगाएको,
		२०७०		वडा नं. १ दहिटाकुरा खोलाले गोरे कामीको भाडाकुडा बगाएको ।		
		२०७३		साविकको वडा नं ७ मा दामाखोलाले करिव ३५ जनाको ४० रोपनी खेतियोग्य जमिनमा क्षति गरेको र केही जमिन वगरमा परिणत गरेको । वडा नं. ८ मा साम्चा खोलाले भुकेन्द्र व. चन्द, नोखिराम पुन, आसिराम वली लगायत १० जनाको ५५ रोपनी जति खेतियोग्य जमिन कटान गरेको ।		
२	पहिरो तथा भु-क्षय	२०५९		वडा नं. ७ खारामा करिव ४ विगाहा खेतियोग्य जमिनमा क्षति र खापरडाडा र रानीपानीमा वन क्षेत्रमा गएको पहिरोले १५ रोपनी क्षेत्रफलका वोटविरुवाहरु बगाएको ।	पानी पर्ने तौरतरिकामा आएको फेरवदल तथा	स्थानिय स्तरमा ढुंगाका गारा लगाउने गरेको, भत्कीएका घरगोठहरु
		२०६२		वडा नं. ८ मा करिव २०० जति काउलो, उतिस, सल्ला र साजका रुखहरु क्षति गरेको, पैयाडाडामा जगु वली, खिर्मा वली लगायतको ६ रोपनी खेतियोग्य जमिनमा क्षति, १ वटा घरमा क्षति, स्यालाको पहिरोले ४ रोपनी जति खेत र पाखो वारीमा क्षति गरेको र विद्यालयको ४ कोठे भवनमा क्षति गरेको ।	अवैज्ञानिक सडक निर्माणले गर्दा भविष्यमा पहिरोको घटनाहरु साथै पहिरोको	पुर्ननिर्माण गरेको, विद्यालयको भवन गा.वि.स.को सहयोगमा पुर्ननिर्माण गरिएको, केही
		२०६५		वडा नं. ७ ढागिवारामा पहिरोले आसिराम रोकाको २ ओटा घर पुरेको, ३ विगाहा जति खेतियोग्य जमिनमा क्षति र वन क्षेत्रमा वोटविरुवाहरुमा क्षति पुर्याएको ।	असर पनि बढ्ने देखिन्छ ।	खानेपानीका मुहानहरु संरक्षण गरेको, पैराटा मुहानमा एल.एफ.पी को

क्र.स.	प्रकोप	वर्ष	वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	असर तथा प्रभावसँग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
		२०६६		वडा नं. ३ मा नविन कार्किको गोठमा क्षति, पैटारा र साउनेपानी नामका २ वटा खानेपानीका मुहानमा क्षति पुऱ्याएको ।		सहयोगमा मुहान संरक्षण गरेको ।
		२०६८		वडा नं. ८ पैयाडाडामा १ वटा घरमा क्षति, खौलारुखमा १ वटा गोठमा क्षति, स्यालागाउमा १ वटा गोठमा क्षति पुऱ्याएको ।		
		२०७०		वडा नं. १ मा पहिरोले गोठ भत्किएर २ ओटा गोरु मरेका ।		
		२०७१		वडा नं. १ मा भुपलाल नेपाली र नोखिराम कट्वालको २ ओटा ट्वाईलेटमा क्षति पुऱ्याएको ।		
		२०७३		वडा नं. ३ मा मोती सुनारको गोठको भकारोमा क्षति पुऱ्याएको ।		
				प्रत्येक वर्ष भु-क्षयका कारणले माथिल्लो सतहको माटो बगाउने क्रम बढ्दो		
३	खडेरी	२०४२		वडा नं. ३ मा लामो खडेरीका कारण उत्पादनमा कमी आई भोकमरी परेको ।		
		२०६१		वडा नं. ३ मा लामो खडेरीका कारणले गहु उत्पादन राम्रो नभएको र असार तिर मकै छरेको । वडा नं. ७ मा खानेपानीका मुहान सुकेका (डिमुरेखोली, काफलधारा, साउनेपानी, चिम्नेपानी, ढुवा खोला, वरचौर), वनक्षेत्रमा वोटविरुवाहरु सुकेका, हिउदे उत्पादनमा कमी भएको, मकै पछि लगाएको ।	भविष्यमा खडेरीका घटनाहरु बढ्ने देखिन्छ ।	केही पानीका मुहानहरु संरक्षण गरिएको । धेरै टाढाबाट पानी ल्याउन परेको मुहान वरीपरि वृक्षारोपन गरेको । छिमेकी गाविस वाट अन्न व्यसायर गुजारा टारेको
		२०६५		वडा नं. १ मा लामो खडेरीका कारणले सबै पानीका मुहानहरुमा पानीको मात्रामा घटेको, असारमा मकै छरेको ।		
		२०६९		वडा नं. ३ मा खडेरीले गहुवाली सुकेर उत्पादनमा कमी आएको । वडा नं. ८ मा लामो खडेरीका कारणले असारमा मकै रोपेको र श्रावणमा धान रोपेको, कृषि उत्पादनमा कमी आएको ।		
		२०७१		वडा नं. १ को सिमखोली पारेपानीको मुहान सुकेको र अन्य पानीका मुहानहरुमा पानीको मात्रा घटेको ।		
		२०७३		वडा नं. १ पारेपानी र टुलधाराको पानीको मुहान सुकेको र अन्य मुहानहरुमा पनि पानीको मात्रामा कमी		

क्र.स.	प्रकोप	वर्ष	वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	असर तथा प्रभावसँग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
				आएको । वडा नं. ३ मा खडेरीले गहुवाली सुकेर उत्पादनमा कमी आएको ।		
		२०५५ देखि हालसम्म		वडा नं. ३ मा धेरै पानीका मुहानहरुमा पानीको मात्रामा कमी आएको (साउनेपानी, गोगनपानी, पैराटा) र २ ओटा पानीका मुहानहरु पुर्ण रुपमा सुकेका ।		
४	कृषि तथा पशुमा रोग	२०४५		वडा नं. १ मा खोरेत रोगले २ ओटा भैस र १० ओटा गाई गोरु मरेका ।	कृषि तथा पशुमा विभिन्न रोगहरु बढ्दै जाने देखिन्छ ।	रोग लागेको मकैको विरुवा उखेलेर फाल्ने गरेको । खोरेत रोग लागेको अवस्थामा पशु चौपायाको आवत जावत बन्द गरेको । स्थानिय जडिवुटि प्रयोग गरेर पशु चौपायाको उपचार गरेको केहिले धामी भाकी गरेको
		२०४६		वडा नं. ३ मा गला सुन्निने रोग लागेर २० ओटा गाई गोरु मरेका ।		
		२०५५		वडा नं. १ मा अज्ञात रोगका कारण २५ ओटा वाखा मरेका ।		
		२०५७		वडा नं. १ मा रोग लागेर ५०० जति कुखुरा मरेका ।		
		२०५८		वडा नं. १ मा मकैमा भोल्टे किरा लागेर मकै फेरी रोप्नु परेको ।		
		२०५९		वडा नं. ३ मा पिडालुमा वंशेलु किराले धेरै क्षति गरेको र प्रत्येक सालमा क्षति गर्ने गरेको ।		
		२०६३		वडा नं. ३ मा घासमा भुसिलेकिरा लागेर वन क्षेत्रमा धेरै क्षति गरेको । वडा नं. ७ मा रोग लागेर २५ वटा वाखा मरेका ।		
		२०६६		वडा नं. १ मा १० ओटा वाखा मरेका ।		
		२०६८		वडा नं. ७ मा ४ वटा भैसिका पाडा मरेका । वडा नं. ८ मा मकैमा डडुवा, खुमे, गवारो किराको प्रकोपले उत्पादनमा कमी, गहुमा कुका लाग्ने समस्या बढ्दै गएको ।		
		२०७०		वडा नं. १ मा धानमा डडुवा लागेर धान पपट्टो भएको । वडा नं. ७ मा आलु कुहिने रोगको प्रकोप बढी देखापरेको ।		
		२०७१		वडा नं. १ मा रोगका कारण ३ ओटा भैस मरेका ।		
		२०७३		वडा नं. १ मा सिमलपुरमा मकैमा रोग लागेर क्षति भएको, रोग लागेर ५०० जति कुखुरा, ३० वटा वाखा र ३ ओटा गोरु मरेका ।		

क्र.स.	प्रकोप	वर्ष	वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	असर तथा प्रभावसँग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
		२०७२		वडा नं. ३ मा अदुवामा डाठ कुहिने रोगले १० रोपनीमा रोपेको अदुवामा क्षति, गाठा सुन्निने रोग लागेर ३५ वटा जति वाखा मरेका, २०० जति कुखुरा मरेका ।		
		२०७३		वडा नं. ३ मा करिव ५०० जति कुखुरा मरेका ।		
		२०७४		प्रत्येक वडामा कम्तिमा १० क्विन्टल आलुको विउ कुहिएको ।		
५	हावाहुरी	२०४३		वडा नं. ३ मा २ वटा घरका छानामा क्षति पुर्याएको	हावाहुरीको वारम्वारता हेर्दा भविष्यमा हावाहुरीको प्रकोप बढ्ने देखिन्छ ।	क्षति भएका घरका छाना निर्माणका लागि छरछिमेक हरुले सहयोग गरेको ।
		२०५३		वडा नं. १ मा २५ वटा खरका छाना भएका घर, राष्ट्रिय मा.वि.को टिनको छाना, स्वास्थ्य चौकिको छाना उडाएको		सामुदायिक वनले काठ उपलब्ध गराएको
		२०५५		वडा नं. ७ मा स्वास्थ्य चौकिको भवनको छाना फालेको		
		२०५६		वडा नं. ३ मा २० वटा छाने घरमा क्षति, विद्यालयको छाना उडाएको		
		२०५८		वडा नं. १ मा २ वटा घरका छाना फालेको		
		२०६१		वडा नं. ८ मा ३ वटा घरको छाना उडाएको		
		२०६३		वडा नं. १ मा २० वटा घरका छाना उडाएको, वन क्षेत्रमा सल्ला तथा उतिसका रुखहरुका हागा भाचेको तथा ढालेको		
		२०७४		वडा नं. १ मा १० वटा घरका छाना फालेको । वडा नं. ३ मा १ वटा घरको छानामा क्षति । वडा नं. ७ मा १ वटा घर र २ वटा ट्वाईलेटको छाना फालेको । वडा नं. ८ मा करिव ९ जनाको ढुंगेघरको छानामा क्षति		
६	आगलागि	२०४७		वडा नं. ३ मा खर्चेपाताल सा.व.को खण्ड नं. २ मा आगलागि भएर वोटविरुवाहरु नष्ट भएको	खडेरीको प्रकोप बढ्दो क्रममा भएकोले आगलागिको घटनाहरु पनि बढ्न सक्ने छन ।	उपभोक्ताहरु गएर आगो निभाउने गरेको ।
		२०४९		साविक वडा नं. १ को कोटगाउ सा.व.मा आगलागि भई वोटविरुवाहरु क्षति भएको ।		
		२०७१		साविक वडा नं. १ कोटगाउ सा.व.मा आगलागि भई वोटविरुवाहरु क्षति		

क्र.स.	प्रकोप	वर्ष	वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	असर तथा प्रभावसँग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
				भएको ।		
		२०७२		वडा नं. ३ मा खर्चेपाताल सा.व.को खण्ड नं. २ मा आगलागी भएर वोटविरुवाहरु नष्ट भएको		
७	असिनापानी	२०७१		वडा नं. ३ मा भर्खर रोपेको मकैको वोटमा क्षति गरि राम्रो उत्पादन नभएको । वडा नं. ८ मा गहुवालीमा क्षति, फलफुलमा क्षति पुर्याएको ।		केही उपाय नभएको
		२०७४		वडा नं. ३ मा गहुवालीमा क्षति पुर्याएको ।		
८	मिचाहा प्रजाति	२०५५ देखि		सबै वडाहरुमा वन क्षेत्रमा वनमाराको प्रकोप बढदै गईरहेको, पाखोवारीमा चर्मिले र रतननाउलो झार बढदै गएको	भविष्यमा मिचाहा प्रजातिको प्रकोप बढ्ने देखिन्छ ।	वारी काल्नामा भएको झार तथा वनमारा उखेलेर फाल्ने गरेको ।
९	मानव रोग	२०५०		वडा नं. १ मा आँखा पाक्ने रोगले धेरै सताएको ।	जलवायु परिवर्तनका कारणले मानवमा विभिन्न रोगहरु बढ्दै जाने देखिन्छ ।	जडिबुटिहरुको प्रयोग गरेको, स्वास्थ्य चौकी तथा स्थानीय मेडिकलबाट औषधी ल्याएर खुवाएको ।
		२०५३		सबै वडाहरुमा दादुराले महामारीको रूप लिएको ।		
				प्रत्येक वर्ष छाला चिलाउने, आखा पाक्ने, भाईरल ज्वरो, टाईफाइड जस्ता रोगहरु बढ्दै गएको ।		

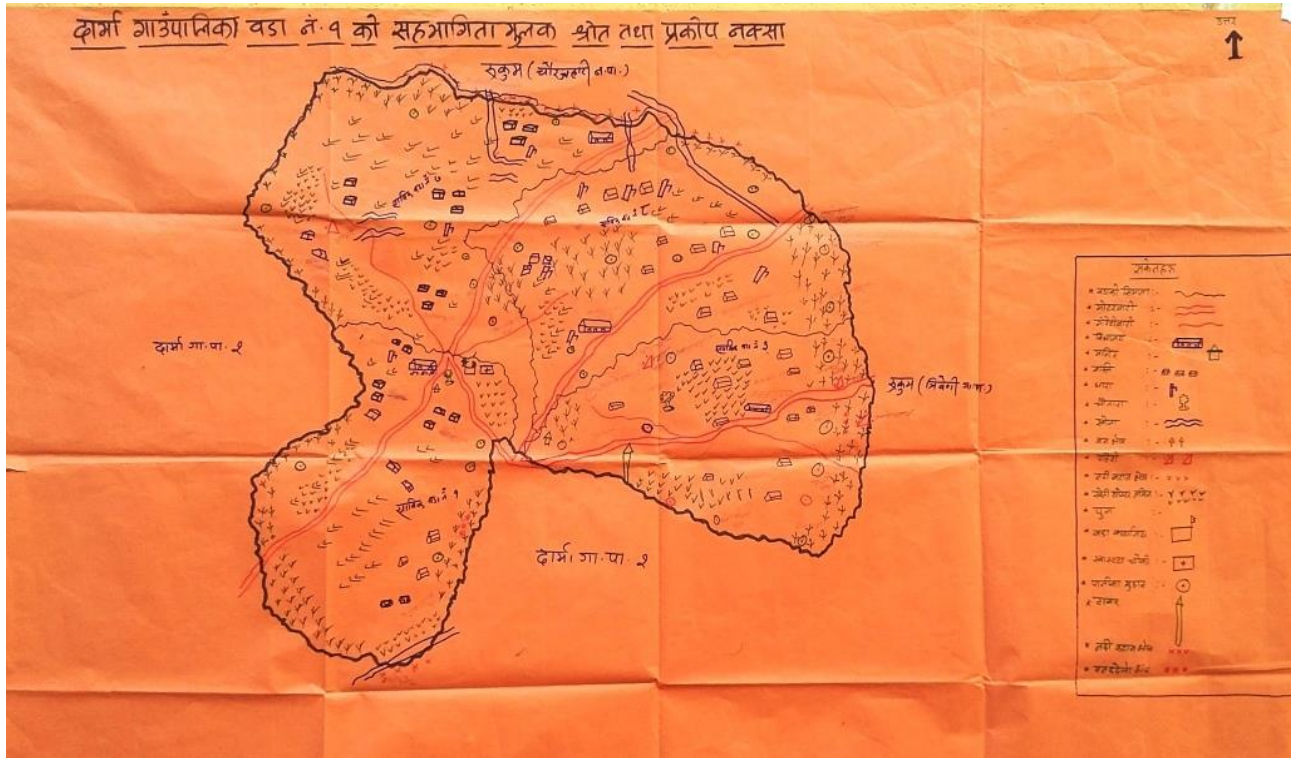
यस ऐतिहासिक समयरेखाको विश्लेषणबाट यहाँका बासिन्दा सबै भन्दा बढी खडेरी, कृषि तथा पशुमा रोग र पहिरो प्रभावित भएको देखिन्छ । यी प्रकोपहरु लगायत मानवमा रोग, बाढी, असिनापानी, आगलागी, हावाहुरी, मिचाहा प्रजाती जस्ता प्रकोपहरु पटक पटक दोहोरिरहेको र यी प्रकोपहरुले सबै वडाहरुमा क्षति पुऱ्याएको देखिन्छ, यी प्रकोपहरु र यिनका असर तथा प्रभावहरुसँग जुध्न स्थानीय समुदायले स्थानीय संघ संस्थाहरुको सहयोगमा माथि उल्लेखित कही प्रयासहरु गर्ने गरेको देखिए पनि ती प्रयासहरु अपर्याप्त रहेको देखिन्छ ।

३.३.३. श्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको लागि गरिएका वस्ती स्तरीय गोष्ठीहरुमा प्रत्येक वस्तीमा भएका श्रोत तथा प्रकोपहरुको पहिचान गरी सहभागीतामूलक तरिकाबाट वस्ती स्तरिय श्रोत तथा प्रकोप नक्शा तयार गरिएको थियो । पछि तिनै वस्ती स्तरिय नक्शाहरुलाई एकिकृत गरी दार्मा गाउँपालिकाको वडा नं. १ को श्रोत तथा प्रकोप नक्शा तयार गरिएको थियो । उक्त श्रोत तथा प्रकोप नक्शा तयार गर्ने बखत वडामा भएका सम्पूर्ण श्रोत तथा प्रकोपहरुलाई नक्शामा उतार्न आग्रह गरिएको थियो ।

तल प्रस्तुत श्रोत तथा प्रकोप नक्शामा यस वडामा खेतीयोग्य जमिनको तुलनामा वन क्षेत्रनै बढी रहेको देखिन्छ । पहाडी वडा भएकोले यस वडा पहिरो तथा भु-क्षयको खिचिममा रहेको देखिन्छ । वडाका प्रत्येक वस्तीहरुमा एथेष्ट मात्रामा

पानीका मुहानहरु रहेपनि ती मुहानहरुमा क्रमिक रुपमा पानीको मात्रामा कमी हुँदै गएको पाईयो । यस वडामा सरकारी विद्यालयरु ५ वटा, वडा कार्यालय र स्वास्थ्य चौकी पनि रहेको देखिन्छ ।

चित्र १५. दार्जी गा.पा. वडा नं. १ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शा

३.३.४ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान

जलवायु परिवर्तनले निम्त्याउने प्रकोपले पार्ने असर व्यक्ति, परिवार र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुदाँ फरक फरक प्रकोपहरुले उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अवस्था अनुसार फरक फरक प्रभाव पारेको हुन्छ । यस विधिको प्रयोग गरी यस वडामा भएका जलवायुजन्य प्रकोपहरुबाट वडामा कुन उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अवस्थाका समुदायमा कस्तो प्रभाव परेको छ भन्ने कुराको विश्लेषण गरिएको थियो । यस विधिको प्रयोगले वडामा रहेको लैङ्गिक तथा जातीय समावेशीकरणको स्थितिको समेत उजागर गर्न मद्दत गरेको छ ।

नोट : * न्यून, ** मध्यम र *** अति उच्च जोखिम

यसरी जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदायको विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तन र जलवायुजन्य प्रकोपहरू (बाढी, पहिरो तथा भू-क्षय, खडेरी, कृषि तथा पशुमा रोग, हावाहुरी, मिचाहा प्रजातिको प्रकोप, आदि) बाट सबैभन्दा बढी बाल बालिका, महिला, अति विपन्न वर्ग तथा जातजातिको आधारमा दलितहरू र सामाजिक स्तरको हिसाबले एकल महिला र फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरू उच्च संकटासन्न रहेको देखिएको छ । यी प्रकोप तथा जोखिमहरूबाट अन्य वर्ग समुदाय प्रभावित भएतापनि उनीहरूसँग ती प्रकोपहरूको सामना गर्न सक्ने क्षमता तुलनात्मक रूपमा उच्च रहेको देखिन्छ ।

३.३.५ प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण

यस विधिको प्रयोगबाट ऐतिहासिक घटनाक्रम तथा प्रकोप नंक्शाकनबाट पहिचान गरिएका यस वडामा रहेका विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपहरू मध्ये सबैभन्दा बढी असर तथा प्रभाव पारेको प्रकोप कुन हो भनी जोडागत स्तरीकरण गर्दै विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका ९. प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	वाढी	पहिरो तथा भू-क्षय	खडेरी	कृषि तथा पशुमा रोग	हावाहुरी	आगलागी	असिनापानी	मिचाहा प्रजाति	मानव रोग	स्तर
वाढी		पहिरो तथा भू-क्षय	खडेरी	कृषि तथा पशुमा रोग	वाढी	वाढी	वाढी	मिचाहा प्रजाति	मानव रोग	छैठौ
पहिरो तथा भू-क्षय			खडेरी	कृषि तथा पशुमा रोग	पहिरो तथा भू-क्षय	पहिरो तथा भू-क्षय	पहिरो तथा भू-क्षय	मिचाहा प्रजाति	पहिरो तथा भू-क्षय	चौथो
खडेरी				खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	पहिलो
कृषि तथा पशुमा रोग					कृषि तथा पशुमा रोग	कृषि तथा पशुमा रोग	कृषि तथा पशुमा रोग	मिचाहा प्रजाति	कृषि तथा पशुमा रोग	तेश्रो
हावाहुरी						हावाहुरी	हावाहुरी	मिचाहा प्रजाति	मानव रोग	सातौ
आगलागी							असिनापानी	मिचाहा प्रजाति	मानव रोग	नौ
असिना पानी								मिचाहा प्रजाति	मानव रोग	आठौ
मिचाहा प्रजाति									मिचाहा प्रजाति	दोश्रो
मानव रोग										पाचौ
जम्मा	४	६	९	७	३	१	२	८	५	

प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरणबाट यस दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १ ले सामना गरिरहेको प्रमुख प्रकोपको रूपमा खडेरी देखिएको छ भने त्यस पछिका प्रकोपहरूमा क्रमशः मिचाहा प्रजाति, कृषि तथा पशुमा रोग, पहिरो तथा भू-क्षय, मानवमा रोग, वाढी, हावाहुरी, असिनापानी र आगलागी देखिएका छन् ।

३.३.६ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण

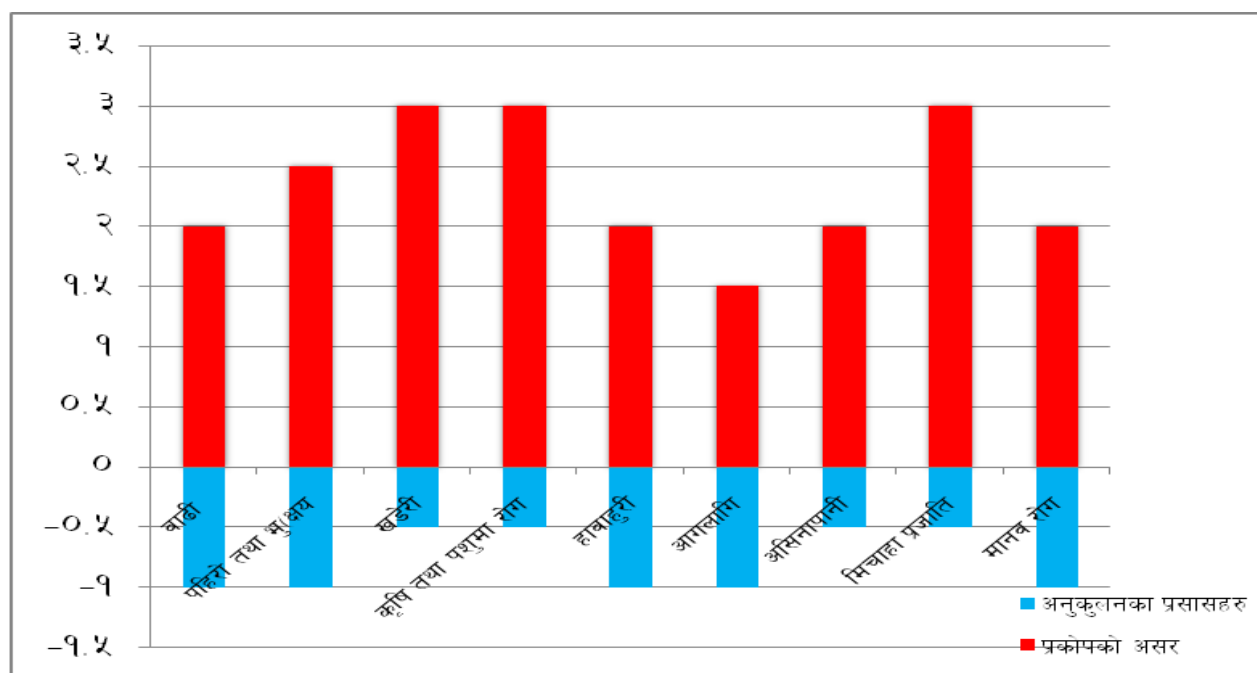
यस विधिको प्रयोगबाट जोखिमको प्रभाव, प्रभावको मुख्य क्षेत्र विश्लेषण गर्नुका साथै जोखिमसँग जुध्नका लागि गरिने अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर र अनुकूलनका प्रयासहरूको स्तर दुवैलाई ०.५ देखी ३ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा ०.५ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ३ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ ।

तालिका १०. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण

क्र.सं	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरू	स्तर	अनुकूलनका उपायहरू	स्तर
१	वाढी	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पूर्वाधार, मानवीय क्षति, जलश्रोत र उर्जा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ करिव ८० रोपनी खेतीयोग्य जमिन कटान, वालीनाली नष्ट ✓ ४ वटा सिंचाई कुलोमा क्षति ✓ १ ओटा घरमा क्षति 	२	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ढुंगाका गारा लगाउने गरेको ✓ स्थानिय स्तरमा वास र काठका भकारीहरू बनाउने गरेको ✓ चेट हान्ने गरेको ✓ सिंचाई कुलोहरू मर्मत गरेको ✓ केहिले क्षति भएको खोलाको किनारमा भु-संरक्षणको सहयोगमा तारजाली लगाएको 	१
२	पहिरो तथा भु-क्षय	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलश्रोत र उर्जा, भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> ✓ १८ रोपनी खेतीयोग्य जमिनमा क्षति ✓ ५ वटा घरगोठमा क्षति ✓ १ ओटा विद्यालय भवनमा क्षति ✓ २ ओटा सौचालयमा क्षति ✓ २ ओटा गोरु मरेका ✓ २५ रोपनी क्षेत्रफलमा रहेका वन जंगलका वोटविरुवाहरूमा क्षति ✓ २ ओटा पानीका मुहान तथा आयोजनामा क्षति 	२.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ स्थानिय स्तरमा ढुंगाका गारा लगाउने गरेको ✓ भत्कीएका घरगोठहरू पुर्ननिर्माण गरेको ✓ विद्यालयको भवन गा.वि.स.को सहयोगमा पुर्ननिर्माण गरिएको ✓ केही खानेपानीका मुहानहरू संरक्षण गरेको 	१
३	खडेरी	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, जलश्रोत र उर्जा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ कृषि योग्य जमिन वाभो रहने अवस्था आएको ✓ वाली लगाउने समयमा परिवर्तन भएको ✓ पानीका मुहानमा पानीको मात्रामा कमी आएको ✓ ५ ओटा पानीका मुहानहरू पुर्ण रूपमा सुकेका ✓ कृषि उत्पादनमा कमी आई खाद्य असुरक्षा बढेको ✓ मिचाहा प्रजातिको प्रकोप बढेको ✓ कृषिमा रोग तथा किराहरूको प्रकोप बढेको 	३	<ul style="list-style-type: none"> ✓ उन्नत र हाइब्रिडजातका विउहरू रोप्ने ✓ कृषि उत्पादनमा कमीले गर्दा भारत र अन्य देशमा वैदेशिक रोजगारीमा जानेको संख्यामा वृद्धि भएको ✓ केही पानीका मुहान संरक्षण गरेको ✓ पानीको अभावका कारण टाढाबाट पानी ल्याएर खाने गरेको 	०.५
४	कृषि तथा पशुमा रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ मकैमा डहुवा, खुम्रे किरा, गवारो लाग्ने रोगको प्रकोप बढ्दै गएको ✓ गहुवालीमा कुका पर्ने, 	३	<ul style="list-style-type: none"> ✓ स्थानिय जडिवुटिहरूको प्रयोग ✓ भेटनरी वाट औषधी उपचार 	०.५

क्र.सं	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरु	स्तर	अनुकूलनका उपायहरु	स्तर
			<ul style="list-style-type: none"> वाला कालो हुने र उत्पादनमा कमी ✓ अदुवा तथा पिडालुमा गानो कुहिने रोगको वृद्धिले गर्दा उत्पादनमा कमी आएको ✓ आलुमा चुर्ने पर्ने तथा कुहिने समस्या बढेको ✓ वाखामा पेट ढाडिने, पखाला लाग्ने रोगले वर्षेणी १०० वढी वाखाहरु मर्ने गरेको ✓ कुखुरामा आखा पाक्ने, खुट्टा पाक्ने, टाउको वाउडिने रोग लागेर वर्षेणी ५०० वढी कुखुराहरु मर्ने गरेको 		<ul style="list-style-type: none"> ✓ नया प्रजातिका धान, गहु र मकै लगाउने गरेको 	
५	हावाहुरी	वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> ✓ वन जंगलका रुखहरु ढालेको तथा हागाहरु भाचेको ✓ १५ घर, गोठ, विद्यालय र सौचालयका छानाहरु उडाएको ✓ वालीनाली र फलफुलमा क्षति 	२	<ul style="list-style-type: none"> ✓ खरका छानाहरु विस्थापित हुदै टिनका परिणत भएका ✓ जनश्रमदान वाट स्कुलका छानाहरु बनाएको ✓ टिन नउडाओस भनेर घरको धुरी वलोलाई तारले वान्ने गरेको 	१
६	आगलागि	वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार, पशुचौपायामा क्षति	<ul style="list-style-type: none"> ✓ वन जंगलका वोटविरुवाहरु नष्ट भएको ✓ जंगलमा भएका वन्यजन्तुहरु लोप हुदै गएको 	१.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ उपभोक्ताहरु द्वारा जंगलको आगो निभाउने कार्य गरेको 	१
७	असिनापानी	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ गहुवाली, मकैवाली, धानवाली तथा तरकारीमा क्षति ✓ सुन्तला, अम्वा, आप, काफल लगायतका फलफुलमा क्षति 	१.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ कुनै उपाय नभएको 	०.५
८	मिचाहा प्रजाति	वन तथा जैविक विविधता, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ वनमा वनमारो प्रजाति बढदै गएको जसले गर्दा रैथाने घास र जडिवुटिहरु प्रजातिहरु लोप हुदै गएको ✓ वोटविरुवाको वृद्धि विकासमा असर 	२.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ खेतीयोग्य जमिनमा भएको भारहरुलाई उखेलेर फाल्ने तथा आगो लगाउने कार्य गरेको ✓ केही किसानहरुले वनमारालाई मलको 	०.५

क्र.सं	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरु	स्तर	अनुकूलनका उपायहरु	स्तर
			<ul style="list-style-type: none"> ✓ कृषि उत्पादनमा कमी ✓ चिरमिले भारले अदुवा तथा वेसार वालीमा क्षति ✓ कालो राउन्नेले खेतमा उत्पादनमा कमी ✓ चरणक्षेत्रमा कमी आएको 		रूपमा प्रयोग गर्ने गरेको	
९	मानवरोग	जन स्वास्थ्य	<ul style="list-style-type: none"> ✓ आखा पाक्ने, भाईरल ज्वरो, टाईफाईट, भाडापखाला, छाला सम्बन्धि रोगको प्रकोप वर्षेणी वढदै गएको 	२	<ul style="list-style-type: none"> ✓ स्थानिय जडिवुटिहरुको प्रयोग गर्ने गरेको ✓ स्वास्थ्य चौकि तथा स्थानिय मेडिकलहरुबाट औषधी उपचार गरेको 	१

चित्र १६. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण

माथि उल्लेखित जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण विधिबाट पहिचान गरिएका ९ किसिमका प्रकोपहरुको मूल्यांकन तथा अनुकूलनको क्षमताको लेखाजोखा चित्र १६ मा प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त चित्रको विश्लेषण गर्दा यस वडामा सबैभन्दा बढी खडेरी, मिचाहा प्रजाति, कृषि तथा पशुमा रोग जस्ता प्रकोपहरुले असर पारेको देखिन्छ र यी प्रकोपहरु बारम्बार दोहोरिएको पनि पाईएको छ भने यस्ता प्रकोपहरुको प्रभावहरुसँग जुध्न सक्ने समुदायको क्षमता अत्यन्त न्यून रहेको देखिन्छ । यस विश्लेषणले प्रकोपहरुसँग जुध्न सक्ने क्षमता विकास हुन अबै समय लाग्ने र त्यति बेला सम्म धेरै नै क्षति हुने देखिन्छ । तसर्थ यस अनुकूलन योजनामा ती प्रकोपहरुसँग जुध्न तुरुन्तै अवलम्बन गर्न सकिने अल्पकालिन तथा दिर्घकालिन अनुकूलनका उपायहरु समावेश गरिएका छन् ।

३.३.७ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरुको विश्लेषण

यस विधिको प्रयोगबाट वडामा जीविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरु (प्राकृतिक, भौतिक, मानवीय, सामाजिक र आर्थिक सम्पत्ति) अन्तर्गत कुन कुन सम्पत्तिहरु उपलब्ध छन् तिनीहरुको विद्यमान अवस्था के छ र ती सम्पत्तिहरुमा जलवायु परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर के कस्ता रूपमा देखिएका छन् साथै ती असरहरुसँग अनुकूलित हुनको लागि

अवलम्बन गर्न सकिने उपायहरूको के के हुन सक्छन् भनी विश्लेषण गरिएको थियो । जसको परिणाम तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ११. जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा श्रोतहरूको विश्लेषण

जीविकोपार्जनको सम्पत्ति	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच + वा -	लक्षित वर्गको नियन्त्रण + वा -
प्राकृतिक सम्पत्ति	<p>सामुदायिक वन : साविकको वडा नं. १ मा १ वटा (कोटगाउ), वडा नं. ३ मा १ वटा (खर्चेपाताल), वडा नं. ७ मा १ वटा (भापुखोला), वडा नं. ८ मा १ वटा (चौतारी) र वडा नं. ७ र ८ को सयुक्त १ वटा (रानीपानी) गरि यस वडामा जम्मा ५ ओटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन् ।</p> <p>रुख प्रजाति : यस वडामा साल, सल्लो, उतिस, लालिगुरास, काफल, रैज, बाभ्र, कटुज, पैयु, खन्यु जस्ता प्रजातिहरू पाईन्छन् ।</p> <p>वृत्यान तथा जडिवुटिहरू : यस वडामा चुथ्रा, टिमुर, दालचिनी, कटुकी, समायो जस्ता जडिवुटिहरू पाईन्छन् ।</p> <p>वन्यजन्तु : यस वडामा दुम्स, स्याल, खरायो, मलस्याप्रो, वादर, घोरल, रतुवा, चितुवा, वनविरालो जस्ता वन्यजन्तुहरू पाईन्छन् ।</p> <p>पक्षि : यस वडामा भंगेरा, जुरेली, कालिज, तिथ्रा, रुखखोपुवा, कोकले, सिमटाल्लो, काग, च्याखुरा आदी पाईन्छन् ।</p> <p>सामुदायिक वनको कारणले गर्दा वन क्षेत्रको संरक्षण भएता पनि मिचाहा प्रजाति र खडेरीको प्रकोपले गर्दा विभिन्न खाले घास र जडिवुटिहरू घट्दो अवस्था पाईएको छ साथै चिल, लाटोकोसेरो जस्ता चराचुरुङ्गि र चितुवा जस्ता वन्यजन्तुहरू लोप हुदै गएको पाईएको छ ।</p> <p>खोला तथा खोल्सीहरू : साक्चा खोला र दार्मा खोला यस वडा भएर बग्ने मुख्य खोला हुन भने अन्य खोला तथा खोल्सीहरूमा साविकको वडा नं १ मा २ ओटा (रानीपानी र गुईयाखोला), वडा नं. ३ मा १ वटा (राङ्गेखोला), वडा नं. ७ मा २ वटा (धुलाखोला र भापुखोला), वडा नं. ८ मा ४ वटा (रानीपानी, राताखोला, नालाखोला, धुवाखोला) जस्ता खोल्सीहरूले यस वडाको भु-भागलाई सिंचित गरिरहेका छन् ।</p> <p>पानीका मुहानहरू : यस वडामा रहेका पानीका मुहानहरू निम्नानुसार छन् : साविकको वडा नं. १ मा १२ वटा (डल्लुगारे, खाराखोला, दहिटाकुरा, सिमाखोला, स्यानधारी, ठुल्धारा, लसुनधारी, साउनेपधेरा, रुपापानी, मुलपानी, रोटेखोला र गुईयाखोला)। साविकको वडा नं. ३ मा १३ वटा (सिमखोला, मंगलपानी, गगनेखोरया, ग्वारग्वारया, छिन्नेपानी, छहरिपैराटा, चिरापानी, गैराईखोरिया, पल्लोपानी, मछाईनेगैरी, साउनेपानी, जुगेपानी र भितापानी)।</p>	<p>सामुदायिक वनका कारणले गर्दा केही हदसम्म वन क्षेत्रको संरक्षण भएता पनि खडेरी र मिचाहा प्रजातिको वढ्दो प्रकोपले गर्दा वनका जडिवुटि हरु तथा स्थानिय रैथाने घास प्रजातिहरू लोप हुदै जाने देखिन्छ साथै उचित वासस्थानको अभावमा वन्यजन्तुहरू पनि क्रमिक रूपमा लोप हुदै जाने देखिन्छ ।</p> <p>वढ्दो खडेरीका कारणले गर्दा खोला खोल्सी तथा पानीका मुहानहरूमा पानीको मात्रा घटदै जाने देखिन्छ जसले गर्दा सिंचाईको लागि पानीको अभाव भई कृषि उत्पादनमा कमी आउनुका साथै स्वच्छ पिउनेपानीको पनि अभाव हुने देखिन्छ ।</p>	-	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच + वा -	लक्षित वर्गको नियन्त्रण + वा -
	<p>साविकको वडा नं. ७ मा ५ वटा (भापुखोला, पधेरीखोला, नालेखोला, जुगेपानी र काफलधारा) । साविकको वडा नं. ८ मा १२ वटा (सिउनेपानी, खर्चेपाताल, चौतारेपानी, निचिन्ना मुल, ठुलीपुतली, चौराखोला, ठुल्यारा, ठुलासिम, पधेरा, चिसापानी, छरी र चिसाधारा)</p> <p>सुख्खा पोखरीहरू : साविक वडा नं. ३ मा भारपोखरा, मईविल्लीने पोखरा, टिलोहाले, साविक वडा नं. ७ मा भोपाल, गुईयाखोला, लाखुरीका रुख, भुलेली पोखरा, साविक वडा नं. ८मा ठुल्यारा खाली, फलाटे र धवाखोला गरी यस वडामा १० वटा सुख्खा पोखरीहरू रहेका छन् । यि पोखरीहरू संरक्षणको अभावमा पुरिदै गएका छन् ।</p>				
भौतिक सम्पति	<p>मोटरवाटो : यस वडाका प्रायजसो वस्तिहरूमा कच्ची मोटरवाटो पुगेको छ तर वर्षा याममा वाटो संचालन हुँदैन ।</p> <p>विजुलीवति : यस वडाका कुनै पनि वस्तिहरूमा विजुलीवतिको सुविधा रहेको छैन, यहाका वासिन्दाले सौर्य उर्जावाट घरमा वति वालिरहेका छन् तर केही विपन्न घरधुरीहरूमा सोलार वति पनि छैर वा भएको पनि पुर्ण रुपमा विग्रेको अवस्थामा रहेको छ ।</p> <p>सोलार वति नभएका घरधुरी : साविकको वडा नं. १ मा १५, वडा नं. ३ मा ७, वडा नं. ७ मा १५, वडा नं. ८ मा १५ गरि जम्मा ५२ घरधुरीहरूमा सोलार वति पनि छैन ।</p> <p>सामुदायिक भवनहरू : साविकको वडा नं. १ मा स्वास्थ्य भवन १ वटा, विद्यालय भवन १ वटा, सामुदायिक वनको भवन १ वटा, वडा नं. ३ मा विद्यालय भवन १ वटा, वडा नं. ७ मा विद्यालय भवन २ वटा, वडा नं. ८ मा विद्यालय भवन १ वटा, कृषि समुहको भवन १ वटा रहेका छन् ।</p> <p>पानी घट्ट तथा मिल : साविकको वडा नं. १ मा २ वटा जसमा १ वटा सुधारिएको, वडा नं. ७ मा ४ वटा, वडा नं. ८ मा २० वटा जसमा ३ वटा सुधारिएको घट्ट तथा ३ वटा मिल रहेका छन् ।</p> <p>खानेपानीको उपलब्धता : साविकको वडा नं. १ मा २ वटा टंकि र १८ वटा धारा, वडा नं. २ मा २ वडा टंकि, वडा नं. ७ मा ४ वटा टंकि र १५ वटा धारा, वडा नं. ८ मा २ वटा टंकि र १५ वटा धारा वाट यस वडामा खानेपानीको उपलब्धता भईरहेको छ । अधिकांस टंकि तथा धाराहरूको अवस्था जिर्ण रहेको छ ।</p> <p>सिंचाई कुलोहरू : साविकको वडा नं. १ मा १ वटा, वडा नं. ७ मा ४ वटा, वडा नं. ८ मा ९ वटा गरि जम्मा १४ वटा मुख्य सिंचाई कुलोहरूले यस वडाको भु-भागलाई सिंचित गरिरहेका छन् ।</p>	<p>भविष्यमा जलवायुजन्य प्रकोपका असरका वावजुद विकास प्रक्रियाले गर्दा मोटरवाटोको स्तरउन्नती भई यातायातको राम्रो सुविधा हुनेछ । विजुली वतिको विस्तार हुनेछ ।</p> <p>सामुदायिक भवनहरूको स्तरउन्नती हुनेछ ।</p> <p>परम्परागत घट्टहरू समय अनुसार सुधारिएको हुनेछन ।</p> <p>स्वच्छ पिउनेपानी उपलब्ध गराउनका लागि खानेपानीका टंकि तथा धाराहरूको मर्मत तथा स्तरउन्नती गरिनेछ । सिंचाई कुलाहरूको स्तरउन्नती हुनेछ</p>	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिवृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच + वा -	लक्षित वर्गको नियन्त्रण + वा -
	सूचना तथा संचार : यस वडाका अधिकांस भागमा एनसेल र स्काईको सेवा राम्रो भएता पनि नमस्तेको सेवा सबै भागमा राम्रो छैन साथै यस वडामा जिल्लाका कुनै पनि एफ.एम.हरुको पहुँच छैन भने रुकुम जिल्लाका एफ.एम.हरुको राम्रो पहुँच रहेको छ ।	। सूचना तथा संचारको पहुँच बढेको छ ।			
सामाजिक सम्पत्ति	सामुदायिक वनहरु : यस दार्मा गाउँपालिका वडा नं. १ मा ५ वटा सा.व.उ.स.हरु छन् । आमा समूहहरु : साविकको वडा नं. १ मा १ वटा, वडा नं. ३ मा १ वटा, वडा नं. ७ मा ३ वटा, वडा नं. ८ मा १ वटा गरि जम्मा ६ वटा आमा समूहहरु रहेका छन् । वडा नागरिक मञ्च : साविकको प्रत्येक वडामा १११ वटा गरि जम्मा ४ वटा वडा नागरिक मञ्च रहेका छन् । कृषि समूह : साविकको वडा नं. १ मा १ वटा (हरियाली), वडा नं. ३ मा १ वटा (कि.वि.का.), वडा नं. ७ मा २ वटा (नमुना महिला, भदालेखोला), वडा नं. ८ मा ३ वटा (धुवाखोला, गोठवांग र हरियाली) गरि जम्मा ७ ओटा कृषि समूहहरु रहेका छन् । युवा क्लव तथा बाल क्लव : यस वडामा १ वटा युवा क्लव (साविकको वडा नं. ८) र ३ ओटा बाल क्लव (साविकको वडा नं. १,३ र ८) रहेका छन् । संघ संस्था तथा परियोजनाहरु : यस वडामा गरिवि निवारण कोष, LGCDP, SAAHARA, एकिकृत परियोजना, ASHA, DDS, GESI Nepal, जस्ता परियोजना तथा संघ संस्थाले काम गरिरहेका छन् ।	भविष्यमा यस वडामा विभिन्न सामुदायिक संघ संस्थाहरुको सक्रियता बढेको छ ।	+	+	+
मानविय सम्पत्ति	शिक्षा सेवा : साविकको वडा नं. १ मा १० जना, वडा नं. ३ मा ७ जना, वडा नं. ७ मा २५, वडा नं. ८ मा ९ गरि यस वडामा जम्मा ५१ जना व्यक्तिहरु शिक्षा सेवामा आवद्ध रहेका छन् । सैनिक प्रहरी : साविकको वडा नं. ७ मा १ जना र वडा नं. ८ मा ३ जना गरि जम्मा ४ जना व्यक्तिहरु सेना प्रहरीमा संलग्न रहेका छन् । निजामति : साविकको वडा नं. १ मा ७ जना, वडा नं. ३ मा १ जना, वडा नं. ७ मा २ जना, वडा नं. ८ मा ३ जना गरि जम्मा १३ जना व्यक्तिहरु निजामति सेवामा संलग्न रहेका छन् । गैहसरकारी संस्था : साविकको वडा नं. ७ मा ४ जना, वडा नं. ८ मा २ जना गरि जम्मा ६ जना व्यक्तिहरु गै.स.स. मा कार्यरत छन् । वैदेशिक रोजगार : साविकको वडा नं. १ मा ३० जना, वडा नं. ३ मा १५ जना, वडा नं. ७ मा २६	भविष्यमा यस वडामा पनि शैक्षिक अवस्थामा सुधार आउनुका साथै शिक्षा सेवा, सेना प्रहरी तथा निजामति सेवा लगायत विभिन्न संघ संस्थाहरुमा यस वडाका व्यक्तिहरुको संलग्नता बढेको छ ।	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिवृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच + वा -	लक्षित वर्गको नियन्त्रण + वा -
	<p>जना, वडा नं. ८ मा ५० जना गरि जम्मा १२१ जना व्यक्तिहरु भारत बाहेकका विभिन्न देशहरुमा रोजगारीको लागि गएका छन ।</p> <p><u>जे.टि.ए.</u> : साविकको वडा नं. १ मा ३, वडा नं. ७ मा ४ र वडा नं. ८ मा ६ जना गरि जम्मा १३ जना व्यक्तिहरु जे.टि.ए. अध्ययन गरेका छन ।</p> <p><u>अ.न.भि/अ.हे.व./एच.ए.</u> : साविकको वडा नं. १ मा ६ जना, वडा नं. ३ मा १ जना, वडा नं. ७ मा ४ र वडा नं. ८ मा ३ जना गरि जम्मा १४ जना स्वास्थ्यकर्मिहरु रहेका छन ।</p> <p><u>महिला स्वयमसेविका</u> : यस वडामा ४ जना महिला स्वयमसेविका रहेका छन ।</p> <p><u>सव-ओभरसियर/ओभरसियर/ईन्जियर</u> : साविकको वडा नं. १ मा ४ जना, वडा नं. ३ मा १ जना, वडा नं. ७ मा ४ जना र वडा नं. ८ मा १ जना गरि जम्मा १० जना प्राविधिकहरु रहेका छन ।</p> <p><u>डकर्मि सिकर्मि</u> : साविकको वडा नं. १ मा २० जना, वडा नं. ३ मा ५० जना, वडा नं. ७ मा १० जना र वडा नं. ८ मा ५० जना गरि जम्मा १३० जना व्यक्तिहरुले ढुंगा तथा काठको काम गर्ने गरेको पाईन्छ ।</p> <p><u>सिलाई कटाई</u> : साविकको वडा नं. १ मा २ जना, वडा नं. ३ मा ३ जना, वडा नं. ७ मा २ जना र वडा नं. ८ मा २ जना गरि ९ जना महिलाहरुले सिलाई कटाईको काम गरिरहेको पाईन्छ ।</p> <p><u>नर्सरी नाईके</u> : साविकको वडा नं. १ मा १ जना व्यक्तिले नर्सरी सम्बन्धि तालिम लिई विरुवा उत्पादन गरेको पाईन्छ ।</p> <p><u>हाउस वाईरिंग</u> : साविकको वडा नं. ३ मा १ जनाले हाउस वाईरिंगको काम सम्बन्धि तालिम प्रदान गरेको पाईन्छ ।</p> <p><u>एस.एल.सि. पास</u> : साविकको वडा नं. १ मा ६०, वडा नं. ३ मा ५० जना, वडा नं. ७ मा ७० र ८ मा १० गरि जम्मा २७० जना</p> <p><u>प्रविणता प्रमाण पत्र तह</u> : साविकको वडा नं. १ मा ४०, वडा नं. ३ मा २० जना, वडा नं. ७ मा ५५ जना र ८ मा ५० जना गरि जम्मा १६५ जना</p> <p><u>स्नातक</u> : साविकको वडा नं. १ मा ३५ जना , वडा नं. ३ मा ५ जना, वडा नं. ७ मा ३० जना र वडा नं. ८ मा २५ जना गरी जम्मा ९५ जना</p> <p><u>स्नातकोत्तर</u> : साविकको वडा नं. १ मा ६ जना, वडा नं. ७ मा १० जना र वडा नं. ८ मा २ जना गरी जम्मा १८ जना</p>				
आर्थिक सम्पत्ति	परम्परागत खेती प्रणाली र पशुपालनवाट यस वडाको जिविकोपार्जन चलेको छ । नोकरी तथा व्यवसायमा केही व्यक्तिहरु संलग्न भएता पनि	भविष्यमा यहाका कृषकहरुले पनि व्यवसायिक रुपमा	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिवृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच + वा -	लक्षित वर्गको नियन्त्रण + वा -
	<p>अधिकांश घरधुरीहरूको आर्थिकोपार्जनको श्रोत वैदेशिक रोजगार रहेको छ ।</p> <p>व्यापार व्यवसाय : साविकको वडा नं. १ मा ८ जना, वडा नं. ३ मा ५ जना, वडा नं. ७ मा ३ जना र वडा नं. ८ मा १३ जना गरी २९ जना व्यक्तिहरू व्यापार व्यवसायमा संलग्न छन् । यस वडाको नजिकको व्यापारिक केन्द्र रुकुमको भुल्लेटा, नुवाकोट, यसै गाउँपालिकाको फारुला, सिलिगेहरू हुन भने वाह्य व्यापारिक केन्द्र सल्यानको श्रीनगर र दांगको तुलसीपुर बजार हुन ।</p> <p>सहकारी संस्थाहरू : उद्यमशिल सहकारी संस्था, सुकिसरा, मातृभूमि महिला विकास सहकारी, सर्वोत्थान सहकारी संस्था हरूले यस वडामा सेवा दिईरहेका छन् भने मिरमिरे लघु वित्त, चेतना सहकारीहरूले पनि यस वडामा सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् ।</p>	<p>कृषि तथा पशुपालन गर्नेछन् ।</p> <p>व्यापारिक केन्द्रहरूको स्तरउन्नती हुनेछ। सहकारी तथा वित्तिय संस्थाहरूले थप सेवा प्रवाह गर्नेछन् ।</p>			

यस वडाको जीविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरूको विश्लेषणबाट यस वडामा रहेका प्राकृतिक सम्पत्तिहरूमा विभिन्न खालका मिचाहा प्रजातिको प्रकोपले गर्दा वन जंगलको हैसियत दिन प्रतिदिन खस्कदै गईरहेको देखिन्छ साथै खेतीयोग्य जग्गाहरूमा समेत मिचाहा प्रजातिहरूले असर पारेको देखिन्छ । पाच वटा सा.व.उ.स.हरू गठन भईसकेको भएतापनि दिगो वन व्यवस्थापनको अभावमा ती सा.व.उ.स.हरूले उपभोक्ताहरूलाई आशा अनुरूप लाभ पुऱ्याउन सकेका छैनन् । तर ती सा.व.उ.स.हरूमा सु-शासनको अवस्था भने क्रमिक रूपमा सुधार हुँदै गईरहेको देखिन्छ । वडाका सबै वस्तीहरू कच्ची मोटर बाटोले जोडी सकेका छन् । यस वडाका कुनै पनि वस्तीहरूमा विजुलीको सुविधा रहेको छैन । सबै क्षेत्रमा प्रभावकारी संचार पुग्न सकेको अवस्था छैन । शैक्षिक संस्थाहरूको संख्या पनि तुलनात्मक रूपमा कम छ । वस्ती स्तरमा आमा समूहहरू, सामाजिक संस्थाहरू क्रियाशिल रहेका छन् । रोजगारीको लागि विदेशिने क्रम बढी भएकोले कृषि उत्पादनमा सिधै असर पुगेको देखिन्छ ।

३.३.८ वस्तीहरूको संकटासन्नताको अवस्था स्तरीकरण

यस विधि अर्न्तगत विभिन्न वस्तीहरू (साविकका वडाहरू) बीच प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा तुलना गर्दै सबैभन्दा जोखिममा रहेको वस्ती निर्धारण गरिएको थियो । यस विधि अपनाउँदा जलवायु परिवर्तनका असरसँगको सम्मुखता, संवेदनशिलता र अनुकूलन क्षमताको आधारमा विभिन्न जोखिम र अनुकूलन क्षमताको विश्लेषण गर्दै सहभागीहरू बीच छलफलको माध्यमबाट वस्ती स्तरीकरण गरिएको थियो ।

तालिका १२. प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा वडा/वस्ती स्तरीकरण

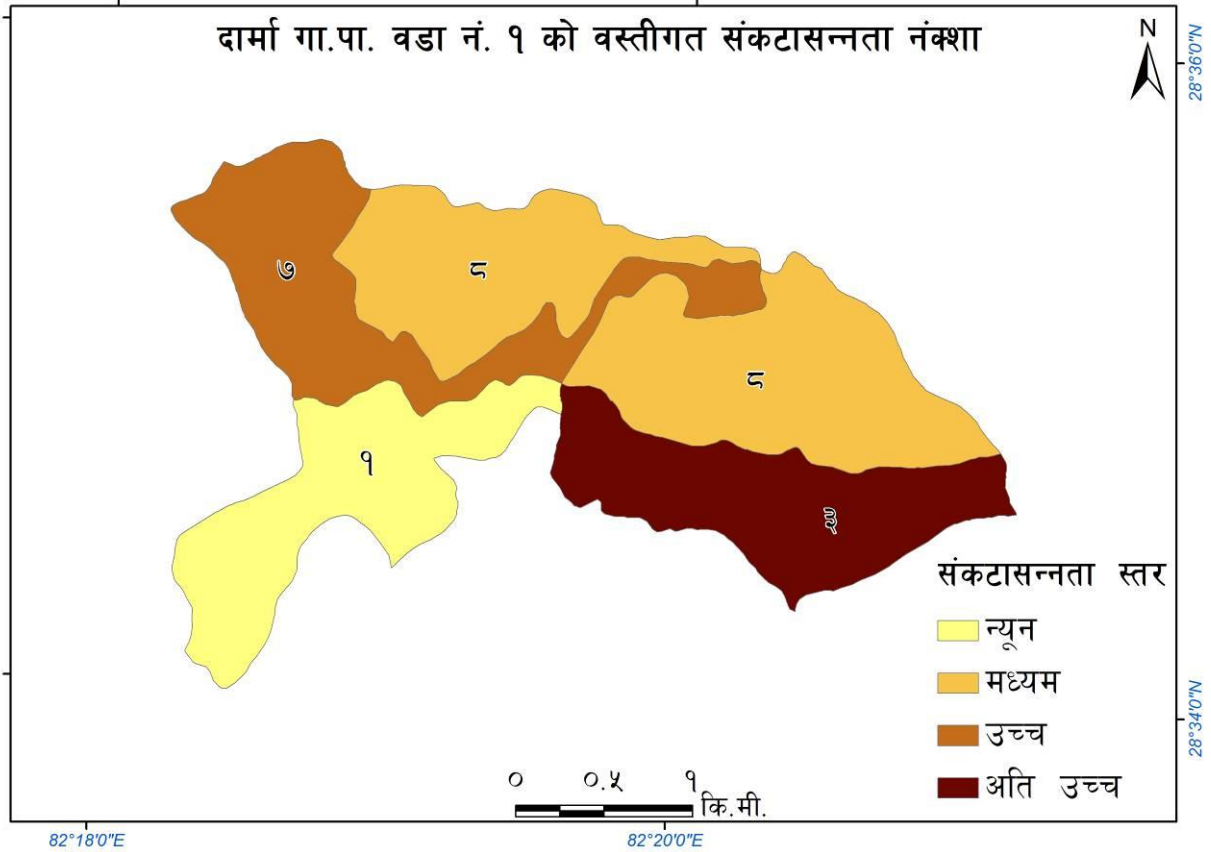
साविकको वडा नं.	१	३	७	८	स्तर	कैफियत
-----------------	---	---	---	---	------	--------

१	X	३	७	८	चौथो	न्यून
३	X	X	३	३	पहिलो	अति उच्च
७	X	X	X	८	तेश्रो	मध्यम
८	X	X	X	X	दोश्रो	उच्च
जम्मा	1	4	2	3		

तालिका १३. वस्ती स्तरीकरणको निष्कर्ष

वस्ती/साविकको वडा	संकटासन्नताको स्तर	संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरु
१	न्यून	सबैखाले जलवायु जन्य प्रकोपहरुको असर परिरहेको भए तापनि पहिरोको असर अन्य वडाहरु भन्दा कम छ, साथै सेवा प्रदायक संस्थाहरु सँग तुलनात्मक रूपमा राम्रो पहुँच छ ।
७	मध्यम	सबैखाले जलवायुजन्य प्रकोपहरुको असर परेता पनि यस वडाको शैक्षिक अवस्था तुलनात्मक रूपमा राम्रो छ ।
८	उच्च	सबैखाले जलवायु जन्य प्रकोपहरुको असर परिरहेको । सेवा प्रदायक संस्थाहरूसँग पहुँच अन्य वडाहरुको तुलनामा कम भएता पनि वडा नं. ३ को भन्दा सेवा प्रदायक संस्थाबाट नजिक छ ।
३	अति उच्च	अन्य वडाहरु जस्तै सबैखाले जलवायु जन्य प्रकोपहरुको असर परिरहेको, खडेरीको असर सबैभन्दा बढि परेको छ , अन्य वडाहरुमा जस्तो सिंचित भु-भाग यस वडामा छैन र खानेपानीको पनि अभाव छ । सेवा प्रदायक संस्थाहरूसँग यस वडाको पहुँच अन्य वडाहरुको तुलनामा कम छ ।

साविकका वडाहरुको स्तरीकरण गर्दा वडा ३ सबैभन्दा संकटासन्न (अति उच्च), वडा ८ उच्च संकटासन्न स्तरमा, वडा नं. ७ मध्यम संकटासन्न र वडा नं. १ न्यून संकटासन्न अवस्थामा रहेको देखिन्छ । स्तरीकरण गर्दा संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरुलाई विशेष ध्यान दिइएको थियो ।

चित्र १७. दार्मा गा.पा. १ को वस्तीगत संकटासन्नता नक्शा (श्रोत: रूपान्तरण नेपाल)

३.४ अनुकूलन कार्यहरूको प्राथमिकीकरण

३.४.१ उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना

स्थानीय स्तरमा विद्यमान अवस्था र प्रणालीको चित्रण गरिसकेपछि, वडा स्तरीय सरोकारवालाको दृष्टिमा उच्च अनुकूलन क्षमताका परिदृष्यहरूको परिकल्पना गरिएको थियो । तिनै परिकल्पनाहरूका आधारमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना गोष्ठीका सहभागीहरूले यस वडाको लागि गरेको परिकल्पनाहरू निम्न अनुसार छन् ।

- स्थानीयवासीहरूको जलवायु परिवर्तनको बारेमा चेतना अभिवृद्धि भई यसको असरसँग अनुकूलित हुने क्षमता विकास भएको हुनेछ । जसले गर्दा जलवायुजन्य प्रकोपबाट हुने क्षति न्यून भएको हुनेछ ।
- खानेपानीको मुहानको संरक्षणबाट पानीको प्रचुरता भएको हुनेछ ।
- सिंचाई कुलोको मर्मत तथा स्तर उन्नती, सरल सिंचाई प्रविधिको प्रयोगले सिंचाईको उपलब्धतमा वृद्धि भई कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुनुका साथै स्थानीय जनताको आयआर्जनमा टेवा पुगेको हुनेछ ।
- स्वस्थ पिउने पानी तथा सरसफाईको कारण स्थानीय समुदायको स्वास्थ्यमा सुधार आएको हुनेछ ।
- विभिन्न भौतिक पूर्वाधारको निर्माणबाट वडामा बाढी, पहिरो जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपको असर कम भई वडा विकास निर्माणमा अग्रसर भएको हुनेछ ।
- दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट वनको हैसियत सुदृढ हुनुका साथै वन डढेलोको प्रकोप पनि कमी आएको हुनेछ, र संगसंगै वन विनाश र वन अतिक्रमणमा पनि कमी आएको हुनेछ ।

- उपयुक्त उन्नत जातको कृषिवाली तथा आधुनिक प्रविधिको प्रयोगका कारण कृषि उत्पादनमा वृद्धि भई जीविकोपार्जन सहज भएको हुनेछ ।
- पशु तथा कृषिमा देखा पर्ने रोगको असर कमी भई कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुनाले खाद्य सुरक्षा बढ्नेछ ।
- घाँस काट्ने मेशिन, धान भार्ने मेशिन र मकै छोडाउने मेशिनको प्रयोगले महिलाको कार्यबोझमा कमी आएको हुनेछ ।
- भू-क्षमता अनुसारको उचित कृषि प्रविधीहरूको प्रयोग र भू-संरक्षणका उपायहरूको अवलम्बनसंगै भू-क्षयमा कमी आएको हुनेछ ।
- स्थानीयवासीहरूमा जलवायु परिवर्तनको बारेमा चेतना अभिवृद्धि भईर यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुन तथा समग्र वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न प्रशासकिय सिमा भित्र मात्रै सिमित नभई समग्र उप जलाधार क्षेत्रका माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रहरूबीच सहकार्यको शुरुवात भएको हुनेछ ।

३.४.२ अनुकूलन कार्यहरूको प्राथमिकीकरण

यस विधि अन्तर्गत अनुकूलनका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण गर्नको लागि विभिन्न आधारहरू जस्तै: प्रभावकारिता, सम्भाव्यता, दिगोपना, खर्चको मितव्ययिता, संकटासन्नमुखी (लक्षितवर्गमूखी) तथा महिला प्रति संवेदनशिलता निर्धारण गरिएका थिए । प्राथमिकीकरणको लागि यसमा १ देखि ३ सम्मको अङ्कभारको प्रयोग गरिएको थियो । अङ्कभार १ ले उक्त आधारहरू राम्ररी पूरा गर्न नसक्ने भन्ने जनाउँछ भने अङ्कभार ३ ले आधार राम्ररी पूरा गर्न सक्ने जनाउँछ । खर्चको मितव्ययिताको सम्बन्धमा भने कम खर्चिलोलाई ३ अंक र धेरै खर्चिलोलाई १ अंक दिइएको थियो । त्यस पछि सबै विश्लेषणको नतिजालाई जोडेर कूल जम्मा निकालिएको थियो । उक्त कूल जम्मामा अंकको आधारमा नै अनुकूलनका क्रियाकलापहरूको प्राथमिकीकरण गरिएको थियो । जुन क्रियाकलापले बढी अंक प्राप्त गरेको थियो उक्त क्रियाकलापलाई योजनामा पहिलो प्राथमिकतामा राखिएको छ । यस विश्लेषणबाट प्राप्त नतिजालाई अनुकूलन कार्ययोजनामा प्राथमिकताका साथ राखिएको छ । तर यसो भन्दैमा कुनै क्रियाकलापले उत्कृष्ट अंक ल्याउँदैन त्यो नै सबै स्थानको लागि सर्वोत्कृष्ट भन्ने चाहिँ होइन, स्थान अनुसार क्रियाकलापको उत्कृष्टता फरक हुन सक्छ ।

तालिका १४. अनुकूलन उपायहरूको प्राथमिकीकरण

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि	
कृषी तथा खाद्य सुरक्षा	वाढी तथा पहिरो	खेती योग्य जमिन कटान तथा पुरेको	अनुकूलनका प्रयासहरूले गर्दा कृषि क्षेत्रमा विभिन्न खाले अनुकूलनका उपायहरू अपनाइने हुनाले वाढी, पहिरो, खडेरी कृषि तथा तथा प्रभाव कम हुनाले उत्पादनमा वृद्धि हुनेछ र खाद्य श्रुक्षा बढने छ ।	तटबन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
				वायोइन्जीनियरिङ (भकारी वाधने)	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
				संचाई कुलोमा क्षति	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	मध्यकालिन	
				सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	मध्यकालिन	
				नदि किनारमा वृक्षारोपण	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
				पशु चौपायामा क्षति	२	२	३	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन	
	कृषि तथा पशुमा रोग	अन्नवालीमा डुवान तथा क्षति		माटोको उर्वराशक्तिमा कमी, कृषि उत्पादनमा कमी	वाली विमा	२	१	३	२	३	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
					माटो परिक्षण शिविर	२	३	२	१	३	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
					माटोको उपचार	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
					रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरूको प्रवर्द्धन	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
					विउ भण्डारणका लागि शुरक्षित भोला (सुपर ग्रेन व्याग)	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
					प्रांगारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		पशु चौपायामा रोगको वृद्धि		पशु चौपायामा रोगको वृद्धि	पशुपालन सम्बन्धि तालिम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
					पशु स्वास्थ्य शिविर	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					भकारो सुधार	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
					वाखाको खोर सुधार	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					नश्ल सुधार (वोका) वोयर	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
					नश्ल सुधारका लागि कृतिम गर्भाधान (गाई र भैसी)	३	२	३	१	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दियोजना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूख (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
खडेरी	पानीको उपलब्धतामा कमी, पानीका मुलहरु सुक्ने क्रममा वृद्धि, हिउँदमा खोलाहरुको बहावमा कमी			सुख्खा सहने प्रजातिको प्रवर्द्धन(गहु, मकै, धान)	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				थोपा सिंचाई	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				फिरफिरे सिंचाई	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				प्लास्टिक घरमा वेमौषमी तरकारी खेती	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				प्लास्टिक पोखरी	२	३	२	१	२	३	१३	चौथो	अल्पकालिन
				पक्की सिंचाई पोखरी	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				कम पानी आवश्यक पर्ने नगदे बाली जस्तै अदुवा खेती सम्बन्धि तालिम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				घर वगैचा तालिम	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				तरकारी खेतीका लागि नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				श्रोत घर वगैचा स्थापना	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				घास रोपण	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				कृषि उपज संकलन केन्द्रको स्थापना तथा सवलिकरण	२	३	३	१	३	२	१४	तेश्रो	मध्यकालिन
				सामुदायिक विउँ बैंकको स्थापना	२	३	२	१	३	२	१३	चौथो	दिर्घकालिन
				घास काटने मेसिन खरिद	३	३	२	१	३	३	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				धान भार्ने मेसिन खरिद	३	३	२	१	३	३	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				मकै छोडाउने मेसिन खरिद	३	३	२	१	३	३	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				फलफुल खेती सम्बन्धि तालिम तथा विरुवा वितरण (आप, अनार, सुन्तला, कागति)	३	३	२	१	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिशोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि	
	भु क्षय	खेतबारीको माटो तथा पोषक तत्वहरू बगाएको		माहुरी पालन तालिम तथा घर वितरण	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन	
गहना सुधार				२	३	३	२	२	२	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन	
कृषि वन प्रणाली प्रवर्द्धन				२	३	३	२	२	२	२	१४	तेश्रो	मध्यकालिन	
वन तथा जैविक विविधता			वन व्यवस्थापन तथा वृक्षारोपण लगायतका विभिन्न किसिमका अनुकूलनका प्रयासहरूले गर्दा वनको हैसियतमा सुदृढ हुनुको साथै जैविक विविधता संरक्षणमा टेवा पुग्नेछ ।	वृक्षारोपण	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
				रुखहरू बगाउने	३	३	३	२	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				वन जंगलको माटो बगाउने गरेको	२	३	३	२	३	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					२	३	३	२	३	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
					२	३	३	२	३	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				डाले घाँस प्रजातिहरू रोप्ने	२	३	३	२	३	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
	आगलागि	रुखविरुवा, चराचुरुंगी तथा अन्य वन्यजन्तुमा क्षति		पानीको वन्य जन्तुहरू तथा बोटविरुवाहरू लोप हुँदै जाने	संरक्षण पोखरी निर्माण	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				बोटविरुवाको वृद्धिमा असर	रिचार्ज पोखरी निर्माण	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
					परम्परागत सुख्खा पोखरी संरक्षण	३	३	३	३	२	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					अग्नी नियन्त्रण सम्बन्धि तालिम तथा सामान खरिद	२	३	३	२	२	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
					अग्नी रेखा निर्माण	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
					सुख्खा मौसम शुरु हुनु अगावै वनमा जम्मा भएका प्रज्वलनशील वस्तुहरू जस्तै पात पत्कर, भाडी, सुकेका घाँसपात हटाउने	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
मिचाहा प्रजाति	मिचाहा प्रजाति	घास तथा जडिवुटिका प्रजातिहरू लोप हुँदै गएको	भाडि सफाई	२	३	२	३	२	१	१३	चौथो	अल्पकालिन		
			बोट विरुवाको वृद्धि विकासमा असर	मिचाहा प्रजातिहरू जस्तै वनमारा उखेलेर फाल्ने र त्यस्ता प्रजातिहरूको प्रयोग गरी वायोब्रिकेट तथा वायोचार उत्पादन	३	३	३	३	२	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
			वन्य जन्तुहरू लोप हुँदै गएको	वन व्यवस्थापन (हाँगा काटछाट)	३	३	३	३	२	१	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यभारमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
				खुल्ला चरिचरण रोक्ने	२	२	२	२	२	२	१२	पाँचौ	अल्पकालिन
जलश्रोत तथा उर्जा	वाढी तथा पहिरो	खानेपानीका मुहान बगाएको	खानेपानीको मुहानको संरक्षणबाट पानीको उपलब्धता बढ्नुका साथै स्वस्थ पिउने पानी तथा सरसफाईको कारणले स्थानीयको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार आएको हुनेछ ।	खानेपानी मुहान संरक्षण (तारवार, वृक्षारोपण, टाँकि निर्माण) तथा खानेपानी योजना निर्माण	३	३	३	१	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन
	खडेरी	पानीको उपलब्धतामा कमी		जिरो उर्जा पम्प (वर्षा पम्प) प्रविधिबाट सिंचाई	३	२	२	१	३	३	१४	चौथो	अल्पकालिन
				सरल सिंचाई प्रविधि (थोपा सिंचाई र फिरफिरे सिंचाई)	३	३	२	२	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन
		पानीका मुहानहरू सुकेको		UPLIFT प्रविधिबाट खाने पानी तथा सिंचाई	३	३	२	१	३	३	१५	तेश्रो	मध्यकालिन
		पानीको कमीका कारण घट्ट संचालनमा कठिनाई भएको		सुधारिएको घट्ट	३	३	३	२	३	३	१७	पहिलो	अल्पकालिन
				सुधारिएको चुलो	३	३	३	२	३	३	१७	पहिलो	अल्पकालिन
		दाउराको उपलब्धतामा कमी		गोबरग्यास प्लान्ट निर्माण	३	३	३	१	३	२	१५	तेश्रो	अल्पकालिन
				सोलार प्यानल खरिद तथा वितरण	३	३	३	१	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन
भौतिक पूर्वाधार तथा जलवायुजन्य प्रकोप	वाढी तथा पहिरो	सिंचाई कुलोमा क्षति	विभिन्न भौतिक पूर्वाधारको निर्माणबाट बाढी, पहिरो जस्ता जल उत्पन्न प्रकोपको असर कम हुनेछ	सिंचाई कुलोको मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	मध्यकालिन
		वाटोघाटोमा क्षति		तटबन्ध/टेवा पर्खाल/चेकड्याम तथा नाली मर्मत तथा निर्माण	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				वायो ईन्जिनियरिंग (जैविक वाध र पर्खाल)	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		विद्यालय तथा वस्तिमा क्षति		पक्की गारो लगाउने	३	३	३	१	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				कच्ची गारो लगाउने	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				आकस्मिक कोषको स्थापना	३	३	३	१	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिशोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि	
		खानेपानी टंकी तथा पाइपलाइनमा क्षति		खानेपानी टंकी तथा पाइपलाइनमा मर्मत	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
जन स्वास्थ्य	वाढी, पहिरो	मानविय क्षति	सचेतनामूलक तथा पूर्व तयारीका क्रियाकलापहरुले जलवायुजन्य रोगहरुमा कमि आउने छ ।	खोज तथा उद्धार सम्बन्धि तालिम	२	३	३	१	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन	
	सरुवा रोगहरुको संक्रमणमा वृद्धि	भाडापखाला, आखा पाक्ने रोग, औलो, टाईफाईड आदीको संक्रमणमा वृद्धि		स्ट्रेचर खरिद	३	३	३	२	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				प्राथमिक उपचार सम्बन्धि तालिम तथा प्राथमिक उपचार सामग्री सहितको वाक्स खरिद	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
				स्वास्थ्य चौकीको सबलिकरण	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
				जनचेतनामूलक कार्यक्रम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन	
				पानीको शुद्धिकरण	२	३	२	३	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
				औषधीयुक्त भुल खरिद	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
				आपतकालिन कोषको स्थापना	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	दिर्घकालिन	
				पोषण सम्बन्धि तालिम	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन	

नोट: अल्पकालिन भन्नाले ५ वर्ष भन्दा कम, मध्यकालिन भन्नाले ५ देखि १० वर्ष सम्मका र दिर्घकालिन भन्नाले १० वर्षभन्दा माथिका योजनाहरुलाई जनाउँदछ ।

३.४.३ आवश्यक क्षमता विकासको लेखाजोखा

यस वडाका स्थानीय सुमदाय सबैले जलवायु, तापक्रम, पानी पर्ने समयमा आएका परिवर्तनहरूको महसुस गरेका भएता पनि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान, सूचना तथा जानकारीहरूको कमीले त्यस्ता परिवर्तनहरू किन भईरहेका छन् भन्ने बारेमा उनीहरू अनविज्ञ थिए । यसर्थ प्रत्येक वस्तिहरूमा गरिएका सचेतनामूलक क्रियाकलापहरू स्थानीय सुमदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि ज्ञान वृद्धि गराउन निकै नै उपयोगी सावित भएका छन् । त्यसैले वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, स्थानीय सुमदायका साथसाथै वडामा कार्यरत सम्पूर्ण गैर सरकारी संस्थाहरू तथा ईलाका स्तरीय सरकारी कार्यालयहरूलाई पनि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन मैत्री योजना तथा कार्यक्रम तयार गर्न साथै सहकार्यको लागि उत्प्रेरित गर्न विभिन्न तालिम, गोष्ठी, अन्तरक्रिया र अवलोकन भ्रमण जस्ता कार्यक्रमहरूको आवश्यकता देखिन्छ ।

यस वडाको वडा कार्यालयमा अध्यक्ष सहित ५ जना निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, खरिदार स्तरका १ जना सचिव, १ जना स.ले.पा. र १ जना कार्यालय सहायक रहेका छन् भने वडाले भाडाको घरवाट आफ्नो सेवाहरू प्रदान गर्दै आएको छ । लापा निर्माणका सम्पूर्ण चरणहरूमा वडा कार्यालयले मुख्य भूमिका खेल्दै आएको पनि छ । निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न केही हदसम्म दक्ष देखिएतापनि कार्यक्रमको लक्ष्य पुरा गर्न उनीहरूलाई थप ज्ञान, सीप दिनु पर्ने आवश्यक देखिन्छ । यस वडाको सम्पूर्ण सूचनाको अध्यावधि राख्न कम्प्यूटर, जनशक्तिलाई तालिम साथै वडामा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी पुस्तकहरू राख्न तथा अध्ययन गर्न ज्ञान केन्द्रको स्थापना गर्नु पर्ने देखिन्छ । यसरी लापाका योजनालाई कार्यान्वयन गर्न यस्ता तालिम, गोष्ठीहरूको आवश्यक पर्ने भएको हुँदा त्यस्ता तालिम तथा गोष्ठीहरू संचालन तथा सम्पन्न गर्नको लागि सहयोगी निकायहरू जि.स.स., गाउँपालिका, स्थानीय संघ संस्थाहरू साथै दातृ निकायहरूको साथ र सहयोगको आवश्यकता छ भने योजना कार्यान्वयन गर्नका लागि एक जना सामाजिक परिचालक, एक जना कृषि प्राविधिक र एक जना प्राविधिक (आभेरसियर) परिचालन गर्नु पर्ने पनि आवश्यकता देखिन्छ । यसरी नै लापा कार्यान्वयनका लागि निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू तथा सरोकारवाला निकायहरूलाई स्व:अनुगमन, सार्वजनिक लेखा परिक्षण, योजना प्रक्रिया सम्बन्धी अभिमुखीकरण र योजना व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्न पनि आवश्यक देखिन्छ । यिनै आवश्यकताहरूलाई ध्यानमा राख्दै स्थानीय सरोकारवालाहरूसंगको छलफलको आधारमा तयार गरिएको क्षमता विकास योजना तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १५. क्षमता विकास योजना

विषयगत क्षेत्र	समुदाय स्तरबाट आएका क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रस्तावित मागहरू
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि तथा पशु व्यवस्थापन तालिम ● विभिन्न भुईँ घाँस तथा डालेघाँस रोपण ● उन्नत जातका पशु पालन ● कृषिमा आधुनिक प्रविधि ● उन्नत जातको विउ विजन ● गह्वा सुधार तालिम ● साना सिंचाई प्रविधि सम्बन्धि तालिम ● भू-क्षमता अनुसारको भू-उपयोग सम्बन्धि प्राविधिक तालिम
वन तथा जैविक विविधता	<ul style="list-style-type: none"> ● वन व्यवस्थापन तालिम तथा सोको लागि आवश्यक सामग्रीहरू ● जैविक विविधत संरक्षण सम्बन्धि तालिम
जलश्रोत र उर्जा	<ul style="list-style-type: none"> ● माथिल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रहरूको अन्तर सम्बन्ध र सहकार्य सहितको जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तालिम ● वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धि तालिम
जन स्वास्थ्य	<ul style="list-style-type: none"> ● प्राथमिक उपचार तालिम तथा प्राथमिक उपचारका लागि आवश्यक सामग्रीहरू

विषयगत क्षेत्र	समुदाय स्तरबाट आएका क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रस्तावित मागहरु
	<ul style="list-style-type: none"> वस्ती स्तरमा स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना सरसफाई, पोषण सम्बन्धी तालिम
जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास तथा लैंगिक समावेशीकरण	<ul style="list-style-type: none"> सिपमूलक तालिम (ढाँकाटोपी निर्माण तथा होजेरी) जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि तालिम लैंगिक तथा समाजिक समावेशीकरण तालिम
भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय कृषि उपज संकलन तथा विक्री वितरण केन्द्र जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अध्ययन गर्न श्रोत केन्द्र
जलवायुजन्य प्रकोप	<ul style="list-style-type: none"> जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतनामूलक तालिम
अनुगमन तथा मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास	<ul style="list-style-type: none"> अनुगमन तथा मूल्यांकन तालिम अवलोकन भ्रमण
कार्यक्रम कार्यान्वयन	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम कार्यान्वयन क्षमता विकास तालिम

३.५ लैंगिक विश्लेषण

जलवायु परिवर्तनजन्य प्रकोपहरुले पार्ने असर व्यक्ति, परिवार वा समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुदाँ कुनै पनि समुदायमा अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान गर्दा सदियौं देखि त्यस समाजमा व्याप्त लैंगिक तथा सामाजिक सवालहरुलाई विश्लेषण गर्न अपरिहार्य हुन्छ । यसर्थ यस दामा गाउँपालिका वडा नं. १ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माणको क्रममा वस्ती स्तरीय गोष्ठी तथा वडा स्तरीय गोष्ठीहरुमा यहाँ विद्यमान लैंगिक तथा सामाजिक सवालहरुको बारेमा सहभागितामूलक तरिकाले छलफल गरिएको थियो । उक्त छलफलहरुबाट तयार गरिएको लैंगिक खाका तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । जस अनुसार अन्य क्षेत्रमा जस्तै यस वडामा पनि महिलाहरु घरभित्रको काममा र पुरुषहरु घरबाहिरको काममा संलग्न रहेको देखिन्छ । साथै श्रोत साधनहरुमा पुरुषहरुको पहुँच बढी रहेको देखिन्छ । यसर्थ यस कार्ययोजनामा महिलाहरुको सीप तथा क्षमता विकास गर्दै उत्पादनशिल क्षेत्रहरु तथा श्रोत साधनहरु उनीहरुको पहुँच बढाउने खालका योजनाहरुलाई समावेश गरिएका छन् ।

क) काममा आधारित लैंगिक खाका

काम	कसले गर्दछ ?	कहाँ गरिन्छ ?	कहिले गरिन्छ ?
	महिला, पुरुष, बालक, बालिका	घरबाहिर, घरभित्र, बजार, कार्यालयमा, बनजंगल आदि	वार्षिक, कहिलेकाँही, दैनिक, मासिक
उत्पादनशील			
जागिर	पुरुष	घरबाहिर, कार्यालय	वार्षिक
खेतीपाति	महिला	घरबाहिर	दैनिक
व्यापार	पुरुष	बजार	दैनिक
वैदेशिक रोजगार	पुरुष	विदेश	वार्षिक
पुर्नउत्पादनशील			
घासदाउरा	महिला	घरबाहिर	दैनिक
पानीपधेरा	महिला	घरबाहिर	दैनिक
भान्सा	महिला	घरभित्र	दैनिक
केटाकेटीको रेखदेख	महिला	घरभित्र	दैनिक
सामुदायिक तथा राजनैतिक काम			
क) सामुदायिक व्यवस्थापकीय			

काम	कसले गर्दछ ?	कहाँ गरिन्छ ?	कहिले गरिन्छ ?
	महिला, पुरुष, बालक, बालिका	घरबाहिर, घरभित्र, बजार, कार्यालयमा, बनजंगल आदि	वार्षिक, कहिलेकाँही, दैनिक, मासिक
वन समुह	पुरुष	घरबाहिर	मासिक
आमा समुह	महिला	घरबाहिर	मासिक
वडा नागरिक मञ्च	पुरुष	घरबाहिर	मासिक
नागरिक सचेतना केन्द्र	महिला	घरबाहिर	मासिक
सहकारी	पुरुष	घरबाहिर	मासिक
ख) सामुदायिक राजनीतिक	पुरुष	घरबाहिर	कहिले काँही

ख) श्रोत साधनमा आधारित लैंगिक विश्लेषण खाका

श्रोत साधनहरु	श्रोत साधन माथि पहुँच		श्रोत साधन माथि नियन्त्रण	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
घर जग्गा	म	पु	म	पु
गरगहना	म	पु	म	पु
आर्थिक कारोबार	म	पु	म	पु
खेतीपाति	म	पु	म	पु
पशुपंक्षी	म	पु	म	पु
व्यापार व्यवसाय	म	पु	म	पु
जागिर	म	पु	म	पु
वैकिड कारोबार	म	पु	म	पु

ग) लैंगिक विश्लेषणमा आधारित कार्ययोजना खाका

लैङ्गिक अन्तर/सवालहरु	समाधानका उपायहरु	मापन गर्ने सूचकहरु	कसरी गर्ने?
लैङ्गिक विभेद			
छोरीलाई गाउमा र छोरालाई शहरमा पढाउने	सचेतनामुलक कार्यक्रम	विद्यालयमा छोरा र छोरीको अनुपात	रेडियो कार्यक्रम
	महिलाहरुलाई आयमुलक कार्यक्रम	छात्राहरुको विद्यालयमा नियमितता	सडक नाटक, पोष्टर
			अभिभावक अन्तरक्रिया
			सिपमुलक, आयमुलक कार्यक्रम संचालन
ज्यालामा विभेद			
समान काममा पनि महिलालाई पुरुषको भन्दा कम ज्याला	पैरवी, सचेतना, विद्यमान कानुनको कार्यान्वयनमा जोड	समान ज्याला पाएका हुनेछन	सरोकारवाला निकाय र सर्वधारण (मजदुर) विच अन्तरक्रिया
कार्यबोझ			
पुरुष विदेशमा जाने हुदा महिलाहरुले वच्चाहरुको पालनपोषण देखि सबै जिम्मेवारी वहन गर्नुपर्ने	आयमुलक कार्यक्रम, वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन, खानेपानीको उचित व्यवस्था, पुरुषलाई	घराएसी कामकाजको बाडफाड भएको हुनेछ, स्वदेशमै स्वरोजगारको अवसर श्रृजना भएको हुनेछ	नमुना अध्ययन

लैङ्गिक अन्तर/सवालहरू	समाधानका उपायहरू	मापन गर्ने सूचकहरू	कसरी गर्ने?
	स्वदेशमै रोजगारीको व्यवस्था	।	
जलवायु परिवर्तनका कारणले पानीको उपलब्धता कमी भएकोले महिलालाई कार्यवोभ वढेको	पानीका श्रोतहरूको संरक्षण तथा उचित व्यवस्थापन	पानीका मुहानहरू संरक्षण भई उचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	अध्ययन, अवलोकन

३.६ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा

अनुकूलन योजना तयारी गोष्ठीबाट पहिचान भई प्राथमिकतामा परेका जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले प्राविधिक रूपमा सफल देखिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई समेट्दै र स्थानीय व्यक्ति तथा समुदायद्वारा गरेका अनुकूलन प्रयासहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै यस अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ । यस दार्मा गा.पा. वडा नं. १ को उच्च प्राथमिकतामा परेको र तुरुन्त गर्न आवश्यक देखिएको क्रियाकलापहरू समावेश गरिएका छन् । यस योजनाको बजेट तर्जुमा जिल्लाका विद्यमान दररेट, सम्बन्धित सरकारी निकायहरूसंगको समन्वय र योजना तयारीमा संलग्न स्थानीय व्यक्तिहरूको अनुभवको साथै प्राविधिक इस्टिमेटको आधारमा गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा पहिलो वर्ष रु.८५,५९,०००/- दोस्रो वर्ष रु.८४,०५,०००/- र तेस्रो वर्ष रु.६९,३९,०००/- गरी जम्मा रु २,३९,०३,०००/- बराबरका कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छन् । यस कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यकता र कार्यक्रमको प्रकृति हेरी स्थानीय निकायहरू र समूहहरूले पनि योगदान गर्ने प्रतिबद्धता जनाएका छन् ।

तालिका १६. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																		
१.१	पशु स्वास्थ्य सिबिर	पटक	१०	३०	२४	८५	१७५	११५	३९९	४	१२०	३	९०	३	९०	३००	पहिलो वर्ष: मैदान, आधारभूत स्यालागाउ, काफलगौरा र भदालेखोला, दोश्रो वर्ष: खारा, भुलेरी र घुसखोला, तेस्रो वर्ष: डाडागाउ, स्यालागाउ डाडा र दहिटाकुरा	पशु सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, आशा	प्रत्येक वडामा ६ महिनाको अन्तरमा सिबिर संचालन गर्ने
१.२	नश्ल सुधार (वोका) जमुनापारी र वोयर	ओटा	८	२५	२४	८५	१७५	११५	३९९	४	१००	४	१००	०	०	२००	साविकका प्रत्येक वडामा १ वटा जमुनापारी र १ वटा वोयर गरि ८ वटा	पशु सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, आशा	सम्बन्धित वडाको कृषक समुहलाई वडा भरिका सर्व घरधुरीले प्रयोग गर्न पाउने गरि वोका हस्तान्तरण गर्ने
१.३	भकारो सुधार	ओटा	१००	२५	५	२५	५०	२०	१००	४०	१००	४०	१००	२०	५००	२५००	साविकका वडाहरुमा २५ वटाका दरले	पशु सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, आशा	भैस तथा गाई गोरुको लागि उचित खोर तथा भकारो निर्माण
१.४	वाखाको खोर सुधार	ओटा	१००	१०	५	३०	४०	२५	१००	४०	४०	४०	४०	२०	२००	१०००	साविकका वडाहरुमा २५ वटाका दरले	पशु सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, आशा	वाखाको सुधारिएको खोर निर्माण गर्ने
१.५	पशु विमा (वाखा)	ओटा	९००	०।२५	५	६०	७५	४०	१८०	३००	७५	३००	७५	३००	७५	२२५	साविकका वडाहरुमा २२५ वटाका दरले	पशु सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, आशा	१ घरधुरीको औषतमा ५ ओटा वाखाको पशु विमा गर्ने
१.६	पशुपालन सम्बन्धि तालिम	पटक	८	१०	०	२५	१२०	५५	२००	४	४०	४	४०	०	०	८०	साविकको वडाहरुको पायक पर्ने स्थानमा	पशु सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, कृषि, आशा	व्यवसायिक भैसपालन वा वाखापालन सम्बन्धी प्रत्येक क्रियाकलापमा २५ जना कृषकलाई २ दिने तालिम प्रदान गर्ने

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.७	घास रोपण (भुइँ घाँस तथा डाले घाँस)	रोपनी	२५०	२	३२	१०७	२१५	१४४	४९८	१२५	२५०	१२५	२५०	०	०	५००	साविकका वडाहरुमा प्रत्यक घरधुरीले आधा रोपनीमा लगाउने	पशु सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, कृषि, आशा	अम्लिसो, मोलासिस, स्टाईलो प्रजातिका भुइँ तथा डाले घासहरु वारिका काल्ना र भिरालो जमिनमा रोपन गर्ने र प्रत्यक घरधुरीले आधा रोपनीमा रोपन गर्ने
१.८	माछा पालनमा सहयोग	ओटा	१०	१०	०	४	४	२	१०	०	०	५	५०	५	५०	१००	भदालेखोला, वराखोला र सिमलपुर	पशु सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, आशा	पोखरी निर्माण तथा भुरा सहयोग
१.९	अदुवा खेती सम्बन्धि तालिम	पटक	३	१०	२	१५	३०	१३	६०	१	१०	१	१०	१	१०	३०	साविकको वडा नं. १ को कोट	आशा, कृषि सेवा केन्द्र, अदुवा वाली अनुसन्धान कार्यालय, वडा कार्यालय, गा.पा.	साविकका प्रत्यक वडाबाट ५ जना लाई २ दिने तालिम प्रदान गर्ने
१.१०	वमौषमी तरकारी खेतीका लागि संकटासन्न घरधुरीहरुलाई प्लाष्टिक घर सहित थोपा सिंचाई प्रविधिमा सहयोग	सेट	२००	१०	०	५०	९५	५५	२००	१००	१००	६०	६००	४०	४०	२०००	साविकको वडामा ५० वटाका दरले	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा., आशा,	तरकारी खेतीमा संलग्न कृषकहरु छनौट गरि थोपा सिंचाई सेट र प्लाष्टिक उपलब्ध गराउने
१.११	संकटासन्न घरधुरीहरुलाई फिफिरे Sprinkle सिंचाई (पाइप सहित)	वटा	२००	१	३	२५	४७	२५	१००	१००	१००	१००	१००	०	०	२००	साविकका वडाहरुमा ५० जना कृषकहरुलाई	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा., आशा,	तरकारी खेतीमा संलग्न का उपयुक्त कृषकहरु छनौट गरि फिफिरे र पाइप सिंचाई सेट उपलब्ध गराउने (बढीमा दुईवटा उपलब्ध गराउने)
१.१२	तरकारी खेतीका लागि नर्सरी स्थापना / श्रोत घर वगैचा स्थापना	वटा	४	३०	०	१	२	१	४	४	१२०	०	०	०	०	१२०	साविकका प्रत्यक वडाहरुमा १,१ वटा ,अगुवा कृषककोमा	आशा, कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा.	तरकारी तथा फलफुलका वर्ना उमाने र वडामा सुलभ मुल्यमा वितरण गर्ने

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.१३	पोषण सुधारका लागि घर वगैचा व्यवस्थापन तालिम तथा सहयोग	पटक	४	१०	१०	२५	३५	५०	१२०	४	४०	०	०	०	०	४०	साविकका सबै वडाहरूमा	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा., आशा,	३० जना कृषकहरूको समुह बनाई घरवगैचा सम्बन्धि तालिम संचालन गर्ने आवश्यक तरकारीका विरुवा तथा सामाग्री प्रदान श्रोत नर्सरीबाट उपलब्ध गराउने
१.१४	माटो परिक्षण शिविर	पटक	१०	५०१००	२४	८५	१७५	११५	३९९	४	२००	३	१५०	३	१५०	५००	पहिलो वर्ष: मैदान, आधारभूत स्यालागाउ, काफलगाँउ र भदालेखोला, दोश्रो वर्ष: खारा, भुलेरी र घुसखोला, तेश्रो वर्ष: डाडागाउ, स्यालागाउ डाडा र दहिटाकुरा	आशा, कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा.	माटोको नमुना संकलन गरि शिविरमा परिक्षण गराउने
१.१५	माहुरीपालन सम्बन्धि तालिम	पटक	१	१५	०	५	५	१०	२०	०	०	१	१५	०	०	१५	साविकको वडा नं. १ को कोट	आशा, कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा.	साविकका प्रत्येक वडाबाट ५ जना लाई ३ दिने तालिम प्रदान गर्ने
१.१६	बिपन्नहरूको आयआर्जन बृद्धिका लागि माहुरीपालनमा सहयोग	पटक	४०	६	०	५	५	१०	२०	०	०	४०	२४०	०	०	२४०	साविकका प्रत्येक वडामा ५ जना	आशा, कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा.	माहुरी पालन सम्बन्धि तालिम प्रदान गरेका कृषकहरूलाई घर सहयोग गर्ने
१.१७	सुख्खा सहने प्रजाति प्रवर्द्धन (गहु)	के.जी.	४०	०१०८	१६	५४	१०७	७२	२४९	०	०	२००	१६	२००	१६	३२	साविकको सबै वडाहरूमा १०० किलो को दरले	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा., आशा,	पासांग लामु, डब्लु के १२०० वा अन्य उपयुक्त जातको गहुँको विउँ खरिद गरी आवश्यकता अनुसार वितरण गर्ने
१.१८	सुख्खा सहने प्रजाति प्रवर्द्धन (मकै)	के.जी.	४०	०१०८	१६	५४	१०७	७२	२४९	२००	१६	२००	१६	०	०	३२	साविकको सबै वडाहरूमा १०० किलो को दरले	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा., आशा,	रामपुर कम्पोजिट वा अन्य उपयुक्त जातको मकैको विउँ खरिद गरी आवश्यकता अनुसार वितरण गर्ने

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.१९	फलफुलका वेना खरिद (आप, कागति, अनार, सुन्तला)	ओटा	३०००	०१०४	३२	१०७	२१५	१४४	४९८	१०००	४०	१०००	४०	१०००	४०	१२०	साविकका सबै वडाहरुमा	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा., आशा,	प्रत्येक घरधुरीलाई अनार, सुन्तला, आप र कागतिका ६ ओटा बिरुवा वितरण गर्ने
१.२०	विपन्न महिलाहरुको जिविकोपार्जनका लागि च्याउ खेती सम्बन्धि तालिम तथा सहयोग	पटक	१०	१५	०	१५	१००	८५	२००	३	४५	३	४५	४	६०	१५०	पहिलो वर्ष: डाडागाउ, स्यालागाउ डाडा र दहिटाकुरा दोश्रो वर्ष: खारा, भुलेरी र घुसखोला, तेश्रो वर्ष: मैदान, आधारभुत स्यालागाउ, काफलगैरा र भदालेखोला,	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा., आशा,	प्रत्येक टोलवाट २० जना महिलाकृषकहरुलाई च्याउ खेती सम्बन्धि तालिम र च्याउको विउ उपलब्ध गराउने
१.२१	प्राङ्गारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम	पटक	४	१०	५	२०	३५	४०	१००	२	२०	२	२०	०	०	४०	साविकको सबै वडाहरुमा १ पटकका दरले	आशा, कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गा.पा.	प्रत्येक ईभेन्टमा २५ जना कृषकहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने
१.२२	विउ भण्डारण गर्ने प्लाष्टिक थैलि (सुपर ग्रेन ब्याग) खरिद	ओटा	९००	०१३५	३२	१०७	२१५	१४४	४९८	३००	१०५	३००	१०५	३००	१०५	३१५	सबै वडाहरुमा प्रत्येक घरधुरीलाई	आशा, कृषि सेवा केन्द्र, गा.पा., वडा कार्यालय, अन्य सरोकारवाला निकायहरु	विउ भण्डारण गर्ने प्लाष्टिक थैली खरिद तथा वितरण
१.२३	घर बगैचा प्रवर्द्धनका लागि जुठेल्ना सुधार	ओटा	२५०	२१५	०	५०	१००	१००	२५०	१००	२५०	१००	२५०	५०	१२५	६२५	साविकको वडा नं. १ म ७५, वडा नं. ३ मा ४०, वडा नं. ७ मा ६०, वडा नं. ८ मा ७५	वडा कार्यालय, गा.पा., आशा	सुधारिएको जुठेल्ना, चागं र जुठेल्नाको पानी संकलन गर्ने खाडल निर्माण गर्ने
१.२४	धान भान्ने मेसिन खरिद	वटा	५	२५	१६	५४	१०७	७२	२४९	०	०	२	५०	३	७५	१२५	सिमलपुरमा १, भदालेखोला २, वराखोला १ र चनारा १	आशा	मेसिन खरिद गरी वितरण गर्ने
१.२५	धान ओसाउनका लागि हाते पंखा	वटा	५	५	१६	५४	१०७	७२	२४९	०	०	२	१०	३	१५	२५	सिमलपुरमा १, भदालेखोला २, वराखोला १ र चनारा १	आशा	मेसिन खरिद गरी वितरण गर्ने
१.२६	मकै छोडाउने मेसिन	वटा	२०	०१८	१६	५४	१०७	७२	२४९	१०	८	१०	८	०	०	१६	साविकका वडाहरुमा ५१५	आशा	मेसिन खरिद गरी वितरण

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण	
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७						
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट					
	खरिद								९								वटा		गर्ने	
१.२७	विपन्न वर्गको लागि अलैची खेतीमा सहयोग	रोपनी	३०	१२	०	१६	२०	२४	६०	१०	१२०	१०	१२०	१०	१२०	३६०	लसुनधारी, तुल्धारा, गुईयाखोला र रानीपानी	वडा कार्यालय, गा.पा., आशा	अलैची रोपणका लागि विरुवा सहयोग	
१.२८	भुक्षय नियन्त्रणका लागि गढा सुधार	हेक्टर	६	५	२०	३०	४०	३०	१२०	२	१०	२	१०	२	१०	३०	ढाकीवारा, स्यालागाउ, पैयाडाडा, पाथिहाला, टिलोहाले	ठाटिचौर, डाडा, घुसखोला, भारपोखरा,	आशा, कृषि सेवा केन्द्र, जिल्ला भुशंरक्षण कार्यालय, अन्य सरोकारवाला निकायहरु	भिरालो खेती भएको ठाउमा हेज रो निर्माण गरि गढा सुधार गर्ने
	जम्मा										४०६		३८१		२०४	९९२०				
२	जलस्रोत तथा उर्जा																			
२.१	पक्की सिंचाई पोखरी निर्माण																			
२.१.१	रागेखोला सिंचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	२१५	२	४	१०	१२	२८	१	२१५	०	०	०	०	२१५	साविकको वडा नं. १	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	३०,००० लि. को सिंचाई पोखरी	
२.१.२	पल्लोपानी सिंचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	२१५	४	८	१८	२१	५१	०	०	१	२१५	०	०	२१५	साविक वडा नं. ३	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	३०,००० लि. को सिंचाई पोखरी	
२.१.३	घारीगैरा सिंचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	२१५	२	३	७	१०	२२	०	०	०	०	१	२१५	२१५	साविक वडा नं. ३	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	३०,००० लि. को सिंचाई पोखरी	

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.४	स्यानधारी सिंचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	२१५	३	५	८	९	२५	०	०	०	०	१	२१५	२१५	साविकको वडा नं. १ दहिटाकुरा	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	३०,००० लि. को सिंचाई पोखरी
२.१.५	सिंचाई तथा खानेपानीका लागि सुधारिएको थाई जार (घैटो) निर्माण	ओटा	९	९०	४	१६	१२	८	४०	३	२७०	३	२७०	३	२७०	८१०	साविकको वडा नं. ३ को किमटाकुरा, काफलगैरा र विष्टगाउ	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	१० घ.मि.को सुधारिएको थाई जार निर्माण गर्ने
२.२	खानेपानी मुहान संरक्षण तथा खानेपानी आयोजना मर्मत		०																
२.२.१	ठुलाधारा खानेपानी टाँक निर्माण	ओटा	१	१८०	२	४	२०	४४	७०	१	१८०	०	०	०	०	१८०	साविकको वडा नं. १	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	१०,००० लि. टाँक निर्माण
२.२.२	साउनेपनेरी खानेपानी टाँक निर्माण	ओटा	१	६०	०	३	१७	३०	५०	१	६०	०	०	०	०	६०	साविकको वडा नं. १	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	३,००० लि. टाँक (धारा सहित)
२.२.३	लसुनधारी खानेपानी टाँक निर्माण	ओटा	१	८०	१	२	१०	१७	३०	०	०	१	८०	०	०	८०	साविकको वडा नं. १	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	५,००० लि. टाँक (धारा सहित)

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारम)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.२.४	डल्लुगारे खानेपानी टँक निर्माण	ओटा	१	६०	१	२	६	११	२०	०	०	१	६०	०	०	६०	साविकको वडा नं. १	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	३,००० लि. टँक (धारा सहित)
२.२.५	गैरावारी खानेपानी टँक निर्माण	ओटा	१	६५	०	१	७	१२	२०	०	०	०	०	१	६५	६५	साविकको वडा नं. १	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	३,००० लि. टँक
२.२.६	रुपापानी खानेपानी टँक निर्माण	ओटा	१	२००	०	३	१६	३१	५०	०	०	०	०	१	२००	२००	साविकको वडा नं. १	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	१०,००० लि. टँक निर्माण
२.२.७	छिन्नेपानी खानेपानी टँक निर्माण तथा धारा विस्तार	ओटा	१	१५०	४	१६	१३	७	४०	१	१५०	०	०	०	०	१५०	साविकको वडा नं. ३ को विष्टगाउ	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	८,००० लि. टँक निर्माण, २ ओटा धारा विस्तार
२.२.८	चिरापानी खा.पा. टँक निर्माण	ओटा	१	१३०	२	८	६	४	२०	०	०	१	१३०		०	१३०	साविकको वडा नं. ३ को काफलगौरा	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	७,००० लि. टँक निर्माण

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.२.९	मंगलपानी खानेपानी टर्कि निर्माण तथा पाईप विस्तार	ओटा	१	११०	३	५	४	३	१५	०	०	०	०	१	११०	११०	साविकको वडा नं. ३, मंगलपानी	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	५,००० लि. टर्कि निर्माण र ५०० मि. पाईप
२.२.१०	गौराफाल्ने देखि ढाकिवरा खानेपानी योजना निर्माण	ओटा	१	१६०	२	५	१२	३	२२	१	१६०	०	०	०	०	१६०	साविकको वडा नं. ७	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा ईन्टेक, विचमा च्याम्बर र ३ वटा धारा निर्माण
२.२.११	धुपाखोला खानेपानी मुहान संरक्षण	ओटा	१	५०	१	२	३	१	७	०	०	०	०	१	५०	५०	साविकको वडा नं. ७	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	टर्कि निर्माण (२,००० लि.), धारा सहित, मुहान संरक्षण
२.२.१२	छिन्नेपाताल - मैदान खानेपानी योजना मर्मत	ओटा	१	५००	६	२०	६०	१४	१००	१	५००	०	०	०	०	५००	साविकको वडा नं. ७	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	अन्य निकायहरुसँगको समन्वयमा
२.२.१३	नालेखोला - भदालेखोला खानेपानी मुहान संरक्षण	ओटा	१	८०	२	७	२३	८	४०	१	८०	०	०	०	०	८०	साविकको वडा नं. ७	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहान संरक्षण, पुरानो टर्कि मर्मत, र घेरवार

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.२.१४	पधेरी देखि पैयाडाडा सम्म खानेपानी टाँकि निर्माण	ओटा	१	९०	२	४	१०	४	२०	१	९०	०	०	०	०	९०	साविकको वडा नं. ८	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	५,००० लि. टाँकि निर्माण
२.२.१५	डरेली देखि बाटो मुनि खानेपानी टाँकि निर्माण	ओटा	१	१००	२	४	७	३	१६	०	०	१	१००	०	०	१००	साविकको वडा नं. ८, पैयाडाडा	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा इन्टेक निर्माण, टाँकि निर्माण (२००० लि. धारा सहित , पाईप ७०० मि.
२.२.१६	स्यालागैरा देखि भुलेनी खानेपानी योजना	ओटा	१	१००	१	२	४	३	१०	०	०	१	१००	०	०	१००	साविकको वडा नं. ८	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा टाँकि निर्माण, पाईपलाईन विस्तार
२.२.१७	फलाटे खानेपानी टाँकि निर्माण	ओटा	१	९०	२	४	८	६	२०	१	९०	०	०	०	०	९०	साविकको वडा नं. ८	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	५,००० लि. टाँकि निर्माण
२.२.१८	निचिन्ने खानेपानी टाँकि निर्माण	ओटा	१	९५	४	१३	२०	१३	५०	०	०	०	०	१	९५	९५	साविकको वडा नं. ८	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	५,००० लि. टाँकि निर्माण

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.२.१९	तल्लो धारा -राउटेडेरा खानेपानी योजना	ओटा	२	११०	२	३	१०	५	२०	१	११०	०	०	१	११०	२२०	साविकको वडा नं. ८	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा इन्टेक निर्माण, टर्कि निर्माण (२००० लि.) , पाईप ७०० मि.
२.३	सुधारिएको चुलो निर्माण	ओटा	४९८	१	३२	१०७	२१५	१४४	४९८	१५०	१५०	१५०	१५०	१९८	१९८	४९८	साविकका सबै वडाहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	सुधारिएको चुलो निर्माण
२.४	सुधारिएको घट्ट निर्माण	ओटा	१५	२०	०	४	४	२	१०	५	१००	५	१००	५	१००	३००	साविकको वडा नं. १ मा १, वडा नं. ७ मा ४, वडा नं. ८ मा १०	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	नोजल, पाईप, रनरमा सुधारिएको प्रविधि प्रयोग गर्नुका साथै घट्टको स्तरउन्नती गर्ने
२.५	सोलर प्यानल खरिद	ओटा	५२	१०	०	०	५२	५२	१७	१७०	१७	१७०	१८	१८०	५२०	साविकको वडा नं. १ मा १५, वडा नं. ३ मा ७, वडा नं. ७ मा १५, वडा नं. ८ मा १५	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	सोलर प्यानल जडान	
२.६	गोबर ग्यास प्लान्ट निर्माण	ओटा	२०	५०	२	७	७	४	२०	६	३००	६	३००	८	४००	१०००	साविकको प्रत्येक वडामा ५१५ वटा	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा.का, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	गोबरग्यास प्लान्ट निर्माण गर्ने
	जम्मा									२६२५		१६७५		२२०८	६५०८				
३	बन तथा जैबिक																		

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
	बिबिधता																		
३.१	वहुउदेशिय नर्सरी स्थापना	ओटा	१	१००	०	०	१	०	१	१	१००	०	०	०	०	१००	साविकको वडा नं. १ को ठुलाधारा	वन कार्यालय, आशा, सा.व.उ.स.	चौडापाते प्रजाति , डालेघास प्रजाती का साथै अनार, आँप, कागति र सुन्तलाका विरुवा उत्पादन गर्ने
३.२	वृक्षारोपण	हेक्टर	१०		३२	१०७	२१५	१४४	४९८	०	०	५	०	५	०	०	वडाका सबै ५ वटा सा.व.मा २ हेक्टरका दरले	वन कार्यालय, आशा, वडा कार्यालय, गा.पा., सा.व.उ.स.	सामुदायिक वन भित्रको खाली भुभागमा वृक्षारोपण गर्ने
३.३	दिगो वन व्यवस्थापन	हेक्टर	१५	१०	३२	१०७	२१५	१४४	४९८	५	५०	५	५०	५	५०	१५०	प्रत्येक सामुदायिक वनहरुमा कार्ययोजना अनुसार दिगो वन व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरु गर्ने	वन कार्यालय, सा.व.उ.स., आशा, गा.पा.	हागा काटछाट, पतल्याउने, एकल्याउने, भाडी सफाई
३.४	परम्परागत सुख्खा पोखरीहरुको शंरक्षण / रिचार्ज पोखरी शंरक्षण	पटक	१०	५	३०	९९	१७३	५४	३५६	४	२०	३	१५	३	१५	५०	साविकको वडा नं. ३ मा भारपोखरा, मईविल्लीने पोखरा, टिलोहाल्ने, वडा नं. ७ मा भोपाल, गुईयाखोला, लाखुरीका रुख, भुलेली पोखरा, वडा नं. ८ मा ठुलाधारा खाली, फलाटे, धवाखोला	आशा, सा.व.उ.स., वडा कार्यालय, आमा समुह	सा.व.का सदस्यहरुको जनश्रमबाट परम्परागत रुपमा पुरिदै गएका सुख्खा पोखरीहरु खन्नुको साथै शंरक्षण गर्ने
३.५	वन क्षेत्रभित्र वन्यजन्तुको लागि शंरक्षण पोखरी निर्माण	स्थान	५	१०					०	२	२०	२	२०	१	१०	५०	प्रत्येक सा.व.मा १११ वटा	वन कार्यालय, आशा, सा.व.उ.स.	वन क्षेत्रभित्र वन्यजन्तुको लागि पक्की पानी पोखरी निर्माण
३.६	वायोब्रिकेट तथा वायोचार निर्माण सम्बन्धि तालिम	पटक	१	२५	२	८	१२	६	२८	०	०	१	२५	०	०	२५	साविकको वडा नं. १ कोट	वन कार्यालय, आशा, सा.व.उ.स., वडा कार्यालय, गा.पा.	साविकका प्रत्येक वडाबाट ७ जनाको दरले सहभागिहरुलाई ३ दिने वायोब्रिकेट तथा वायोचार उत्पादन र तयारी तालिम उपलब्ध गराउने

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
३.७	टिमुरका काडा व्यवस्थापन तथा टिमुर टिप्ने औजार खरिद	सेट	१०	१०	३२	१०७	२१५	१४४	४९८	०	०	५	५०	५	५०	१००	प्रत्येक सा.व.मा २२ वटा	वनस्पति कार्यालय, वन कार्यालय, आशा, सा.व.उ.स., वडा कार्यालय, गा.पा.	टिमुरका काडा व्यवस्थापन तथा टिमुर टिप्ने औजार खरिद गरी सा.व.उ.सलाई वितरण गर्ने
	जम्मा										१९०		१६०		१२५	४७५			
४	जलवायु परिवर्तन उत्पन्न प्रकोप																		
४.१	वाढि नियन्त्रणका लागि तटबन्ध निर्माण (दमाखोला देखि वराखोला सम्म)	मि.	३००	४१५	५	४०	५०	२५	१२०	१००	४५०	१००	४५०	१००	४५०	१३५०	भालुखोला	भु संरक्षण कार्यालय, आशा, सा.व.उ.स., वडा कार्यालय, गा.पा.	तारजालीको प्रयोग गरि जुमखोलामा वाढी नियन्त्रण गर्ने
४.२	प्रकोप राहत कोषको(आपतकालिन) स्थापना	पटक	२	१००					०	१	१००	१	१००		०	२००	गा. पा. को वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	जोखिममा परेका व्यक्तिका लागि राहत प्रदान
	जम्मा										५५०		५५०		४५०	१५५०			
५	जन स्वास्थ्य																		
५.१	स्टेचर खरिद	वटा	१२	१०	२५	८५	१७२	११५	३९७	४	४०	४	४०	४	४०	१२०	मैदान, स्यालागाउ, काफलगौरा र भदालेखोला, खारा, भुलेरी र घुसखोला, डाडागाउ, स्यालागाउ डाडा र दहिटाकुरामा ११९ वटा र स्वास्थ्य चौकमा २ वटा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौक, आशा	प्रत्येक वडामा ५ वटा स्टेचर खरिद

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
५.२	जन चेतनामुलक कार्यक्रम (सरसफाई, मानव रोग, खोप)	पटक	४	१०	२५	८५	१७२	११५	३९७	१	१०	१	१०	२	२०	४०	साविकका वडाहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौक,आशा	प्रत्येक वडामा मासिका हरुसंग समन्वय गरेर समुदायमा सरसफाई र सरसफाईको कमीले लाग्न सक्ने रोग र वचाउका उपाय बारे छलफल, नाटक देखाउने
५.३	वडा स्तरमा प्राथमिक उपचार केन्द्र स्थापना (First Aid KIT, अति आवश्यक औषधि सहित) गाउघर क्लिनिक विस्तार	वटा	९	१०	२५	८५	१७२	११५	३९७	४	४०	२	२०	३	३०	९०	साविकका वडाका गाउघर क्लिनिकमा ४ वटा र प्रत्येक विद्यालयहरुमा ५ ओटा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौक,आशा	४ वटै वडामा सामान्य प्राथमिक उपचारका लागी महिला स्वयमसेविका मार्फत कार्य सञ्चालन गर्ने
५.४	पोषण सम्बन्धि तालिम	पटक	४	१०	८	२४	३२	३६	१००	१	१०	१	१०	२	२०	४०	साविकका वडाहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौक,आशा	दुई दिने तालिममा पच्चिस जना १००० दिनका आमाहरुलाई सहभागी गराउने
५.५	स्वास्थ्य चौकीका लागि डेलिभरि वेड खरिद	वटा	१	२०	६	२२	४४	२८	१००	१	२०	०	०	०	०	२०	स्वास्थ्य चौक	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौक,आशा	स्वास्थ्य चौकी लाई सहयोग गर्ने
	जम्मा										१२०		८०		११०	३१०			
६	भौतिक पूर्वाधार																		
६.१	सिंचाई कुलो को स्तर उन्नती																		
६.१.१	जिउला मुलपानी सिंचाइ कुलो स्तर उन्नती	RM	२५०	११२	६	१३	२४	६	४९	२५०	३००	०	०	०	०	३००	साविकको वडा नं. १	सिंचाई सर्वाडिभिजन कार्यालय, गा.पा., वडा, आशा	४०० मि. पानी चुहावट हुने ठाउमा पक्की गर्ने

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारम)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
६.१.२	नालेखाला भदालेखोला सिंचाई स्तरउन्नती कुलो	RM	२५०	११२	५	२३	१०	५	४३	०	०	२५०	३००		०	३००	साविकको वडा नं. ७	सिंचाई सर्वाडिभिजन कार्यालय, गा.पा., वडा, आशा	दुई सय मि. चुहावट हुने ठाउमा पक्की गर्ने
६.१.३	रातापहर सिम पाईपद्वारा सिंचाई कुलो स्तर उन्नती	RM	३००	११२	७	२७	१५	४	५३	०	०	३००	३६०	०	०	३६०	साविकको वडा नं. ७	सिंचाई सर्वाडिभिजन कार्यालय, गा.पा., वडा, आशा	पाईपद्वारा सिंचाई
६.१.४	बराखोला सिंचाई कुलो स्तर उन्नती (तल्लो)	RM	५००	११२	२	७	६	४	१९	०	०	०	०	५००	६००	६००	साविकको वडा नं. ७	सिंचाई सर्वाडिभिजन कार्यालय, गा.पा., वडा, आशा	१५० मि. चुहावट हुने ठाउमा पक्की गर्ने
६.१.५	धुवाखोला बोरबोले सिंचाई कुलो स्तरउन्नती	RM	५००	११२	३	६	८	५	२२	५००	६००	०	०	०	०	६००	साविकको वडा नं. ८	सिंचाई सर्वाडिभिजन कार्यालय, गा.पा., वडा, आशा	दुईसय मि. चुहावट हुने ठाउमा पक्की गर्ने
६.१.६	चौतारी सिंचाई कुलो स्तरउन्नती	RM	४००	११२	२	७	५	६	२०	०	०	४००	४८०	०	०	४८०	साविकको वडा नं. ८	सिंचाई सर्वाडिभिजन कार्यालय, गा.पा., वडा, आशा	सिंचाई पोखरीको मर्मत
६.१.७	नालेखोला पैयाडाडा सिंचाई कुलो स्तरउन्नती (पाईपद्वारा)	RM	५००	११२	५	१२	१२	५	३४	०	०	५००	६००	०	०	६००	साविकको वडा नं. ८	सिंचाई सर्वाडिभिजन कार्यालय, गा.पा., वडा, आशा	दुई सय पचास मिटर चुहावट हुने ठाउमा पक्की गर्ने
६.१.८	रानिपानी गोठवांग सिंचाई कुलो स्तरउन्नती	RM	४००	११२	७	१७	१८	८	५०	०	०	०	०	४००	४८०	४८०	साविकको वडा नं. ८	सिंचाई सर्वाडिभिजन कार्यालय,	दुई सय पचास मिटर चुहावट हुने ठाउमा पक्की गर्ने

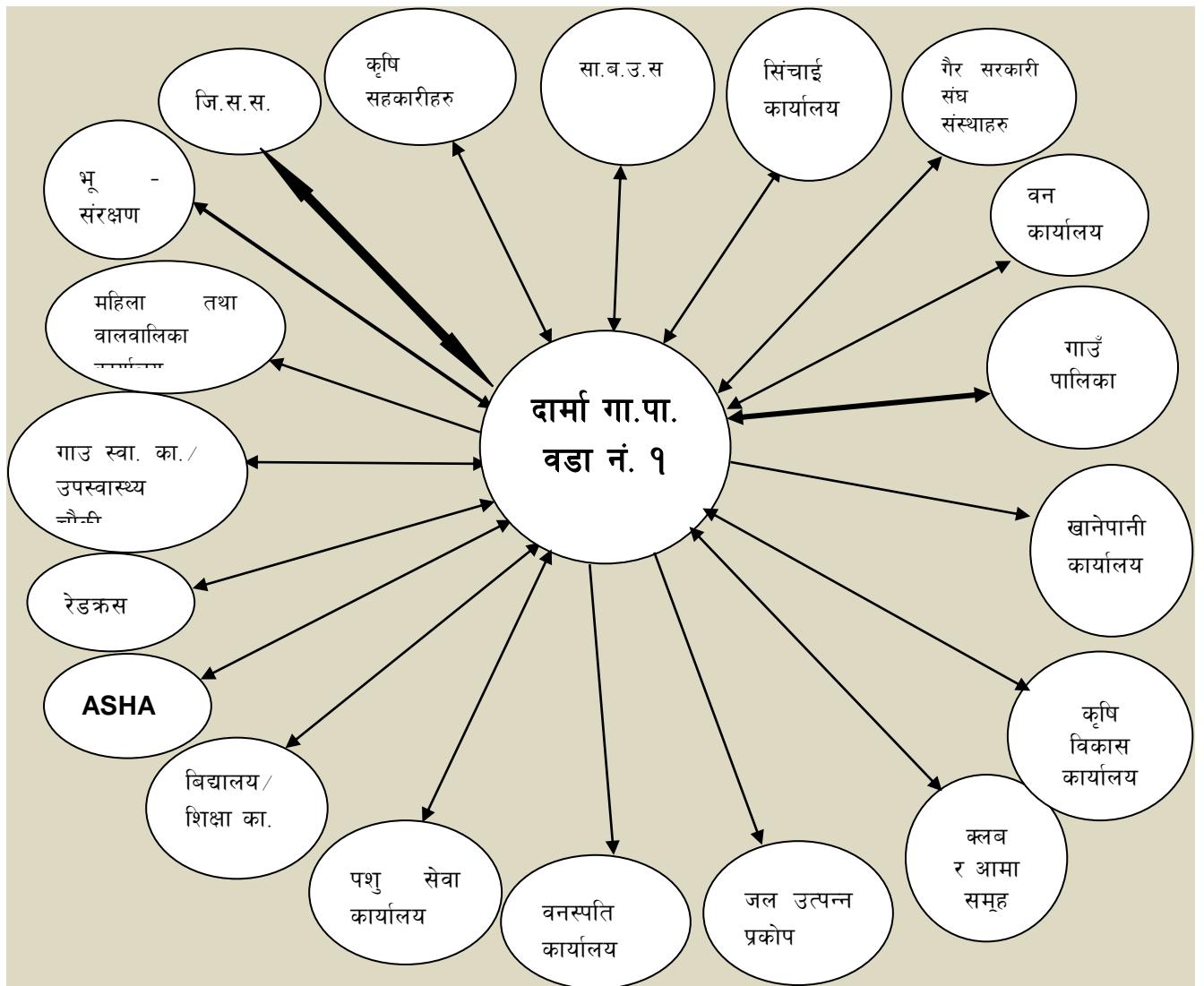
सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
																	गा.पा., वडा, आशा		
	जम्मा										१००		१७४०		१०८०	३७२०			
७	जलवायु परिवर्तन सचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास तथा लैंगिक समाबेसीकरण																		
७.१	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि ज्ञान केन्द्रको स्थापना (वडा स्तरिय)	ओटा	२	५०					०	०	१	५०	१	५०	१००	वडा कार्यालयको भवनमा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा	सवै टोलका समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सुचना प्रवाह गर्ने उद्देश्यले वडा कार्यालयको भवनमा सुचना केन्द्र स्थापना गर्ने	
७.२	विद्यालयहरूमा जलवायु परिवर्तन सचेतना गोष्ठी	पटक	१	१०	१५	२३	२२	२०	८०	१	१०	०	०	०	१०	मा.वि. मा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा	कक्षा ९ र १० का करिब ४० जना विद्यार्थिहरूलाई १ दिने सचेतिकरण गोष्ठी	
७.३	तल्लो तटिय र माथिल्लो तटिय क्षेत्र विचको अन्तर सम्बन्ध सम्बन्धि सचेतनाका लागि होडिड बोर्ड निर्माण	वटा	४	१०					०	१	१०	१	१०	२	२०	४०	साविकको वडाहरूमा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा	प्रत्येक वडामा १वटा होडिड बोर्ड
७.४	लापा कार्यान्वयन का लागी अभिमुखीकरण गोष्ठी	पटक	१	१०	१०	१८	१२	१०	५०	१	१०	०	०	०	१०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा	१ दिने अभिमुखीकरण गोष्ठी (वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्था, राजनितिक दल)	
७.५	विपन्न महिलाहरूलाई वैकल्पिक आयमुलक क्रियाकलाप (होजेरी तालिम तथा सामाग्री सहयोग, ढाकाटोपी	पटक	१	१००	०	५	५	१०	२०	०	०	१	१००	०	१००	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा	उनका विभिन्न सामाग्रीहरु बनाउने सम्बन्धि १५ दिने तालिम	

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
	निर्माण)																		
७.७	अवलोकन भ्रमण (अनुकुलनका प्रयासहरु भएको ठाउमा)	पटक	१	१००	६	१०	७	७	३०	०	०	१	१००		०	१००	वडा स्तरीय	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा	निर्वाचित जनप्रतिनिधि, राजनैतिक दल र अगुवा कृषक गरि ३० जना
७.८	महिला तथा बन्चित वर्गलाई लैगिक समावेशीकरण सम्बन्धि तालिम	पटक	१	२०	०	६	८	१०	२४	१	२०	०	०		०	२०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा महिला तथा बालबालिका कार्यालय	२ दिने तालिम, वडाबाट ३ जनाका दरले, आमा समुह, कृषि सहकारीहरु, सचेतना केन्द्र र वन समुहका प्रतिनिधीहरु
	जम्मा										५०		२६०		७०	३८०			
८	योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास																		
८.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठि	वटा	३	१५						१	१५	१	१५	१	१५	४५	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा	१ दिने योजना तर्जुमा गोष्ठि (वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, राजनितिक दल ,वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्था)
८.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	वटा	३	१०						१	१०	१	१०	१	१०	३०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा	वार्षिक रुपमा (वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, राजनितिक दल ,वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्था)
८.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठि	पटक	९	१०						३	३०	३	३०	३	३०	९०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा	वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, राजनितिक दल ,वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्था

सि नं	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७४/०७५		०७५/०७६		०७६/०७७					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
८.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	७५						०	०	१	७५	०	०	७५	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, आशा	कम्प्युटर, प्रिन्टर, लगायत आवश्यक फर्निचर खरीद गरी वडा कार्यालयको संस्थागत विकास गर्ने
	जम्मा										५५		१३०		५५	२४०			
	कुल जम्मा										८५५		८४०		६१३	२३१०३			

३.७ संस्थागत नक्शांकन तथा सेवा प्रदायक संस्था विश्लेषण

योजना तयार गरिसकेपछि अनुकूलन योजनाका प्राथमिकतालाई स्थानीय स्तरमा आर्थिक तथा प्राविधिक रुपमा सहयोग पुऱ्याउन सक्ने निकायहरुको पहिचान एवं ती निकायहरुबाट उपलब्ध हुने सेवाहरुको समेत विश्लेषण गरिएको थियो । यसरी जलवायु परिवर्तनका सवालमा आर्थिक, प्राविधिकको साथै सहजीकरण सहयोग पुऱ्याउन सक्ने सरकारी निकायहरुमा जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, गाउँपालिकाको कार्यालय, कृषि विकास कार्यालय, भू-संरक्षण कार्यालय, वन कार्यालय, स्वास्थ्य कार्यालय, सिंचाई कार्यालय, महिला बालबालिका कार्यालय, सुरक्षा निकाय, टेलिकम, सा.व.उ.स.हरु, पशुसेवा कार्यालय, गैर सरकारी संस्था तथा आयोजनाहरुमा: शारदा, रुपान्तरण नेपाल, आशा, एकिकृत परियोजना तथा समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरुमा कृषि सहकारी संस्था, सा.व.उ.स., आमा समूह, क्लब आदि रहेका छन् । संस्थागत नक्शा अनुसार जिल्लामा हुने जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि हरेक क्रियाकलापहरु जि.स.स र गाउँपालिकासँगको समन्वय र सहकार्यमा हुने हुँदा जि.स.स. र गा.पा. संग धेरै राम्रो र नजिकको सम्बन्ध रहने देखिन्छ ।

चित्र १८. संस्थागत नक्शांकन

तालिका १७. संस्थागत विश्लेषण

सेवाप्रदायक संस्था र ठेगाना	सेवा लिने विषय	सेवा लिन गरिने प्रक्रिया
गाउँपालिकाको कार्यालय	आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	योजना तर्जुमामा आमन्त्रण, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, गाविसको योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व
जि.स.स.को कार्यालय	आर्थिक सहयोग र सहकार्य	योजना प्रस्तुत, निवेदन
शिक्षा कार्यालय	विद्यालय निर्माण तथा मर्मत, छात्रवृत्ति, विद्यालयका लागि आवश्यक सामग्रीहरू, शिक्षकहरूका लागि तालिम	योजना प्रस्तुत, वि.व्य.स.को निर्णय र निवेदन
खानेपानी कार्यालय	खानेपानीको लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग, पाईप, टंकी, धारा निर्माणका सामग्री सहयोग, चर्पी निर्माणका लागि प्यान सेट, सिमेन्ट, सरिया, पाईप सहयोग	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय
वन कार्यालय	सा.व.उ.स. गठन र दर्ता, वन व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम र प्राविधिक सहयोग, गैर काष्ठ वन पैदावार सम्बन्धी तालिम र प्राविधिक सहयोग, आयआर्जनका क्रियाकलापहरूका लागि आर्थिक सहयोग	सावउसको वार्षिक योजना पेश, सावउसको निर्णय र निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय
सा.व.उ.स.	कृषकहरूलाई आवश्यक काठ, घाँस, दाउरा उपलब्ध गराउने तथा विपन्नहरूलाई आय आर्जनका लागि सहयोग गर्ने	निवेदन
कृषि विकास कार्यालय	कृषि सम्बन्धी प्राविधिक सहयोग, वीउविजन, कृषि सम्बन्धी तालिम, कृषक समूह गठन र सबलीकरण	योजना प्रस्तुत, कृषक समूहको निवेदन
स्वास्थ्य कार्यालय	उपस्वास्थ्य चौकी स्थापना र स्तर वृद्धि, स्वास्थ्य शिविर, गाउँघर क्लिनिकको स्तर वृद्धि,	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन
सिंचाई कार्यालय	कुलो, नहर निर्माण, पाईप सहयोग,	योजना प्रस्तुत, निवेदन, सम्पर्क, समन्वय
महिला तथा बालबालिका कार्यालय	अपाङ्ग परिचय तथा राहत, महिला सशक्तिकरणका लागि तालिम, समूह गठन, आयआर्जन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू	सम्पर्क समन्वय, निवेदन
सुरक्षा निकाय	सहयोग, राहत तथा तथा उद्धारको लागि, सुरक्षा	उद्धारको लागि अनुरोध निवेदन
पशु सेवा कार्यालय	पशुमा लागेको रोगको बारे जानकारी तथा प्ररिक्षण	समूह, निवेदन
भु-संरक्षण कार्यालय	तारजाली, मुहान संरक्षण	निवेदन, सम्पर्क, समन्वय
जल उत्पन्न प्रकोप	तारजाली, तटबन्ध निर्माण	निवेदन, सम्पर्क, समन्वय

३.८ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई विकास र विषयगत योजनाका साथै स्थानीय स्तरमा सेवा प्रदान गर्ने निजी तथा गैर सरकारी संस्थाहरूको योजना प्रक्रियामा पनि समायोजन गर्दै लैजानका लागि वस्ती

स्तरमा/साविकका वडा स्तरमा वडा नागरिक मञ्च, हालको वडा स्तरमा वडा स्तरीय योजना प्राथमिकरण बैठक छलफल गरिने छ । त्यसै गरी गाउँपालिका स्तरमा बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति हुँदै गाउँपालिकाको बैठकबाट गाउँ सभालाई सिफारिस भई गाउँ सभाबाट अनुमोद गरिनेछ । यसका साथै यस वडा भित्र कार्यरत विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको योजनाहरूमा पनि यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई समायोजन गरिदै लगिनेछ । त्यसै गरी यस वडाबाट तयार हुने आवधिक योजनामा पनि यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई उच्च प्राथमिकताका साथ समायोजन गरिनेछ, भने केन्द्रिय स्तरमा नेपाल सरकार वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय अन्तर्गत राष्ट्रिय योजना आयोगबाट तयार गरिने रातो किताब मार्फतको राष्ट्रिय विकास योजनामा पनि यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई समायोजन गरिनेछ ।

३.९ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको सफल कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि समन्वयात्मक भूमिकाको लागि वडा कार्यालय सदैव क्रियाशिल रहनेछ ।

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि वडा अध्यक्षको अध्यक्षता बहुसरोकारवाला समिति गठन गर्न सकिनेछ । सो समितिको मातहतमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका योजनाहरू सेवा प्रदायक संस्था तथा निकायहरू, विषयगत कार्यालयहरू र सोभै समुदायमा स्थापित भई क्रियाशिल रहेका विद्यमान समूह, संस्था, क्लव तथा उपभोक्ता समितिहरू मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ । यस योजनामा अन्य सरोकारवाला निकायहरूको सहयोग पनि आवश्यक पर्ने हुनाले सो कार्यक्रमहरूका लागि सरोकारवाला निकायको वार्षिक योजनामा समावेश गर्नका लागि जिल्ला समन्वयन समिति तथा गाउँपालिका मार्फत पहल गरिनेछ । विस्तृत कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी वाह्य श्रोतहरूको समेत पहिचान र परिचालन गरिनेछ ।

योजना कार्यान्वयन हुनु पूर्व कार्यान्वयनका लागि आवश्यक विस्तृत बजेट तयारी उपभोक्ता समिति, समूह र क्लवहरूसँग सहमति एवं सम्झौता गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । उक्त कार्यान्वयन गर्ने समितिहरूले कार्यक्रम कार्यान्वयन पूर्व सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग समक्ष विस्तृत योजना तथा बजेट विवरण प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ । कार्यक्रम संचालनको क्रममा आयव्ययको विवरण तथा सम्बन्धित अभिलेखहरू पारदर्शी रूपमा राख्नु पर्नेछ ।

कार्यक्रम संचालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्यमूलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरूको सुझावलाई सम्बोधन गरिनेछ । साथै गाउँपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय र सम्बन्धित समूहबाट स्वःअनुगमन मूल्यांकन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरूसँग संयुक्त रूपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्बन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परिक्षण गरिने छ ।

३.१० स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको प्रगति समिक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन

वडा तहमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको प्रगति र परिणाम सम्बन्धी सूचना तथा प्रमाणहरूको संकलन र मूल्यांकन गर्न वडा अध्यक्षका अध्यक्षता गठित बहुसरोकारवाला समितिलाई नै परिचालन गरिनेछ । अनुकूलन कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा भएको प्रगतिहरूको समिक्षा नियमित रूपमा गरिनेछ । यसका लागि वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी र समिक्षा गोष्ठी सबै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा संचालन गरिनेछ । समितिबाट कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न स्थलगत अनुगमन समेत गरिनेछ । समिक्षा गोष्ठी एवं स्थलगत अनुगमनबाट लापा कार्यान्वयनमा प्राप्त भएका प्रतिफल मूल्यांकन गरि सिकाईहरूको आदान प्रदान गरिनेछ । यसै गरी समय-समयमा जिल्ला स्तरमा रहेका सयन्त्रहरूबाट पनि संयुक्त अनुगमन गरी प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण वडालाई प्राप्त हुनेछ । यसका अतिरिक्त अनुकूलन योजना कार्यान्वयन र अनुगमनबाट आएका नतिजा, प्रगति र उपलब्धीहरू जिल्ला र गाउँपालिकामा हुने विभिन्न फोरमहरूमा प्रस्तुत गरी पृष्ठपोषण लिईनेछ । यसबाट लापा

कार्यान्वयनको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुग्नेछ । यसरी नै लापा कार्यान्वयनबाट प्राप्त उपलब्धी र नतिजाहरूको प्रगति विवरण र घटनाको विस्तृत अध्ययन गरी प्रकाशन तथा प्रसारण गरिनेछ । समय-समयमा केन्द्रिय तथा क्षेत्रिय अनुगमन समितिहरूबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।

समुदाय तहमा सहभागितात्मक स्वःअनुगमन पद्धतिलाई प्राथमिकता दिईनेछ । यसका लागि उपभोक्ता समूह तथा समितिहरूले कार्यक्रमको शुरुवातमा र सपन्न भए पश्चात सार्वजनिक लेखा परिक्षण गर्नेछन् । लापा तयारीको क्रममा तयार गरिएको विभिन्न विधिहरूको विश्लेषणलाई आधार मानी तुलनात्मक रूपमा विश्लेषण गरिनेछ । यसरी सहभागितामूलक जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण विधिबाट पुनः बडा स्तरमा घरधुरीहरूको लेखाजोखा गरी तुलनात्मक अध्ययन गरिनेछ । यसबाट समुदाय स्वयंले संकटासन्नताको अवस्था विश्लेषण गर्न सक्नेछन् ।

तालिका १८. अनुगमन योजना

अनुगमनका तहहरू	किन	कसले	कहिले	कसरी
समुदाय तहका अनुगमन (क्रियाकलापहरूको तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न । अनुकूलन कार्यहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> समुदाय स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम संचालन पूर्व, संचालनको क्रममा र सम्पन्न भएको १ महिना भित्र (हरेक कार्यक्रममा) 	सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वःअनुगमन तथा मूल्यांकन, होर्डिग बोर्ड मार्फत ।
वडा/गाउँपालिका तहका अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरू तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न । योजना र प्रगतिका लेखाजोखा गर्न । कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धि गर्दै समयमा सम्पन्न गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति गाउँपालिका स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति 	अर्धवार्षिक रूपमा (पौष र असारमा)	समिक्षा तथा योजना तर्जुमा बैठक तथा गोष्ठी
			चौमासिक	फिल्ड अनुगमन भ्रमण ।
			चौमासिक	संकटासन्न वर्गहरूसंग अन्तरक्रिया ।
			नियमित	फोटो तथा घटना अध्ययनको संकलन ।
जिल्ला तहका अनुगमन (नतिजाहरू र उपलब्धी तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> लापाका उपलब्धीहरू र नतिजाहरू सुनिश्चित गर्न । राम्रा अभ्यासहरूको अनुशरण, थप विस्तार र मूल प्रवाहीकरण गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> जिल्ला समन्वय समिति, सहयोगी संस्थाहरू । 	अर्धवार्षिक	सयुक्त अनुगमन ।
			अर्धवार्षिक	समिक्षा तथा सेयरिङ्ग गोष्ठी तथा बैठक ।
			वार्षिक	घटना अध्ययनको संगालो प्रकाशन ।
			२ वर्षमा	सहभागितामूलक संकटासन्नता विश्लेषण ।
			वार्षिक	प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशना

सन्दर्भ सामाग्री:

- राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०६७
- राष्ट्रिय अनुकूलन कार्ययोजना (नापा) २०६७
- स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना संरचना (लापा फ्रेमवर्क) २०६७
- जिल्ला वन कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदन २०७०/२०७१
- जिल्ला वस्तुगत विवरण, सल्यान २०७२
- सुदृढ लापा मार्गदर्शन, ASHA २०७३

अनुसूचीहरू

अनुसूची १. स्थानीय अनुकुलन योजना तयारी गोष्ठी (३ दिने) का सहभागीहरू

सि.न.	सहभागीको नाम	कार्यालय/आबद्ध संस्थाको नाम	पद	लिंग	जातजाति
१	कवि कुमार चन्द	दार्मा गाउँपालीका वडा नं. १	अध्यक्ष	पुरुष	बा/क्षे/ठ
२	यज्ञ वहादुर चन्द	जिल्ला समन्वय समिति सल्यान	सदस्य	पुरुष	बा/क्षे/ठ
३	शुकदेव शर्मा	नेपाली काँग्रेस	सचिव	पुरुष	बा/क्षे/ठ
४	बल वहादुर वली	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी एमाले	अध्यक्ष	पुरुष	बा/क्षे/ठ
५	मदन देवकोटा	माओवादी केन्द्र	वाइसियल अध्यक्ष	पुरुष	बा/क्षे/ठ
६	चन्द्रलाल डाँगी	दार्मा गाउँपालीका वडा नं. १	सचिव	पुरुष	बा/क्षे/ठ
७	हेमन्त प्रकाश वली	राष्ट्रिय मा.वि. दार्माकोट	प्रधानध्यापक	महिला	बा/क्षे/ठ
८	विवेन्द्र चन्द	कृषि सेवा केन्द्र भल्चौर	ना.प्रा.स.	महिला	बा/क्षे/ठ
९	लिला शर्मा	प्राथमिक स्वास्थ्य चौकी	अनमी	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१०	वसन्ती शर्मा	सहकारी संस्था	कोषाध्यक्ष	पुरुष	बा/क्षे/ठ
११	रत्न वहादुर विष्ट	दार्मा गाउँपालीका वडा नं. १	सदस्य	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१२	पुतला रोकाय	दार्मा गाउँपालीका वडा नं. १	सदस्य	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१३	भुमा वि.क.	दार्मा गाउँपालीका वडा नं. १	सदस्य	पुरुष	दलित
१४	वासुदेव शर्मा	साविक वडा नं. १ वडा नागरीक मञ्च	संयोजक	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१५	राम वहादुर चन्द	साविक वडा नं. ७ वडा नागरीक मञ्च	संयोजक	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१६	पूर्ण वहादुर खत्री	साविक वडा नं. ३ वडा नागरीक मञ्च	संयोजक	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१७	रमेश चन्द	LGCDP	सामाजिक परिचालक	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१८	देवी केसी	जनकल्याण आधारभुत विद्यालय	शिक्षक	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१९	डिला शर्मा	साविक वडा नं. १	स्वयमसेविका	पुरुष	बा/क्षे/ठ
२०	काली वहादुर विष्ट	वालज्ञानुदय आधारभुत विद्यालय	शिक्षक	महिला	बा/क्षे/ठ
२१	भुवनेश्वर केसी	राष्ट्रिय मा.वि. दार्माकोट	कार्यालय सहयोगी	महिला	बा/क्षे/ठ
२२	केशव चन्द	साविक वडा नं. ८	कृषक	महिला	बा/क्षे/ठ
२३	सविता केसी	वालज्ञानुदय आधारभुत विद्यालय	शिक्षक	महिला	बा/क्षे/ठ
२४	विमला मल्ल	राडार	सामाजिक परिचालक	महिला	बा/क्षे/ठ
२५	यमुना केसी	राष्ट्रिय मा.वि. दार्माकोट	छात्रा	पुरुष	बा/क्षे/ठ
२६	दिपिका मल्ल	साविक वडा नं. १	सदस्य	महिला	बा/क्षे/ठ
२७	कृष्ण वहादुर वली	जेसी नेपाल सल्यान	अध्यक्ष	महिला	बा/क्षे/ठ
२८	मिन कुमार महातारा	आशा, सल्यान	लापा संयोजक	महिला	बा/क्षे/ठ
२९	सुदिप आचार्य	आशा, सल्यान	जलवायु परिवर्तन विज्ञ	महिला	बा/क्षे/ठ
३०	राजेन्द्र वहादुर डि.सी.	रूपान्तरण नेपाल	लापा सहजकर्ता	महिला	बा/क्षे/ठ
३१	सरोज केसी	रूपान्तरण नेपाल	लापा सहजकर्ता	महिला	बा/क्षे/ठ
३२	बम वहादुर वली	रूपान्तरण नेपाल	जलवायु परिवर्तन अधिकृत	महिला	बा/क्षे/ठ

अनुसूची २. संकटासन्न घरधुरीहरूको विवरण

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
१	विष्णु शर्मा	निमा शर्मा	दार्माकोट	१	१	३	V3
२	गनधरे कामी	कली कामी	दार्माकोट	१	१	१	V3
३	शसिराम वि.क.	ओइती वि.क.	दार्माकोट	१	१	१	V3
४	कुल वहादुर खत्री	भुमिका खत्री	दार्माकोट	१	१	३	V3
५	छविीलाल जैसी	खिर्मा जैसी	दार्माकोट	१	१	३	V3
६	कृष्ण प्रसाद उपाध्याय	खिमादेवी उपाध्याय	दार्माकोट	१	१	३	V3
७	तोयनाथ शर्मा	सिता शर्मा	दार्माकोट	१	१	३	V3
८	बलदेव शर्मा	ज्वाला शर्मा	दार्माकोट	१	१	३	V3
९	कमारो कामी	धनी कामी	दार्माकोट	१	१	१	V3
१०	टेग वहादुर वि.क.	टिकी वि.क.	दार्माकोट	१	१	१	V3
११	हरिलाल जैसी	गौरी जैसी	दार्माकोट	१	१	३	V3
१२	केशव शर्मा	पुतला शर्मा	दार्माकोट	१	१	३	V3
१३	नविन रेग्मी	शारदा रेग्मी (आमा)	दार्माकोट	१	२	३	V3
१४	बालकृष्ण शर्मा	मुकादेवी शर्मा	दार्माकोट	१	१	३	V3
१५	राजेन्द्र शर्मा	शान्ता शर्मा	दार्माकोट	१	१	३	V3
१६	महेश्वर देवकोटा	कविता देवकोटा	दार्माकोट	१	१	३	V3
१७	विमल खत्री	यशोदा खत्री	दार्माकोट	१	१	३	V3
१८	मुकुन्द शर्मा	सुदामा शर्मा (छोरा)	दार्माकोट	१	१	३	V3
१९	गंगाराम सुनार	सन्दीप सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V3
२०	उदे कामी	हजारी कामी	दार्माकोट	१	१	१	V3
२१	रमेश देवकोटा	भगवती देवकोटा	दार्माकोट	१	१	३	V3
२२	असिराम कामी	गंगाराम कामी (छोरा)	दार्माकोट	१	१	३	V3
२३	महेश शर्मा	पवित्रा शर्मा (आमा)	दार्माकोट	१	२	३	V3
२४	लक्ष्मी प्रसाद शर्मा	सावित्रा शर्मा	दार्माकोट	१	१	३	V3
२५	सिरीधर कामी	सेती कामी	दार्माकोट	१	१	१	V3
२६	गलविर वि.क.	सिता वि.क.	दार्माकोट	१	१	१	V3
२७	गणेश हमाल	निर्मला हमाल	दार्माकोट	१	१	३	V3
२८	खिमानन्द केसी	पवित्रा केसी	दार्माकोट	१	१	३	V3
२९	नरहरी केसी	विष्णु केसी	दार्माकोट	१	१	३	V3
३०	खिम वहादुर कामी	भुमा कामी	दार्माकोट	१	१	१	V3
३१	हिरे कामी	गिता कामी	दार्माकोट	१	१	१	V3
३२	गणेश देवकोटा	शारदा देवकोटा	दार्माकोट	१	१	३	V3
३३	घमण्ड हमाल	निर्मला हमाल	दार्माकोट	१	१	३	V3
३४	चन्द्र वहादुर कामी	भुमा कामी	दार्माकोट	१	१	१	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
35	शुकदेव शर्मा	सुनिता शर्मा	दार्माकोट	१	१	३	V3
36	चन्द्र बहादुर हमाल	चित्रकला हमाल (आमा)	दार्माकोट	१	१	३	V3
37	हेमन्त हमाल	अनिता हमाल	दार्माकोट	१	१	३	V3
38	चन्द्रलाल खत्री		दार्माकोट	१	१	३	V3
39	उदिराम सुनार	जयकली सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V3
40	ठगेन्द्र सुनार	खरी सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V3
41	चित्र बहादुर केसी	डिला केसी	दार्माकोट	१	१	३	V3
42	तुल्सीराम सुनार	चुगी सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V3
43	बुद्धिराम कामी	कमला कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
44	टिकाराम कामी	कमला कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
45	गर्भे कामी	काली कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
46	मान बहादुर कामी	अमृता कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
47	तुले सुनार	शुसिला सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V4
48	कालो सुनार	मनसरी सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V4
49	कवि कामी	निर्मला कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
50	कमल कामी	निर्मला कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
51	अर्जुन कामी	सुनिता कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
52	अनिल कामी	कमल कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
53	पुने कामी	खिउरी कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
54	शशिराम सुनार	मैती सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V4
55	कालो कामी	मैची कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
56	धन बहादुर मिजार	उमा मिजार	दार्माकोट	१	१	१	V4
57	गोपाल कामी	हिमा कामी (बुहारी)	दार्माकोट	१	१	१	V4
58	कमारो कामी	लिला कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
59	शुरेश कामी	शान्ती कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
60	पहिले कामी	बयरी कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
61	नन्दाराम महर	भ्रुमा महर	दार्माकोट	१	१	१	V4
62	तसे कामी	धनी कामी	दार्माकोट	१	१	१	V4
63	होले महर	पवी महर	दार्माकोट	१	१	१	V4
64	शेर बहादुर सुनार	सिता सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V4
65	नवराज शर्मा	दिपा शर्मा	दार्माकोट	१	१	३	V1
66	मुकुन्द कुमार देवकोटा	राधिका देवकोटा	दार्माकोट	१	१	३	V1
67	ठगेन्द्र सुनार	मनिषा सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V2
68	कुमार देवकोटा	वसन्ती देवकोटा	दार्माकोट	१	१	३	V2
69	पसे सुनार	डण्डी सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V2

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा / क्षेत्र / ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
70	रामचन्द्र शर्मा	इन्दीरा शर्मा	दार्माकोट			३	V2
71	वासुदेव शर्मा	अम्बीका शर्मा	दार्माकोट			३	V2
72	राम प्रसाद शर्मा	लिला शर्मा	दार्माकोट			३	V2
73	रामजी देवकोटा	कमला देवकोटा	दार्माकोट			३	V2
74	दोर्ण शर्मा	कमला शर्मा	दार्माकोट			३	V2
75	गणेश कामी	सिता कामी	दार्माकोट				V4
76	छविलाल महर	आइती महर	दार्माकोट				V4
77	नरहरी केसी	विष्णु केसी	दार्माकोट			३	V4
78	हुने कामी	पानसरी कामी	दार्माकोट		१		V4
79	खले कामी	निर्मला कामी	दार्माकोट				V4
80	नरेन्द्र महर	डिला महर	दार्माकोट				V4
81	पुने कामी	धनी कामी	दार्माकोट				V4
82	रातो कामी	तिली कामी	दार्माकोट				V4
83	सिउतरी कामी		दार्माकोट		१		V4
84	कालो कटुवाल	दैसरी कटुवाल	दार्माकोट		१		V4
85	खड्के सुनार	रुपी सुनार	दार्माकोट				V4
86	वले कामी	एकली कामी	दार्माकोट				V4
87	नहरी कटुवाल	काली कटुवाल	दार्माकोट		१		V4
88	भिम वहादुर कटुवाल	पिमला कटुवाल	दार्माकोट				V4
89	शशिराम सुनार	भुमा सुनार	दार्माकोट		१		V4
90	उदे सुनार	शुसिला सुनार	दार्माकोट				V4
91	प्रेम कटुवाल	गिता कटुवाल	दार्माकोट				V4
92	टिकाराम कटुवाल	पवित्रा कटुवाल	दार्माकोट				V4
93	दिपक चन्द	प्रमा चन्द	दार्माकोट			३	V4
94	तोताराम सुनार	विर्मा सुनार	दार्माकोट				V4
95	शुरेस चन्द	साधना चन्द	दार्माकोट			३	V4
96	महेश सुनार	वली सुनार	दार्माकोट				V4
97	नरेश सुनार	कौसिला सुनार	दार्माकोट				V4
98	भूपाल सुनार	विमला सुनार	दार्माकोट				V4
99	कृष्णा कटुवाल	सिता कटुवाल	दार्माकोट				V4
100	वादी सुनार	निमा सुनार	दार्माकोट				V4
101	सेती सुनार	डिली सुनार	दार्माकोट				V4
102	दुर्गा सुनार	सिता सुनार	दार्माकोट				V4
103	चमारो सुनार	निशा सुनार	दार्माकोट				V4
104	गोरख महर	भुमा महर	दार्माकोट				V4

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
105	रते महर	विर्मी महर	दार्माकोट				V4
106	विर वहादुर कामी	फुल कुमारी कामी	दार्माकोट				V4
107	नोखे कामी	भुमी कामी	दार्माकोट				V4
108	गोरे कामी	तुलसी कामी	दार्माकोट				V4
109	ठगे कामी	पर्मला कामी	दार्माकोट				V4
110	भिउदो सुनार	नन्नकली सुनार	दार्माकोट				V4
111	गाखें कामी	सपना कामी	दार्माकोट				V4
112	नन्नराम कामी	सिता कामी	दार्माकोट				V4
113	ओइले महर	मंगली महर	दार्माकोट				V4
114	भिम वहादुर महर	सिता महर	दार्माकोट				V4
115	भूपलाल खत्री	सरस्वती खत्री	दार्माकोट			3	V4
116	वृद्धिराम कामी	हजारी कामी	दार्माकोट				V4
117	टिकाराम कटुवाल	द्रोपती कटुवाल	दार्माकोट				V4
118	ससे कामी	वसन्ती कामी	दार्माकोट				V4
119	मान वहादुर कामी	शान्ती कामी	दार्माकोट				V4
120	वुदे कामी	सुनिता कामी	दार्माकोट				V4
121	प्रेम वहादुर वि.क.	सविता वि.क.	दार्माकोट				V4
122	डण्डाविर कटुवाल	हिरा कटुवाल	दार्माकोट				V4
123	नरिभान कामी	कमली कामी	दार्माकोट				V4
124	टिके कामी		दार्माकोट				V4
125	भद्र वहादुर सुनार	भूमकली सुनार	दार्माकोट				V4
126	भद्र वहादुर वि.क.	सउली वि.क.	दार्माकोट				V4
127	दुर्गा वहादुर सुनार	विमला सुनार	दार्माकोट				V4
128	नरेश सुनार	कौसिला सुनार	दार्माकोट				V4
129	जैराम महर	विमला महर	दार्माकोट				V4
130	सुनिल सुनार	सिता सुनार	दार्माकोट				V4
131	कर्ण महर	मवी महर	दार्माकोट				V4
132	कर्ण वहादुर कटुवाल	काली कटुवाल	दार्माकोट				V4
133	शेख सुनार	सितली सुनार	दार्माकोट		2		V4
134	गम्भीर सुनार	तुली सुनार	दार्माकोट		2		V4
135	प्रविन वि.क.	प्रतिमा वि.क.	दार्माकोट				V4
136	देवी वहादुर वि.क.	मनिका वि.क.	दार्माकोट		2		V4
137	खिम वहादुर कामी	लिला कामी	दार्माकोट				V4
138	आरती सुनार	निमा सुनार	दार्माकोट		2		V4
139	जित वहादुर कामी	सम्भना कामी	दार्माकोट				V4

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
140	ज्ञान वहादुर कटुवाल	शान्ता कटुवाल	दार्माकोट	1	1	1	V4
141	कालो सुनार		दार्माकोट	1	1	1	V4
142	नोखीराम कटुवाल	सिता कटुवाल	दार्माकोट	1	1	1	V4
143	खिमु कार्की	चन्द्रकला कार्की (बुहारी)	दार्माकोट	३	1	३	V1
144	मनजित कार्की	डिला कार्की	दार्माकोट	३	1	३	V1
145	सेतिराम बुढाथोकी	रामकुमारी बुढाथोकी	दार्माकोट	३	1	३	V1
146	कर्ण वहादुर खत्री	रिता खत्री	दार्माकोट	३	1	३	V1
147	निम वहादुर केसी	पुतला केसी	दार्माकोट	३	1	३	V1
148	डण्ड वहादुर खत्री	पवित्रा खत्री	दार्माकोट	३	1	३	V1
149	दुर्गा वहादुर कार्की	चन्द्रकला कार्की	दार्माकोट	३	1	३	V1
150	कमारो खत्री	लली/तुली खत्री	दार्माकोट	३	1	३	V1
151	राम वहादुर कार्की	हेम कुमारी कार्की	दार्माकोट	३	1	३	V2
152	भागिराम कार्की	मुगी/ कविता कार्की	दार्माकोट	३	1	३	V2
153	दुर्गा वहादुर कार्की	चन्द्रकला कार्की	दार्माकोट	३	1	३	V2
154	कुवेर चन्द	लक्ष्मी चन्द	दार्माकोट	३	1	३	V2
155	शान्त वहादुर विष्ट	सृजना विष्ट	दार्माकोट	३	1	३	V2
156	नन्दलाल विष्ट	काली विष्ट	दार्माकोट	३	1	३	V2
157	टिके विष्ट	तुली विष्ट	दार्माकोट	३	1	३	V2
158	सर्जन विष्ट	दुर्गा विष्ट	दार्माकोट	३	1	३	V2
159	जित वहादुर बुढाथोकी	हिरा बुढाथोकी	दार्माकोट	३	1	३	V2
160	छविलाल कार्की	रिता कार्की	दार्माकोट	३	1	३	V2
161	यक्ष वहादुर चन्द	सेती चन्द	दार्माकोट	३	1	३	V2
162	शमसेर चन्द	धना चन्द	दार्माकोट	३	1	३	V2
163	चित्र वहादुर केसी	दिपा केसी	दार्माकोट	३	1	३	V2
164	पुर्ण वहादुर खत्री	हिरा खत्री	दार्माकोट	३	1	३	V2
165	लाल वहादुर बुढाथोकी	सिता बुढाथोकी	दार्माकोट	३	1	३	V2
166	प्रकाश बुढाथोकी	सिता बुढाथोकी	दार्माकोट	३	1	३	V2
167	शंकर बुढाथोकी	रमिता बुढाथोकी	दार्माकोट	३	1	३	V2
168	ज्ञान वहादुर बुढाथोकी	सेती बुढाथोकी	दार्माकोट	३	1	३	V2
169	काली वहादुर बुढाथोकी	खुडती बुढाथोकी	दार्माकोट	३	1	३	V2
170	रुद्र वहादुर विष्ट	भेक कुमारी विष्ट	दार्माकोट	३	1	३	V2
171	काली वहादुर विष्ट	सिता विष्ट	दार्माकोट	३	1	३	V2
172	रत्न वहादुर विष्ट	दिपा विष्ट	दार्माकोट	३	1	३	V2
173	शान्त वहादुर विष्ट	लालमती विष्ट	दार्माकोट	३	1	३	V2
174	रवि विष्ट	घिनी विष्ट	दार्माकोट	३	1	३	V2

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
175	ससु विष्ट	डण्डी विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V2
176	सौरे वुढाथोकी	गिता वुढाथोकी	दार्माकोट	३	१	३	V2
177	रिम वहादुर कार्की	दुर्गा कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V2
178	नविन कार्की	मनिषा कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V2
179	पदम कार्की	लालमती कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V2
180	पिउपर खत्री	ललिता खत्री	दार्माकोट	३	१	३	V2
181	शेर वहादुर वुढाथोकी	पवि वुढाथोकी	दार्माकोट	३	१	३	V2
182	तिलक केसी	निमा केसी	दार्माकोट	३	१	३	V2
183	दयाराम कार्की	मोती कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V2
184	भल वहादुर वुढाथोकी	रिता वुढाथोकी	दार्माकोट	३	१	३	V3
185	रुद्र वहादुर कार्की	निमा कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V3
186	नन्दराम विष्ट	रामकुमारी विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V3
187	तिलक कार्की	भिमा कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V3
188	याम वहादुर कार्की	निमा कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V3
189	दल वहादुर विष्ट	पवी विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V3
190	विरेन्द्र विष्ट (छोरा)	राती विष्ट	दार्माकोट	३	२	३	V3
191	बलिराम विष्ट	शान्ती विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V3
192	शंकर विष्ट	पदमी विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V3
193	डण्ड वहादुर कार्की	हस्ती कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V3
194	लाल वहादुर वुढाथोकी	पवित्रा वुढाथोकी	दार्माकोट	३	१	३	V3
195	दिप वहादुर वुढाथोकी	भद्री वुढाथोकी	दार्माकोट	३	१	३	V3
196	रेशम वहादुर चन्द	विष्णु चन्द	दार्माकोट	३	१	३	V3
197	भद्र वहादुर खत्री	मोती खत्री	दार्माकोट	३	१	३	V3
198	दुर्गा वहादुर खत्री	खिमा खत्री	दार्माकोट	३	१	३	V3
199	टिके सुनार	मोती सुनार	दार्माकोट	३	१	३	V3
200	औसे कार्की	डिला कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V3
201	लाल वहादुर कार्की	विमला कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V3
202	चक्र वहादुर कार्की	गोपी कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V3
203	महाविर विष्ट	चन्द्रकला विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V3
204	कुम वहादुर कार्की	बली कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V3
205	कृष्ण वहादुर विष्ट	कमला विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V3
206	धन वहादुर विष्ट	सिता विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V3
207	अम्मर विष्ट	सिता विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V3
208	प्रदिप विष्ट	रुपा विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V3
209	भिम वहादुर कार्की	विमला कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा / क्षेत्र / ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
210	मेघ वहादुर डाँगी	सेती डाँगी	दार्माकोट	३	१	३	V4
211	देवेन्द्र विष्ट	विष्णु विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V4
212	चित्र वहादुर केसी	ओम प्रकाश केसी (छोरा)	दार्माकोट	३	१	३	V4
213	टिमुरी कार्की		दार्माकोट	३	२	३	V4
214	लाल वहादुर विष्ट	हिम कुमारी विष्ट (छोरी)	दार्माकोट	३	२	३	V4
215	डुमे विष्ट		दार्माकोट	३	२	३	V4
216	भानु विष्ट	चम्फी विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V4
217	नेत्रलाल डाँगी	खिमी डाँगी	दार्माकोट	३	१	३	V4
218	जगे कार्की	पम्फी कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V4
219	पत्र वहादुर कार्की	दिपा कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V4
220	रवि कार्की		दार्माकोट	३	२	३	V4
221	गणेश कार्की	धनसरी कार्की	दार्माकोट	३	१	३	V4
222	साउने विष्ट	तुली विष्ट	दार्माकोट	३	१	३	V4
223	नरेन्द्र चन्द	नानुमैयाँ चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V1
224	यज्ञ वहादुर चन्द	लिना चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V1
225	गोपाल केसी	खिमा केसी	दार्माकोट	७	१	३	V1
226	हेमन्त वली	चेतना वली	दार्माकोट	७	१	३	V1
227	भिम वहादुर चन्द	इन्द्रा चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V1
228	गंगालाल खत्री	गंगी खत्री	दार्माकोट	७	१	३	V1
229	आसिराम रोका	यम कुमारी रोका	दार्माकोट	७	१	३	V1
230	चन्द्र वहादुर रोका	पुतला रोका	दार्माकोट	७	१	३	V1
231	कमान वहादुर चन्द	कमला चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V2
232	कवि चन्द	लक्ष्मी चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V2
233	राम वहादुर चन्द	आशा चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V2
234	नर वहादुर चन्द	रुद्र वहादुर चन्द (छोरा)	दार्माकोट	७	२	३	V2
235	गोवर्धन खत्री	कुसमी खत्री	दार्माकोट	७	१	३	V2
236	नरेन्द्र रोका	बिर्मी रोका	दार्माकोट	७	१	३	V2
237	बुद्धिलाल रोका	भिमा रोका	दार्माकोट	७	१	३	V2
238	पुर्ण वहादुर रोका	तिला रोका	दार्माकोट	७	१	३	V2
239	गलविर रोका	मैमी रोका	दार्माकोट	७	१	३	V2
240	तिर्थ वहादुर रोका	कमला रोका	दार्माकोट	७	१	३	V2
241	आसिराम वली	फन्की वली	दार्माकोट	७	१	३	V2
242	दिपक रोका	रुद्रकली रोका	दार्माकोट	७	१	३	V2
243	हस्त वहादुर रोका	हस्ती रोका	दार्माकोट	७	१	३	V2

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा / क्षेत्र / ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
244	डम्मर रोका	ठुमारी रोका	दार्माकोट	१	१	३	V2
245	विर्ख रोकाय	शुसिला रोकाय	दार्माकोट	१	१	३	V2
246	क्षेत्र वहादुर रोकाय	रिमा रोकाय	दार्माकोट	१	१	३	V2
247	गगन रोका	लक्ष्मी रोका	दार्माकोट	१	१	३	V2
248	भिउद खत्री	बुङ्चे खत्री	दार्माकोट	१	१	३	V2
249	टेक वहादुर चन्द	मैसरी चन्द	दार्माकोट	१	१	३	V2
250	नर वहादुर नेपाली	पार्वती नेपाली	दार्माकोट	१	१	१	V2
251	गणेश सुनार	निर्मला सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V2
252	उगेन्द्र नेपाली	गिता नेपाली	दार्माकोट	१	१	१	V2
253	केशर सुनार	सिता सुनार	दार्माकोट	१	१	१	V2
254	विरेन्द्र चन्द	राधिका चन्द	दार्माकोट	१	१	३	V2
255	डन्ड वहादुर चन्द		दार्माकोट	१	१	३	V2
256	लाल वहादुर रोका	विष्णु रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
257	टेक वहादुर चन्द	रुपा कुमारी चन्द	दार्माकोट	१	१	३	V3
258	परसाराम दमाई	मनसरा दमाई	दार्माकोट	१	१	१	V3
259	टेक वहादुर रोका	तुली रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
260	गोरे रोका	भद्रकला रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
261	लोकेन्द्र चन्द	नविता चन्द	दार्माकोट	१	१	३	V3
262	भुप वहादुर रोका	रिमा रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
263	टोपिलाल रोका	विमला रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
264	यज्ञ वहादुर रोका (छोरा)	लली रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
265	भिम वहादुर रोका	कमला रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
266	टेक वली	टिमुरी वली	दार्माकोट	१	१	३	V3
267	टोपिलाल रोका (छोरा)	करु रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
268	तिर्थ वहादुर रोका	इन्द्रा रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
269	बल वहादुर रोका	विमला रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
270	गोरख रोकाय	सरिता रोकाय (आमा)	दार्माकोट	१	१	३	V3
271	चन्द्र वहादुर रोकाय	निर्मला रोकाय	दार्माकोट	१	१	३	V3
272	टोप वहादुर रोका	रिता रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
273	कवि रोका	बाटुली रोका (आमा)	दार्माकोट	१	१	३	V3
274	डम्मर रोका	तुला रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
275	गोपाल परियार	दिल कुमारी परियार	दार्माकोट	१	१	१	V3
276	गणेश दमाई	बिर्मी दमाई	दार्माकोट	१	१	१	V3
277	मनजित रोका	हस्तकला रोका	दार्माकोट	१	१	३	V3
278	मोगिलाल दमाई	तिलसरी दमाई	दार्माकोट	१	१	१	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
279	बल बहादुर रोकाय	अनिता रोकाय	दार्माकोट	७	१	३	V3
280	कमल चन्द	दुर्गा चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
281	पत्र बहादुर चन्द	मनकुमारी चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
282	नर बहादुर चन्द	हस्ती चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
283	कृष्ण चन्द	पवित्रा चन्द (आमा)	दार्माकोट	७	२	३	V3
284	एके रोका	मिना रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
285	कर्ण बहादुर चन्द	सिता चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
286	टोप बहादुर चन्द	खिमा चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
287	अम्मर चन्द	रुपा चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
288	प्रेम दमाई	हिरा दमाई	दार्माकोट	७	१	१	V3
289	अमृत दमाई	खिमी दमाई	दार्माकोट	७	१	१	V3
290	भुकेन्द्र परियार	रमा परियार	दार्माकोट	७	१	१	V3
291	प्रकाश सुनार		दार्माकोट	७	१	१	V3
292	शेर बहादुर परियार	चन्द्रकला परियार	दार्माकोट	७	१	१	V3
293	रमेश रोका	बिमला रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
294	परे रोका	भद्री रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
295	छवि परियार	सन्ध्या परियार	दार्माकोट	७	१	१	V3
296	मदन परियार	सुरसा परियार	दार्माकोट	७	१	१	V3
297	प्रेम रोकाय	इश्वरी रोकाय	दार्माकोट	७	१	३	V3
298	भागिराम दमाई	खिमा दमाई	दार्माकोट	७	१	१	V3
299	प्रेम दमाई	तुला दमाई	दार्माकोट	७	१	१	V3
300	मनविर रोका	तुलसा रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
301	टोप बहादुर रोका	रिता रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
302	हेमन्त रोका	चेतना रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
303	कमान चन्द	कमला चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
304	खड्क दमाई	दिलसरा दमाई	दार्माकोट	७	१	१	V3
305	ज्ञानी बहादुर दमाई	नमता दमाई	दार्माकोट	७	१	१	V3
306	रेशम रोका	पुष्पा रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
307	मान बहादुर वली	सिता वली	दार्माकोट	७	१	३	V3
308	तुल बहादुर रोकाय	निर्मला रोकाय	दार्माकोट	७	१	३	V3
309	खिम बहादुर सुनार	रेउती सुनार	दार्माकोट	७	१	१	V3
310	सुरे रोका		दार्माकोट	७	२	३	V3
311	कवि चन्द	लक्ष्मी चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
312	गणेश चन्द	कल्पना चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
313	प्रताप चन्द	मनकुमारी चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
314	गणेश चन्द	सिता चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
315	इन्द्र वहादुर चन्द	हस्ती चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
316	ताराविक्रम चन्द	मिरा चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
317	नर वहादुर चन्द	पवित्रा चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
318	डिल्ली वहादुर चन्द	सिता चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
319	मान वहादुर चन्द	भिमा चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
320	शुरेश चन्द	मनिषा चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
321	मिन वहादुर चन्द	निर्मला चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
322	दल वहादुर रोकाय	रुपा रोकाय	दार्माकोट	७	१	३	V3
323	बाल वहादुर रोका		दार्माकोट	७	२	३	V3
324	शुक वहादुर चन्द	देव कुमारी चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V3
325	बल वहादुर रोका	गौथली रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
326	गोविन्द रोका	सुनिता रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
327	अम्मर रोका	जानकी रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
328	ओभिलाल रोका	बविता रोका	दार्माकोट	७	१	३	V3
329	नविन परियार	मिना परियार	दार्माकोट	७	१	१	V4
330	भुप वहादुर दमाई	तुली दमाई	दार्माकोट	७	१	१	V4
331	भूपलाल रोकाय	रिमा रोकाय	दार्माकोट	७	१	३	V4
332	धन कुमार रोका	शान्ती रोका	दार्माकोट	७	१	३	V4
333	धनविर परियार	बालमिकी परियार	दार्माकोट	७	१	१	V4
334	हिरामणी दमाई	वसन्ती दमाई	दार्माकोट	७	१	१	V4
335	एक्रे वहादुर चन्द	हिरा चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V4
336	त्रिलक परिया	चन्द्रकला परियार	दार्माकोट	७	१	१	V4
337	भद्र वहादुर रोकाय	निर्मला रोकाय	दार्माकोट	७	१	३	V4
338	मोतिराम परियार	कल्पना परियार	दार्माकोट	७	१	१	V4
339	बहादुर रोका	वन्ता रोका	दार्माकोट	७	१	३	V4
340	कमल रोकाय	विपना रोकाय	दार्माकोट	७	१	३	V4
341	रिम वहादुर चन्द	मिना चन्द	दार्माकोट	७	१	३	V4
342	रुद्र वहादुर दमाई	रसनी दमाई	दार्माकोट	७	१	१	V4
343	रत्न वहादुर दमाई	कलसी दमाई	दार्माकोट	७	१	१	V4
344	ललित रोका	ललिता रोका	दार्माकोट	७	१	३	V4
345	तिलक रोका	तपकली रोका (आमा)	दार्माकोट	७	२	३	V4
346	नेत्रलाल वली	कुशला वली	दार्माकोट	८	१	३	V1
347	चुगु वली	टुल्की वली	दार्माकोट	८	१	३	V1
348	खिरमे वली	अमनी वली	दार्माकोट	८	१	३	V1

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
३४९	सेतो वली	सुधा वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
३५०	रमेश खत्री	तिला खत्री	दार्माकोट	४	१	३	V2
३५१	ठोखे वली	सितली वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
३५२	हट्टु वली	खली वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
३५३	जंगु वली	छली वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
३५४	कवि कुमार केसी	ओम कुमारी केसी	दार्माकोट	४	१	३	V3
३५५	भिमे वली	पवित्रा वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
३५६	हेमन्त खत्री	खिमा खत्री	दार्माकोट	४	१	३	V3
३५७	गंगाराम राणा	शुसिला राणा	दार्माकोट	४	१	३	V3
३५८	लिलाधर खत्री	लक्ष्मी खत्री	दार्माकोट	४	१	३	V3
३५९	गोपाल केसी	दिपा केसी (आमा)	दार्माकोट	४	२	३	V3
३६०	शेर बहादुर चन्द	कल्पना चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V3
३६१	कवि कुमार चन्द	कमला चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V1
३६२	भुकेन्द्र चन्द	प्रेम कुमारी चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V1
३६३	आनन्द वली	सीता वली	दार्माकोट	४	१	३	V1
३६४	केशव चन्द	देवी चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V1
३६५	रुपक चन्द	सीता चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V2
३६६	कर्ण बहादुर चन्द	सरस्वती चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V2
३६७	राम बहादुर चन्द	कल्पना चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V2
३६८	कोमल शाही	माया शाही	दार्माकोट	४	१	३	V2
३६९	जनक चन्द	निर्मला चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V2
३७०	खिम बहादुर शाही	तारा शाही	दार्माकोट	४	१	३	V2
३७१	कमल शाही	गिता शाही	दार्माकोट	४	१	३	V2
३७२	अमर बहादुर चन्द	खिमा चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V2
३७३	दल बहादुर चन्द	निमा चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V2
३७४	बल बहादुर चन्द	मइमी चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V2
३७५	शिव कुमार शाही	कमला शाही	दार्माकोट	४	१	३	V2
३७६	आशु चन्द	कमला चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V2
३७७	कृष्ण बहादुर चन्द	ललित चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V2
३७८	पुर्ण बहादुर चन्द	यम कुमारी चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V2
३७९	शेर बहादुर शाही	भुमा शाही	दार्माकोट	४	१	३	V2
३८०	गोपाल शाही	दुर्गा शाही	दार्माकोट	४	१	३	V3
३८१	बल बहादुर चन्द	आइती चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V3
३८२	विर बहादुर चन्द	तुलसा चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V3
३८३	लाल बहादुर चन्द	तन्नी चन्द	दार्माकोट	४	१	३	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
३८४	रत्न वहादुर चन्द	सिता चन्द	दार्माकोट	८	१	३	V3
३८५	यज्ञ वहादुर चन्द	रमा चन्द	दार्माकोट	८	१	३	V3
३८६	विरेन्द्र चन्द	भरणा चन्द	दार्माकोट	८	१	३	V3
३८७	नेप वहादुर शाही	रमिता शाही	दार्माकोट	८	१	३	V3
३८८	टिका जंग शाही	सुजता शाही	दार्माकोट	८	१	३	V3
३८९	चैतु वली	तिलसरी वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
३९०	टेक वहादुर वली	कालिका वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
३९१	विन्दु शाही	विष्णा शाही	दार्माकोट	८	२	३	V4
३९२	नरेश चन्द	पुर्णीमा चन्द	दार्माकोट	८	१	३	V4
३९३	वल वहादुर चन्द	गिता चन्द	दार्माकोट	८	१	३	V4
३९४	कमारो चन्द	खिमा चन्द	दार्माकोट	८	१	३	V4
३९५	विख वहादुर चन्द	पवित्रा चन्द	दार्माकोट	८	१	३	V4
३९६	भागिरथ वली	गौरी वली	दार्माकोट	८	१	३	V1
३९७	वल वहादुर वली	ओम कुमारी वली	दार्माकोट	८	१	३	V1
३९८	गोलु वली	सिता कुमारी वली	दार्माकोट	८	१	३	V1
३९९	नोखीराम वली	भावना वली	दार्माकोट	८	१	३	V1
४००	तिलक वली	लक्ष्मी वली	दार्माकोट	८	१	३	V1
४०१	कालु वली	अमराता वली	दार्माकोट	८	१	३	V2
४०२	भद्रे वली	तिला वली	दार्माकोट	८	१	३	V2
४०३	तुले वली	लाली वली	दार्माकोट	८	१	३	V2
४०४	विर वहादुर वली	विमला वली	दार्माकोट	८	१	३	V2
४०५	सुकु वहादुर वली	गोपी वली	दार्माकोट	८	१	३	V2
४०६	नोखीराम वली	कालिका वली	दार्माकोट	८	१	३	V2
४०७	शोभाराम वली	कल्पना वली	दार्माकोट	८	१	३	V2
४०८	लाल वहादुर वली	नम्ली वली	दार्माकोट	८	१	३	V2
४०९	सानते वली	लिला वली	दार्माकोट	८	१	३	V2
४१०	डन्मु वली	कुसणा वली (आमा)	दार्माकोट	८	२	३	V3
४११	धनविर वली	खली	दार्माकोट	८	१	३	V3
४१२	अड्ग वहादुर वली	विमला वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
४१३	लाल वहादुर वली	खिमा कुमारी वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
४१४	कृष्ण वली	भद्र कुमारी वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
४१५	मने वली	नोखी वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
४१६	निम वहादुर वली	रिता वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
४१७	दुर्गा वहादुर वली	पवित्रा वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
४१८	जयराम वली	भावी वली	दार्माकोट	८	१	३	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा / क्षेत्र / ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
419	कुलु वली	उसेली वली	दार्माकोट	४	१	३	V4
420	दुर्ग बहादुर केसी	मघी केसी	दार्माकोट	४	१	३	V4
421	आइतु खत्री	हिरा खत्री	दार्माकोट	४	१	३	V4
422	तिलक वली	मंगली वली	दार्माकोट	४	१	३	V4
423	शेर बहादुर वली	गिता वली	दार्माकोट	४	१	३	V4
424	लोकेन्द्र वली	पत्रिमा वली (आमा)	दार्माकोट	४	२	३	V4
425	भूपलाल वली	भापरी वली	दार्माकोट	४	१	३	V4
426	मान बहादुर वली	पवित्रा वली (बुहारी)	दार्माकोट	४	१	३	V4
427	रत्न बहादुर वली	सेती वली	दार्माकोट	४	१	३	V1
428	हरी बुढा	रतना बुढा	दार्माकोट	४	१	३	V1
429	मनविर वली	कमला वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
430	लोक बहादुर वली	कमला वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
431	जयराम वली	जवराम वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
432	धन बहादुर वली	मनिसरा वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
433	प्रेम बहादुर वली	हिमा वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
434	पल बहादुर वली	तिलसरी वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
435	पनसिंह वली	पन्ची वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
436	जित बहादुर वली	दिपा वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
437	सुर्य वली	निम कुमारी वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
438	नन्नाराम वली	हिरा वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
439	धन बहादुर वली	टुकी वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
440	जितु वली	पवित्रा वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
441	गणेश पुन		दार्माकोट	४	१	२	V3
442	भद्र बहादुर वली		दार्माकोट	४	१	३	V3
443	खड्ग वली		दार्माकोट	४	१	३	V3
444	तल्सी वली		दार्माकोट	४	१	३	V3
445	हर्क सिंह वली	खिर्मी वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
446	जगु वली		दार्माकोट	४	१	३	V3
447	डिल्ली वली	नन्नकली वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
448	रमेश वली	जुनकिरी वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
449	पदमी वली	कोपीला वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
450	रत्न बहादुर वली	सिता वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
451	दल बहादुर बुढा	दिपा बुढा	दार्माकोट	४	१	३	V3
452	छविलाल वली		दार्माकोट	४	१	३	V3
453	मानसिंह पुन		दार्माकोट	४	१	२	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
454	तिलक वली	खिर्मी वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
455	तिलक वली	टिका वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
456	भद्र वहादुर वली	तिलसरा वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
457	शिव वहादुर वली	सिता वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
458	गोवर्धन वली	शुसिला वली	दार्माकोट	४	१	३	V4
459	हेमन्त वली	चन्द्रकला वली	दार्माकोट	४	१	३	V4
460	दर्ध वली		दार्माकोट	४	१	३	V4
461	प्रेम वहादुर वली	आइती वली (दिदी)	दार्माकोट	४	२	३	V4
462	पतु वली	गणेशा वली	दार्माकोट	४	१	३	V4
463	शेर वहादुर वली	भद्रकली वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
464	अङ्ग वहादुर वली	तिलसरा वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
465	भागिरथ वली	भूपी वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
466	प्रेम प्रकाश वली		दार्माकोट	४	१	३	V2
467	इन्द्र वहादुर खत्री	विष्णु खत्री	दार्माकोट	४	१	३	V2
468	कृष्ण वहादुर वली	धनमाया वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
469	मान वहादुर वली	कालिका वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
470	जोगेन्द्र वली	खिमा वली	दार्माकोट	४	१	३	V2
471	महाविर वली	मनकला वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
472	नन्ने वली	हर्मती वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
473	दलु वली	चित्रकली वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
474	भद्र वहादुर वली	बुदी वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
475	टोप वहादुर वली	मनकली वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
476	नन्नाराम वली	हिरा वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
477	पुष्कर वली	शारदा वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
478	ठगेन्द्र वली	निर्मला वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
479	गोपे वली	नन्नकली वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
480	लिल वहादुर वली	कमला वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
481	दयाराम वली	मैमी वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
482	जित वहादुर डाँगी	निमा डाँगी	दार्माकोट	४	१	३	V3
483	याम कुमार वली	ममी वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
484	हरी वहादुर वली	सम्भना वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
485	सडरे वली	जसी वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
486	डम्बर वली	पवित्रा वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
487	लाल वहादुर वली	तुली वली	दार्माकोट	४	१	३	V3
488	तिलक वली	विर्मी वली	दार्माकोट	४	२	३	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	सविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति (दलित = १, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३)	संकटासन्नता स्तर (V1 = न्यून, V2 = मध्यम, V3 = उच्च, V4 = अति उच्च)
४८९	लाल बहादुर वली	पम्फा वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
४९०	हेमन्त वली	विमला वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
४९१	टोप बहादुर वली	मनकली वली	दार्माकोट	८	१	३	V3
४९२	सुगे खड्का	खिर्मी खड्का	दार्माकोट	८	१	३	V3
४९३	हरी बहादुर वली	सिता वली	दार्माकोट	८	१	३	V4
४९४	सउरे डाँगी	ऋतु डाँगी	दार्माकोट	८	१	३	V4
४९५	सेतिराम वली	विरमी वली	दार्माकोट	८	१	३	V4
४९६	गणेश डाँगी	जमुना डाँगी	दार्माकोट	८	१	३	V4
४९७	आसिराम वली	विरमी वली	दार्माकोट	८	१	३	V4
४९८	चन्द्रविर वली	सिता वली	दार्माकोट	८	१	३	V4

आधार: जलवायु परिवर्तन सम्बन्धित सहभागितामूलक सम्पन्नता स्तरीकरण, २०७४

शुरुवाती गोष्ठीमा वडा अध्यक्ष मन्तव्य राख्दै

साविकको वडा नं १ मा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतिकरण गरिदै

साविकको वडा नं ८ मा घरधुरीहरुको सहभागितामूलक जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरण गरिंदै

लापा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा सहभागीहरु श्रोत तथा प्रकोप नक्शा बनाउँदै

लापा योजना तर्जुमा गोष्ठिमा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशकरण सहजिकरण गरिदै

लापा योजना तर्जुमा गोष्ठिका सहभागीहरु

दार्मा गाउँपालिका
वडा नं. १
सल्यान

